

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav českých dějin

**Vysídlení vesnic na Vyškovsku 1939 – 1945.
Rozšiřování vyškovského vojenského prostoru
pro potřeby německých okupačních vojsk**

**The Evacuation of Villages in Vyškov Region in 1939-1945.
The Broadening of the Vyškov Military Area for the Needs
of German Occupying Army.**

(magisterská diplomová práce)

Marek Leznar

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ivan Šedivý, CSc.

Praha 2008

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl
všechnu použitou literaturu a prameny.

Datum: 10. 7. 2008

vlastnoruční podpis

Poděkování

Chtěl bych poděkovat panu doc. PhDr. Ivanu Šedivému CSc., řediteli Masarykova ústavu AV ČR v Praze, za odborné vedení, ochotnou spolupráci a pomoc během realizace mé diplomové práce.

Obsah

ÚVOD	5
1. Počátek existence vojenského výcvikového prostoru ve Vyškově	8
2. Vyškovský vojenský prostor pod správou Němců - Truppenübungsplatz Wischau	10
3. Zahájení příprav ke stěhování českého obyvatelstva na Vyškovsku	12
4. Činnost pozemkového úřadu (Bodenamtu) v Protektorátu Čechy a Morava	26
5. Stěhování obcí etapy 1a	31
6. Stěhování obcí etapy 1b	41
7. Stěhování obcí druhé etapy	47
8. Stěhování obcí etapy 3a	59
9. Stěhování posledních obcí – etapa 3b	66
10. Návrat do vystěhovaných vesnic	77
11. Místo závěru – malé srovnání s vystěhovanými oblastmi na Milovicku, v Brdech a Benešovsku	80
RESUMÉ	87
RESUME	88
PRAMENY A LITERATURA K DIPLOMOVÉ PRÁCI	89
SEZNAM TABULEK	94
PŘÍLOHY	95

Úvod

Druhá světová válka, válka, jejíž brutalita překonala hrůzy všech dřívějších vojenských konfliktů, neničila ve velkém jen životy vojáků, ale v dosud nebývalém rozsahu i životy civilních obyvatel. S vytrvalou drzostí vnikala do každodenní existence obyčejných lidí, komplikovala, omezovala a ničila jejich životy. A právě jedné z mnoha válečných událostí, která výrazným způsobem ovlivnila život bezmála dvaceti tisícům obyvatel na střední Moravě, se chce věnovat tato práce. V posledních letech lze vysledovat trend odklonu historiografie od tzv. „velkých dějin“ k dějinám každodennosti, popřípadě k historii menších regionů. Historikové zabývající se dějinami 20. století pak mají v tomto případě tu výhodu, že mohou pracovat, narozdíl třeba od medievistů, s velmi bohatou pramennou základnou. Také k historii Protektorátu Čechy a Morava vzniklo v nedávné době několik publikací, které mapují nejen jeho politickou stránku, ale i každodenní život protektorátních obyvatel. Mezi ně patří například Velké dějiny zemí Koruny české - Svazek XV.a od autorů Jana Gebharta a Jana Kuklíka, kniha německého historika Detlefa Brandese s názvem Češi pod německým protektorátem nebo publikace Pavla Maršálka, která se jmenuje Protektorát Čechy a Morava. Dílčím způsobem se pak protektorátními dějinami zabývá mnoho kratších statí ve sbornících a odborných časopisech. Přesto si trůfám tvrdit, že tu z historie Protektorátu Čechy a Morava zbývá dost zajímavých témat, která ještě čekají na své zevrubnější zpracování. Mezi ně pak určitě patří problematika rozšiřování a vznik vojenských výcvikových prostorů na území protektorátu pro potřeby wehrmachtu a jednotek zbraní SS. K těmto prostorům patřilo i vyškovské vojenské cvičiště, jemuž se chci věnovat v této práci.

Vystěhování vesnic v okolí moravského města Vyškova¹ v letech 1941 až 1945 pro potřeby rozšiřujícího se cvičiště wehrmachtu je látkou poměrně málo zmapovanou. Publikace, která by se zabývala samostatně tímto fenoménem, v České republice ani v zahraničí doposud nevyšla a tak je člověk, toužící se dovědět něco více o osudech lidí ze stěhovaných vesnic na Vyškovsku, odkázán pouze na několik málo informací, které se nacházejí ve vlastivědných knihách o vyškovském

¹ Město Vyškov má asi 23 000 obyvatel a leží asi 30 kilometrů severovýchodně od Brna. Je správním i kulturním centrem moravského regionu, který se rozprostírá mezi Drahanskou vrchovinou a Litenčickou pahorkatinou.

regionu. Blíže se tomuto tématu věnuje například v jedné ze svých kapitol kniha Od okupace k vítězství s podtitulem Vyškovsko 1939 - 1945, kterou ve Vyškově vydal kolektiv autorů zaštitěný Okresním výborem Českého Svazu bojovníků za svobodu nebo také různé paměti (kroniky) stěhovaných vesnic jako jsou paměti obcí Lipovec, Rychtářov nebo Krásensko, sepsané tamními rodáky. Tyto texty v sobě ovšem nesou dva základní problémy. Prvním z nich je, že většina z výše popsaných prací vznikla v době komunistického režimu. Z toho pak vyplývá jistá tendenčnost a neobjektivnost jejich textů. Druhým jejich problémem je pak nekomplexnost informací o stěhování vesnic na Vyškovsku. Knihy se ve svých kapitolách věnují buď jen zúžené oblasti v rámci celého vystěhovaného území, nebo pouze určité etapě stěhování, která se týká právě té vesnice, o níž je v publikaci řeč.

Pro studium problému stěhování obyvatel na Vyškovsku za druhé světové války (ale i stěhování vesnic na Benešovsku, v Brdech a Milovicku ve středních Čechách) lze do jisté míry také použít monografie zabývající se historií Protektorátu Čechy a Morava, o kterých jsem se už zmínil dříve. Přesto nelze očekávat, že by v těchto publikacích byl nějaký podrobnější text věnující se událostem kolem stěhování vesnic na Vyškovsku pro potřeby wehrmachtu za druhé světové války. Mnohem bohatší než literatura k danému tématu jsou archivní materiály. Badatel se může opřít zejména o fond pramenů v Moravském zemském archivu týkající se vyškovské Přesídlovací kanceláře, kterou nechalo za druhé světové války zřídit protektorátní Ministerstvo vnitra. Dále pak jsou mu k dispozici fondy německého protektorátního Pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu (tzv. Bodenamt), fondy Úřadu říšského protektora, fondy Německého státního ministerstva v Praze a fondy Ministerstva práce a sociální péče z let 1938 až 1951, které se nacházejí v Národním archivu v Praze. Pro historika zabývajícího se problematikou stěhování vesnic na Vyškovsku za druhé světové války jsou také velmi přínosným pramenem dobové články uveřejněné v regionálním tisku (zejména pak ve Vyškovských novinách).

Z charakteru výše uvedeného byl jako hlavní metodou volen základní výzkum primárních pramenů, dále pak jako komplementární metoda komparace s ostatními vystěhovanými oblastmi, vojenskými prostory v protektorátu, v samotném závěru práce.

Historické prameny k samotné činnosti wehrmachtu ve vyškovském vojenském prostoru je poměrně problematické získat. Většinu dokumentů totiž stačili zničit němečtí vojáci ještě před dobytím území cvičiště Rudou armádou. Dílo zkázy druhoválečných archivních materiálů k vyškovskému vojenskému cvičišti pak dokonali příslušníci Československé lidové armády na přelomu čtyřicátých a padesátých let 20. století. Archivní materiály, které by se přímo dotýkaly stěhování vesnic v okolí vyškovského vojenského prostoru, tak bohužel nenalezneme ani v Ústředním Vojenském archivu v Praze, protože jeho fondy týkající se německých vojsk působících na území protektorátu končí rokem 1941, kdy byl ze své funkce odvolán generál Erich von Friderici, zmocněnec wehrmachtu u říšského protektora, ani v německém vojenském archivu ve Freiburgu. Informace o činnosti německé poddůstojnické školy a tankového a dělostřeleckého cvičiště wehrmachtu ve Vyškově tak prozatím asi nejlépe podávají české internetové stránky s názvem www.vvpdedice.net, které provozuje několik nadšenců zabývajících se historií i současností vyškovského vojenského prostoru. Některé údaje o německých jednotkách a jejich velitelích operujících na Vyškovsku za druhé světové války lze také nalézt v rozsáhlém sedmnáctisvazkovém díle německého autora Georga Tessina s názvem *Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und der Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939-1945*² nebo na internetových stránkách www.feldgrau.com či www.axishistory.com.

Cílem této práce je proto pokus o zaplnění bílého místa mezi historickými pracemi zabývajících se druhoválečnými dějinami moravského regionu a o zpracování ucelenějšího přehledu vystěhování vesnic z okolí rozšiřujícího se vojenského prostoru ve Vyškově pro potřeby wehrmachtu za druhé světové války s doplněním přehledu dostupné literatury k tomuto tématu, který tu doposud chyběl.

² TESSIN, Georg: *Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und der Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939-1945*. 14 Bände + 3 Registerbände in mehreren Teilen. Osnabrück 1967-1998. Lwd.

1. Počátek existence vojenského výcvikového prostoru ve Vyškově

Ve třicátých letech minulého století začala Československá armáda budovat řadu větších cvičišť a střelnic, které by umožnily polní výcvik jednotlivým vojenským svazům a svazkům. Jejich vznik pak ještě více urychlil nástup nacistů v Německu k moci a přímá hrozba vůči Československu.

Pro jednotky III. sboru dislokované na střední Moravě byl jako cvičiště vybrán prostor severně od Vyškova v zemi Moravskoslezské ke zřízení výcvikového tábora pro pěchotu a spolupráci této s ostatními zbraněmi, s pěchotní, dělostřeleckou a leteckou střelnicí.³

Na základě zákona č. 25 z 18. dubna 1935 došlo k vyvlastnění pozemků ležících na Dražanské vrchovině mezi městy Vyškov a Prostějov, které patřily arcibiskupství Olomouckému. Československá armáda si tento prostor mimo jiné vybrala proto, že byl fakticky neobydlen a tak při jeho zabrání nedošlo k vysídlení žádné obce či osady. K finančnímu vyrovnání došlo v roce 1936, kdy armáda převedla na účet olomouckého arcibiskupství u Zemské banky Brno 15 miliónů korun.⁴ Brzy potom začalo československé vojsko s odlesňováním prostoru, budováním střelnic a dřevozemních pozorovaten.

Původní ubytování vojáků v osadách, ležících v okolí nově vzniklého výcvikového prostoru, se brzy ukázalo jako nevyhovující, takže Ministerstvo národní obrany nechalo už během roku 1936 severovýchodně od obce Hamiltony na místě zvaném Kozi Horka vybudovat tzv. „tábořiště lehkého typu“ pro 2 pluky, 200 koní a jeden dělostřelecký oddíl.⁵ Tábořiště bylo stavěno z lehce montovaných železných a vyzdívaných koster, dále se budovaly konírny a také tankové remízky na místě výcvikového prostoru zvaného Úpalí.

Dnem 1. listopadu 1935 bylo také zřízeno velitelství Výcvikového tábora v Dědicích u Vyškova, které našlo své prostory v zámečku Ferdinandsko⁶ přímo v srdci nově vzniklého vojenského výcvikového prostoru.

³ Kol. autorů: Vysoká vojenská škola pozemního vojska ve Vyškově – Historie a současnost. Praha 2002, s. 5.

⁴ Kol. autorů: Vojenské újezdy Armády české republiky. Praha 2006. s. 133.

⁵ Kol. autorů: Vysoká vojenská škola pozemního vojska ve Vyškově – Historie a současnost. Praha 2002, s. 6-7.

⁶ Tento barokní zámek byl dříve výletním sídlem olomouckého biskupa Ferdinanda Juliuse Troyera, který tu trávil svůj čas zejména lovem ve zdejších hlubokých lesích.

Od roku 1937 byl ve vyškovských kasárnách umístěn Pluk útočné vozby 2, kterému nejdelší dobu velel plukovník Josef Morávek⁷, který byl vyzbrojen převážně tanky LT-35, ale i obrněnými vozidly a další technikou.⁸

Další předválečnou jednotkou umístěnou ve Vyškově bylo Učiliště útočné vozby. To se do vyškovských kasáren přemístilo z milovického vojenského prostoru v roce 1937. Učiliště do svého zániku v dubnu roku 1939 vyškolilo nebo přeškolilo na 600 důstojníků, rotmistrů a děsloužících poddůstojníků. K posádce také náleželo vojenské letiště budované od roku 1938, které leželo severně od Vyškova.⁹

Ve vyškovském vojenském prostoru bylo rozhodnutím Ministerstva národní obrany ze dne 25. června 1937 započato s výstavbou cvičných objektů pro výcvik posádek těžkého pohraničního opevnění. Stavba pevností byla zadána firmě Hrbatý a Smékal z Prostějova a od léta 1938 zde výcvik skutečně probíhal. Jednalo se o čtyři objekty z nichž dva byly vybaveny jednou střeleckou místností a ve stropě objektů se nacházel betonový zvon, další objekt sloužil k nácviku používání granátového skluzu. Poslední objekt sloužil k řízení paleb. Tyto pevnůstky stojí dodnes nedaleko obce Žárovice západně od Prostějova.¹⁰

Po okupaci zbytků republiky německými vojsky došlo v červnu roku 1939 k rozpuštění posledních československých posádek umístěných ve vyškovském výcvikovém prostoru a jeho správu převzal wehrmacht.

⁷ Plukovník Morávek se po okupaci republiky zapojil do protinacistického odboje. Ovšem už v roce 1939 byl zatčen a uvězněn v Kounicových kolejích v Brně, kde v prosinci téhož roku zemřel.

⁸ Zajímavostí je, že těsně před okupací zasahoval tento pluk proti separatistům na Slovensku kde pomáhal při převzetí moci do rukou armády. V noci ze 14. na 15. března 1939 se přesunoval zpět do Vyškova. Jeden z tanků měl však u obce Rousínov poruchu a jeho oprava se protáhla až do ranních hodin, kdy byla dokončena a tank se vracel zpět do kasáren. Náhodně tak mohla vzniknout krizová situace neboť v tu dobu byl k Vyškovu jako průzkum vyslán německý tank. Kdyby se oba tanky setkaly je pravděpodobné, že by došlo k ozbrojenému střetu, protože osádka čs. tanku nebyla údajně o okupaci republiky informována. Naštěstí náš tank dorazil do kasáren dříve než mohlo ke konfliktu dojít.

⁹ VVP Dědice : Historie 1935-1939 [online]. [2005] [cit. 2008-02-05]. Český. Dostupný z WWW: <<http://www.vvpdedice.net/>>.

¹⁰ Kol. autorů: Vojenské újezdy Armády české republiky. Praha 2006. s. 135.

2. Vyškovský vojenský prostor pod správou Němců - Truppenübungsplatz Wischau

Německá okupační vojska začala vojenský výcvikový prostor ve Vyškově používat pro své účely. Wehrmacht během války jeho plochu značně rozšířil (tato událost je hlavním tématem této práce a v dalších kapitolách se jí věnuji podrobněji) a v areálu kasáren na Kozí Horce nechal vybudovat dvě praporčické školy. Že se ve VVP Dědice za druhé světové války cvičila německá vojska a že zde pro tyto účely byly zbudovány desítky betonových strojoven a pozorovaten je již věci poměrně známou. Podrobnější informace o činnosti Němců ve vyškovském vojenském prostoru za druhé světové války ovšem chybí. Většinu dokumentů stačil wehrmacht zničit ještě před jeho opuštěním v květnu roku 1945 a tak se dostupná literatura a prameny o německých školách ve Vyškově zmiňují jen jako o „vyšší a nižší praporčické škole“.¹¹

Obě školy byly ve Vyškově ustanoveny až ke konci roku 1942, spíše však až v roce 1943. Fahnenjunkerschule der Panzertruppe 1 byla do Vyškova zřejmě přesunuta z jiného výcvikového prostoru, a to z Truppeübungsplatz Groß Born (dnešní polské městečko Borne Sulinowo), Oberfähnrichschule der Panzertruppe 2 byla zřejmě nově vytvořena a ve Vyškově svou činnost zahajovala. Obě dvě školy byly až poslední organizační složkou, které spadaly pod Schule für Fahnenjunker der Panzertruppen (Škola pro praporčíky tankových vojsk), od ledna roku 1945 pak zřejmě došlo k reorganizaci a školy byly podřízeny útvaru Divisionskommando der Fahnenjunkerschule der Panzertruppen.¹²

Obě školy měly charakter půlročního výcviku praporčíků německých tankových vojsk a důstojnických čekatelů, po jehož ukončení byli frekventanti odesíláni na frontu. Jak také vyplývá z některých dokumentů, byli posluchači těchto škol nasazováni proti partyzánům a parašutistům v okolí Vyškova. Kopečný s Schildbergerem ve své knize doslova uvádějí: „26. března 1945 přelétly Vyškov sovětské letouny. Z Vojenského prostoru byl pozorován seskok 4-5 parašutistů, po nichž byla zahájena pátrací akce. Uniknout se podařilo jen jednomu,

¹¹ Kol. autorů: Vysoká vojenská škola pozemního vojska ve Vyškově – Historie a současnost. Praha 2002, s. 6-7.

Také - Kol. autorů: Vojenské újezdy Armády české republiky. Praha 2006. s. 133 - 135.

¹² VVP Dědice : Historie 1939-1945 [online]. [2005] [cit. 2008-02-05]. Český. Dostupný z WWW: <<http://www.vvpdedice.net/>>.

*z parašutistů, ostatní byli zastřeleni“.*¹³ Jednotky z vyškovského vojenského prostoru se měly také podílet na akcích proti parašutistickému oddílu Jermak. Kromě těchto škol probíhal na území vyškovského vojenského prostoru výcvik pravidelných vojsk wehrmachtu, které se cvičily zejména k boji na východní frontě. Traduje se, že do Vyškova zavítal i polní maršál Paulus, aby viděl jak jsou jeho jednotky připraveny na ofenzívu v Sovětském svazu.

¹³ KOPEČNÝ, P. - SCHILDBERGER, V.: Letecká válka nad Drahanskou vrchovinou. Blansko 1983, s. 22.

3. Zahájení příprav ke stěhování českého obyvatelstva na Vyškovsku

Organizační přípravy k uvedené akci zahájila ministerstva protektorátní vlády na podzim roku 1940. Jejich výnos předpokládal, že z Vyškova a okolí bude postupně vysídleno obyvatelstvo ze 33 obcí ve čtyřech etapách tak, aby k 1. listopadu 1942 bylo stěhování skončeno.¹⁴

Během první poloviny září proběhlo za tím účelem několik porad konaných na Ministerstvu vnitra protektorátní vlády v Praze. Na Moravu přišly první zprávy o stěhování 20. září 1940, kdy v časných ranních hodinách přijel do Brna ředitel Ústavu pro péči o přestěhovalce dr. Lev Zavřel. Ještě téhož dne se zde setkal s vrchním komisařem politické správy dr. Janem Vlkem z úřadovny Ústavu pro péči o přestěhovalce se sídlem v Moravské Ostravě. Dr. Janu Vlkovi bylo uloženo, aby do následujícího rána podrobně prostudoval spisy a pomůcky o právě probíhajícím stěhování obyvatelstva v prostoru Milovic v Čechách a podle daných pokynů připravil potřebné směrnice pro podobnou akci, k níž mělo dojít v daleko větším rozsahu na Moravě, v prostoru Dražanské vrchoviny.¹⁵ Současně dr. Jan Vlk dostal za úkol, aby na následující den dojednal zasedání prezidia brněnského zemského úřadu, kde se mělo stěhování obcí na Vyškovsku projednávat.

21. září 1940 předložili úředníci Ministerstva vnitra členům prezidia – zemskému prezidentovi dr. Jaroslavu Cahovi, šéfu prezidia dr. Josefu Poláchovi a vrchnímu radovi politické správy dr. Janu Korálovi opis výnosu říšského protektora Konstantina von Neuratha ze dne 5. září téhož roku. Současně jim sdělili, že Ministerstvo vnitra, zde konkrétně ministerský rada Jindřich Andriál, podniklo již v této věci patřičné kroky. Plně na sebe vzalo organizační opatření, nutná k odsunu obyvatelstva z určených oblastí, jakož i udržování klidu a pořádku v oblastech dotčených rozšiřováním vojenského cvičiště. Jedním z hlavních úkolů ministerského rady Jindřicha Andriála mělo být mimo jiné i udržování styku s řídicími říšskými úřady a s 9. odborem ministerstva zemědělství, jemuž byl říšskou vojenskou správou svěřen výkup půdy a objektů. Technickou stránku provizorního umístění osob a majetku měl řešit v součinnosti s okresními úřady Ústav pro péči o přestěhovalce při Ministerstvu sociální a zdravotní správy

¹⁴ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/7/1.

¹⁵ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura VI/79/29.

v Praze.¹⁶ Tento ústav také dostal za úkol organizovat pomoc při zajišťování existence a péči o individuální potřeby jednotlivých rodin. Prostředníkem mezi Prahou a Brnem se stala úřadovna téhož ústavu se sídlem v Moravské Ostravě.¹⁷

Právním podkladem pro přestěhování obyvatelstva se měla stát výkupní smlouva jako dohoda mezi říšskou brannou mocí zastoupenou vedoucím pozemkového úřadu a osobou, která se má stěhovat, aby se předešlo vyvlastnění pro účely obrany státu. Náhrada za vzdání se vlastnictví nemovitostí byla určena celkovou částkou, ve které už bylo obsaženo odškodné a odbytné, a to na základě ocenění provedeném komisí ministerstva zemědělství. Cena byla stanovena od 8 000,- do 15 000,- korun za korec zemědělské půdy včetně budov a od 4 000,- do 6 000,- korun tam, kde se vykupovala pouze půda. Náhrada za vzdání se vlastnictví nemovitostí měla být vyplácena teprve až po zápisu nového vlastníka do pozemkových knih a vyklizení nemovitosti, přičemž prodávající musel kupujícímu udělit plnou moc k provedení veškerých jednání potřebných pro převod vlastnictví. V závěru svého vystoupení dr. Lva Zavřela důrazně upozornil na skutečnost, že každý přestěhovalce se musí postarat sám o sebe, protože pomoc ústavu může být pouze organizačního, právního a technického rázu.¹⁸

Ve druhé části jednání byly v souvislosti s přípravou přestěhování obyvatel z okolí vojenského výcvikového prostoru ve Vyškově řešeny otázky týkající se přímo Zemského úřadu v Brně. Stanovilo se, že zde bude řídit agendu týkající se tohoto stěhování rada politické správy dr. Jan Korál, jeho zástupcem se stal dr. Alois Bulawa. Současně bylo uloženo vrchnímu komisaři politické správy dr. Janu Vlkovi, aby ihned po svém návratu do Moravské Ostravy zaslal do Brna příslušnou mapu a prováděcí podklady pro stěhování obcí 1. etapy, které zatím mělo probíhat podle směrnic a pokynů vydaných pro podobné práce na Milovicku a Benešovsku v Čechách.¹⁹ K řízení vlastního stěhování se počítalo s vytvořením zvláštní komise s pravomocemi politického úřadu první instance. Ty měly být vztaženy pro celou v úvahu přicházející oblast určenou ke stěhování, tedy pro politické okresy Vyškov,

¹⁶ NA, fond 445, Ministerstvo práce a sociální péče, signatura 543, karton 56.

¹⁷ NA, fond 1005, Úřad říšského protektora, karton 547 I, Výnos říšského protektora z 5.9.1940.

¹⁸ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/29/6.

¹⁹ K tomu více - DRDÁČKOVÁ, E. - JANEČEK, P.: Vznik cvičiště zbraní SS na Benešovsku-Neveklovsku, Historie a plastikové modelářství, 2/2005, str.21-25. Také - KOKOŠKA, S.: Cvičiště zbraní SS Böhmen 1942 – 1945. in: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 27/1986.

Boskovice a Prostějov.²⁰ Tato komise měla také posléze zajišťovat podklady pro přestěhování obyvatel z dotčených obcí a péči o jednotlivé osoby dotčené tímto stěhováním. Společně s komisí zajišťoval podklady pro stěhování rovněž Zemský úřad v Brně, úřadovna Ústavu pro péči o přestěhovalce při Ministerstvu sociální a zdravotní správy v Moravské Ostravě a příslušné okresní úřady ve Vyškově, Boskovicích a Prostějově.²¹

1. října 1940 informoval Zemský úřad v Brně o zamýšlené akci na Vyškovsku okresního hejtmána dr. Johanna Bergmana. Mimo již popsané organizace stěhování a seznamu obcí zařazených do etapy 1a, kterou tvořily obce Rychtářov, Lhota, Hamiltony, Pařezovice, Opatovice, Radslavice a Radslavičky, a etapy 1b, kam patřila pouze obec Zelená Hora, se v závěru zprávy důrazně upozorňovalo, že: *„veškeré poznatky, které by po zveřejnění přípisu nasvědčovaly tomu, že ve vyjmenovaných obcích může být porušen klid a pořádek, je nutné ihned hlásit na zemský úřad.“* K tomu byl připojen ještě tento dovětek: *„Protože úřad má zájem na tom, aby vyklizení bylo provedeno hladce a včas, bude dlužno s přípravami začít co nejdříve a co nejbedlivěji.“*²²

V té době již panovala mezi vyškovskými obyvateli značně nervózní atmosféra i když nikdo zatím nevěděl nic určitého. Německé úřady si dávaly velký pozor na to, aby se informace o stěhování vesnic v okolí vojenského prostoru nedostaly předčasně ven. První známky toho, že se něco chystá, mohli obyvatelé dotčených obcí vycítit už na jaře roku 1940, kdy si německé úřady vyžádaly soupis všech ovocných stromů. V době žní projížděli krajem v okolí Vyškovského vojenského prostoru německí důstojníci, kteří zakreslovali celý prostor do map. Koncem srpna se v polích objevily skupiny pracovníků 9. odboru ministerstva zemědělství, kteří kopali v půdě sondy. Počátkem září je následovali ještě techničtí úředníci téhož odboru, kteří prověřovali stavby všeho druhu, zjišťovali zastavenou plochu, kubaturu zdiva, jeho druh a také druh krytiny.²³

Koncem září roku 1940 proto odjela do Prahy první delegace občanů Rychtářova ve složení učitel Pavel Martinásek a bratři František a Vladimír Sedláčkovi, aby zde zjistili skutečný stav věcí. V Praze je přijal náměstek ministra zemědělství Eduard

²⁰ Kol. autorů: Od okupace k vítězství - Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005, s. 86-87.

²¹ PRÍVAL, Vojtěch: Prostějovsko za války. Olomouc 1948, s. 59.

²² MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura VI/79/29.

²³ Tamtéž.

Reich. Ten tvrdil, že o počínání Němců na Moravě nemá žádné informace a proto odkázal uvedené rychtářovské obyvatele na Ministerstvo vnitra k ministerskému radovi dr. Jindřichu Andriálovi. Ten delegaci přiznal, že o stěhování obcí v okolí Vyškovského vojenského prostoru se opravdu jedná, avšak že se zatím neví nic konkrétního. Dr. Jindřich Andriál nechtěl zbytečně šířit paniku, snažil se delegaci rychtářovských občanů uklidnit tvrzením, že se právě pro potřeby Wehrmachtu stěhuje Milovicko. Podle něj nebylo stěhování obcí na Vyškovsku aktuální. Po skončení audience se delegace ještě vypravila do státního pozemkového úřadu na 9. odbor ministerstva zemědělství, kde byli přijati ministerským radou Karlem Vodákem. Ten nijak neskrýval údiv z návštěvy, protože jednání v Praze a v Brně byla zatím tajná. Během slyšení si dělal poznámky, které slíbil přednést vedoucímu komisaři Pozemkového úřadu, avšak v závěru slyšení prý varovně pronesl: *„Prohřešili byste se kdybyste nevěřili, že k 31. březnu 1941 budete vystěhováni.“*²⁴

V té době byla jednání o vystěhování vesnic v okolí vyškovského vojenského prostoru v plném proudu. Počátkem října roku 1940 byl povolán do Prahy dr. Jan Vlk z úřadovny Ústavu pro péči o přestěhovalce v Moravské Ostravě, který zde obdržel další instrukce pro předběžné přípravné práce a další pomůcky a formuláře, jenž byly použity při stěhování obcí v obvodu Milovic v Čechách. Šlo zejména o „Dotazník o ubytovacím prostoru pro zajištění ubytování osob stěhujících se z obvodu Milovic, formulář „Přidělovacího ubytovacího listu“, který měl sloužit k určení ubytovatele pro stěhovanou rodinu, dále formulář „Ubytovacího příkazu“, sloužícího k určení ubytovatele a opis „Informací pro obyvatele obcí v obvodu Milovic“, jenž měl sloužit k informování obyvatelstva o otázkách souvisejících se stěhováním a konečně „Popisný arch“ k soupisu všeho stěhujícího se obyvatelstva. Všechny uvedené materiály měly sloužit Zemskému úřadu v Brně jako vzor pro zhotovení obdobných formulářů pro oblast Vyškovska.²⁵

O Vlkově návštěvě byl rovněž informován dr. Jan Korál, který dostal za úkol být neustále ve styku s úřadovnou Ústavu pro péči o přestěhovalce při ministerstvu sociální a zdravotní správy v Moravské Ostravě a přizpůsobit pomůcky a pokyny jí dodané poměrům na Vyškovsku. Aby bylo zajištěno rychlé splnění požadovaných pokynů, měl dr. Jan Korál vybrat z řad zemského úřadu dva schopné úředníky, kteří

²⁴ MARTINÁSEK, Pavel: Paměti obce Rychtářova. Rychtářov 1970, s. 11.

²⁵ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura V/65/20.

by byli přiděleni Okresnímu úřadu ve Vyškově, kde by přímo dbali na provádění přípravných prací na místě samotném. Současně měl dr. Jan Korál zjistit předběžný počet v úvahu přicházejících stěhovaných rodin obcí první etapy včetně udání jejich nemovitého majetku, výměry půdy, povolání jednotlivých obyvatel, rodinných poměrů, počtu dobytka apod. Přesný soupis měl být proveden teprve dodatečně, až po obeznámení s přesnými podrobnostmi postupu při vyklizování vesnic, protože údaje by do té doby zastaraly.²⁶

Dva dny na to přišly z Prahy další instrukce. Obyvatelstvo určené k přestěhování bylo třeba rozdělit:

- Na ty, kteří se po obdržení náhrad za postoupení nemovitostí v každém ohledu postarají sami o sebe včetně stěhování svršků, bytového zařízení, živého i mrtvého inventáře.
- Na ty, které bude třeba podpořit jen zařazením do stěhovací akce.
- Na ty, kteří ztratí jen pozemky s budovami.
- Na ty, kteří se pro stáří či nemoc nemohou nikde existenčně uchytit.
- Na ty, kteří mají nedospělé děti.
- Na mládež, která se stěhováním ocitne bez pomoci.
- Na rodiny pouze zemědělské, které bude nutné opět zapojit do zemědělství.
- Na rodiny sice zemědělské, které však bude možné zapojit do jiných zaměstnání.
- Na rodiny, které jsou s to najít si náhradní ubytování.
- Na obyvatelstvo zaměstnané jako úředníci, dělníci apod.
- Na živnostníky.

²⁶ Tamtéž.

U každé skupiny obyvatelstva určeného k vystěhování měli úředníci Přesídlovací kanceláře zjistit množství živého a mrtvého inventáře, bytového zařízení a svršků.²⁷

V závěru přípisu se uvádělo, že pro I. etapu stěhování byly již s definitivní platností určeny obce Opatovice (132 domů), Rychtářov (136 domů), Lhota (115 domů) s osadou Pařezovice (47 domů), menší část Podivic (10 domů) a severní část Ježkovic (30 domů), přičemž v případě dvou posledně jmenovaných vesnic nebylo říšským protektorem ještě přesně určeno, které konkrétní budovy pro vyklizení v první etapě přicházejí v úvahu.²⁸ Ovšem i tato verze stěhování ještě nebyla definitivní.

O tom jak jednotlivé úkoly nejlépe zabezpečit jednali 8. října 1940 na Zemském úřadě v Brně dr. Jan Korál se svým zástupcem dr. Aloisem Bulawou a zástupcem úřadovny Ústavu pro přestěhované z Moravské Ostravy dr. Janem Vlkem. Na schůzce se nakonec usnesli na následujících prováděcích směrnicích:

1. Do přípravných prací v první etapě bude přibrán celý katastr obcí Podivice, Lhoty, Pařezovic, Opatovic, Rychtářova, Ježkovic, Radslaviček, Radslavic a Hamilton.
2. Aby bylo možné zajistit požadované podklady pro přestěhování obcí první etapy, pořídí se u každé z nich přehled, který vypracují podle místních poměrů starostové jednotlivých obcí v součinnosti s příslušníky četnických stanic. Toto se zatím bude dít bez osobní účasti obyvatelstva, aby se předešlo panice. Při vyplňování přehledů má být současně provedeno rozdělení obyvatelstva do tří skupin na zemědělce, živnostníky a veřejné zaměstnance. Později, jakmile bude dán příkaz k provedení přestěhování, se přehledy doplní zvláštními dotazníky, tzv. popisnými archy, které vyplní každá domácnost za pomoci zvláštního orgánu zřízeného ve Vyškově.
3. Otázku ubytování bude řešena tak, že zemský úřad v Brně vydá všem okresním úřadům na Moravě zmocnění, aby na základě článku 3 org. Zákona č. 125/1927 zajistili ve svém okrese vhodné prostory pro ubytování stěhovaných rodina jejich živého a mrtvého inventáře.

²⁷ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/7/1.

²⁸ Tamtéž.

4. V závěru porady pak dr. Jan Vlk zdůraznil, že okresnímu úřadu ve Vyškově musí být dán výslovný příkaz, že se nesmí zabývat otázkami spojenými s odškodněním přestěhovaného obyvatelstva, protože to přísluší pouze 9. odboru ministerstva zemědělství.²⁹

Závěry z porady spolu s instrukcemi pro vyplnění trojího druhu přehledů, které byly přiloženy, zaslal zemský úřad 18. října roku 1940 okresnímu hejtmanovi ve Vyškově. Modře označené přehledy měly být vyplněny podle místních poměrů nejpozději do 6 dnů po obdržení příkazu starosty jednotlivých obcí za součinnosti velitelů četnických stanic, zatím bez účasti obyvatelstva. Přehledy označené červeně měli vyplnit trojmo podle modrých formulářů úředníci k tomu určení. Z těchto materiálů měl pak zůstat jeden výtisk na okresním úřadě ve Vyškově, druhý měl být zaslán zemskému úřadu do Brna. Třetí série dokladů byla připravena spolu s modře označenými přehledy z každé obce k zaslání úřadovně Ústavu pro péči o přestěhovalce při ministerstvu sociální a zdravotní správy v Moravské Ostravě. V závěru přípisu se opět důrazně upozorňovalo, aby okresní hejtman věnoval akci náležitou pozornost, zejména pokud jde o poučení starostů obcí a velitelů četnických stanic.³⁰

V Praze dne 21. října 1940 informoval dr. Jan Vlk o dosud učiněných opatřeních ministerské rady dr. Jindřicha Andriála a dr. Františka Nováka. Oba jmenovaní byli zatím s postupem přípravných akcí spokojeni a projevíli přání zúčastnit se porady o stěhování obcí první etapy.³¹ Téhož dne odpoledne přijal dr. Jana Vlka i ředitel Ústavu pro péči o přestěhovalce dr. Lev Zavřel, který mu tlumočil některé připomínky ministerského předsedy generála Aloise Eliáše a ministra sociální a zdravotní správy Ladislava Klumpara, které se týkaly spolupráce brněnského Zemského úřadu s úřadem Reichsprotektora a Dienstelle v Brně. O těchto i jiných připomínkách referoval dr. Jan Vlk následujícího dne na Zemském úřadě. Protože všechna učiněná opatření byla v Praze schválena, mohlo se konečně přikročit ke svolání jednání o stěhování obcí v okolí vyškovského vojenského prostoru do samotného Vyškova.³²

²⁹ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura V/65/20.

³⁰ Tamtéž.

³¹ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura VI/79/29.

³² MZA, fond B326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura V/65/20.

Koncem října 1940 dostal okresní hejtman ve Vyškově ze Zemského úřadu v Brně dopis, že 8. listopadu bude na okresním úřadě zahájena porada o rozšíření vojenského cvičiště u Vyškova a o předběžných pracích pro stěhování obyvatelstva. Současně bylo v dopise projevováno přání, aby se okresní hejtman spolu se svým zástupcem a okresním velitelem četnictva ve Vyškově porady osobně zúčastnili.³³

V té době odjela do Prahy zjistit stav věcí další delegace obyvatel dotčených vesnic. Vedl ji předseda okresního Národního souručenství ve Vyškově Bedřich Kostelka, dalšími členy byli starosta obce Rychtářov Alois Křoumal, kanovník Josef Bunža z Vyškova a Alois Luska z Rychtářova. Jejich cílem byl kabinet prezidenta Emila Háchy, kterému předali dokument s názvem „Podání obce Rychtářova“. Prezident delegaci vyslechl a přislíbil pomoc, dokonce se telefonicky spojil se zástupcem říšské branné moci v protektorátu Erichem Fridericim, ale bezvýsledně.

Vyslanci byli odkázáni na jednání s velitelem vojenské střelnice u Vyškova podplukovníkem Oskarem Hammerschmiedem.³⁴ Po ztroskotání jednání v Praze se v polovině listopadu vypravila početná delegace z obcí určených ke stěhování v první etapě do Brna k zemskému prezidentovi Jaroslavu Cahovi. Zemský prezident ovšem na úřadě nebyl přítomen, takže delegaci přijal jeho zástupce Brábení. Ten se na přítomné obořil s tím, že stěhování obcí je výsostným zájmem říše a jednání s delegací rychle ukončil.³⁵

Počátkem listopadu 1940 proběhla ve Vyškově porada k vystěhování obcí první etapy. Za zemský úřad v Brně se jí účastnil vrchní rada Jaroslav Bravený, dále dr. Alois Nováček a spojovací důstojník zemského četnického velitelství v Brně štábní kapitán Karel Cásek. Okresní úřad ve Vyškově zastupovali hejtman dr. Johann Bergman, rada politické správy dr. Václav Kunst a okresní velitel četnictva ve Vyškově poručík František Kuklínek. Za Ústav pro péči o přestěhovalce při ministerstvu sociální a zdravotní správy byl přítomen dr. Jan Vlk. Vrchní rada Jaroslav Bravený informoval přítomné o závěrech porady, která se konala na Zemském úřadě v Brně 8. října 1940 a znovu zopakoval úkoly vyplývající pro okresní úřad ve Vyškově.³⁶ Dále uvedl, že okresní úřad obdržel

³³ Kol. autorů: Od okupace k vítězství - Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005, s. 89.

³⁴ NA, fond 706, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu, signatura 4, karton 4, Korespondence mezi velitelstvím Truppenübungsplatz Wischau a Bodenamtem.

³⁵ MARTINÁSEK, Pavel: Paměti obce Rychtářova. Rychtářov 1970, s. 12.

³⁶ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/7/1.

mimo zaslaných přehledů také několik dotazníků, a to popisné archy o rodinných a majetkových poměrech každého přestěhovatele, přidělovací ubytovací listiny pro stěhované obyvatele, ubytovací příkaz pro ubytovatele, dotazníky o ubytovacím prostoru a informace pro obyvatele.³⁷

Souhlasem ministerstva vnitra přidělil Zemský úřad pro stěhování obcí na Vyškovsku dva úředníky – vrchního komisaře politické správy dr. Aloise Nováčka a aktuárského adjunkta Josefa Vavroucha. Oba úředníci měli úkol vést přípravné práce ke stěhování až do doby, kdy bude ve Vyškově zřízeno zvláštní přesídlovací oddělení, jehož členy se oba jmenovaní stanou. Do té doby podléhali vedení hejtmanovi vyškovského okresního úřadu dr. Johannu Bergmanovi. Bergman v závěru jednání přítomným oznámil, že v obcích určených k evakuaci zatím panuje klid a pořádek a tak není potřeba žádné bezpečnostní opatření. Dále uvedl, že v devíti obcích určených ke stěhování je přibližně 779 zemědělských rodin (3 258 obyvatel), 317 živnostenských rodin (1 289 obyvatel) a 536 rodin státních zaměstnanců a zaměstnanců v jiných službách, které čítají 1966 obyvatel.³⁸ Když porada skončila, zůstalo ještě hodně nezodpovězených otázek, hlavně pak stále chybělo přesné vymezení nových hranic vojenského cvičiště.

O tomto problému jednali 16. prosince 1940 s velitelem vojenského cvičiště podplukovníkem Oskarem Hammerschmiedem a posádkovým důstojníkem kapitánem Hoffmanem okresní hejtman dr. Johann Bergman a vrchní komisař politické správy dr. Alois Nováček. Podplukovník Oskar Hammerschmied předal zástupcům okresního úřadu mapu se zakreslením původních hranic cvičiště a s jejich zamýšlenou změnou.³⁹ Jmenovaní byli dále informováni, že stavební správa cvičiště bude potřebovat asi 5000 dělníků, vojenská lesní správa asi 700 dělníků. Obyvatelé, kteří se rozhodnou vstoupit do vojenských služeb se budou moci dočasně ubytovat v obcích Radslavice, Radslavičky a Hamiltony. Přednost v této věci ovšem měli mít dělníci německé národnosti. Mimo to měli být zřízeny dva velké pracovní tábory severně od Hamilton a tři tábory v obvodu okresu Boskovice. V těchto táborech však mohli bydlet, narozdíl od tří jmenovaných obcí, pouze dělníci bez rodin. Všichni zaměstnanci vojenské správy mohli počítat se

³⁷ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/10/2.

³⁸ Tamtéž

³⁹ NA, fond 706, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu, signatura 4, karton 4, Korespondence mezi velitelstvím Truppenübungsplatz Wischau a Bodenamtem.

zaměstnáním trvajícím nejméně tři roky. Mimo to měli dělníci ještě dostat povolení obývat obce Senetářov, Kotvrdovice a Rogendorf (dnešní Krasová). Dále bylo okresnímu hejtmanovi německými důstojníky řečeno, že obec Ježkovice zůstane zatím mimo území cvičiště a nemusí být tudíž vyklizena. Totéž mělo platit i pro obec Jedovnice. Od obou vesnic měly být vykoupeny pouze pozemky, což platilo i pro obce Pustiměř, Drnovice, a Dědice v okrese Vyškov, dále pro obce Jedovnice, Holštejn, Vilémov a Protivanov v okrese Boskovice a stejně tak i pro obce Malé Hradisko, Vícov, Žárovice, Prostějovičky, Stínavu, Hamry, Krumsín a Myslejovice v okrese Prostějov. S vyklizením obce Podivice se počítalo k 1. listopadu 1941, tento termín platil i pro obec Zelená Hora.⁴⁰

Německý plán tedy počítal v první části etapy vyklizení obcí, kterou okupanti pojmenovali jako etapu 1a, s vyklizením těchto vesnic – Rychtářov, Lhota, Hamiltony, Pařezovice, Opatovice, Radslavice a Radslavičky. Jejich vystěhování mělo být hotovo k 1. dubnu 1941. Do dalších časových etap bez přesně stanoveného termínu vyklizení byly zahrnuty obce Podomí, Krásensko, Studnice, Odrůvky, Nové Sady, Březina, Ruprechtov v okrese Vyškov; Kulířov, Kotvrdovice, Marianín a Repechy v okrese Boskovice a Bousín, Hartmanice, Drahaný, Otínoves a Rozstání v okrese Prostějov. V té době však byla stále ještě nevyjasněna otázka stěhování obcí Housko a Molenburk a dotčení půdy obce Krumsín, přestože o nich bylo na výše uvedené poradě mezi velením výcvikového prostoru a okresním hejtmanem jednáno. Teprve 4. února přišli z Prahy k těmto vesnicím definitivní instrukce. Obec Molenburk měla být do rozšíření vojenského cvičiště pojata celým katastrem, Krumsín nemusel postupovat žádné pozemky a osada Housko měla být vystěhována celá.⁴¹

V té době už ovšem začalo být Němcům jasné, že postup stěhování nebude ani tak hladký ani tak jednoduchý a rychlý, jak se zpočátku zdálo. Proto bylo v přípisu ze 4. února také uvedeno, že v Praze připravuje zcela nové územní a časové rozdělení jednotlivých vyklizovacích etap a to takové, že některé obce z původní první etapy budou přesunuty do etapy označené jako 1b, kam až dosud patřila pouze obec Zelená Hora. Časová etapa číslo 2 měla být odsunuta z 1. dubna 1942

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Tamtéž

na 1. listopad téhož roku a etapa 3 z roku 1942 do roku 1943, což měnilo postup a rozvrh přípravných prací pro stěhování obyvatelstva.⁴²

Krátce nato obdrželo okresní hejtmanství ve Vyškově i Zemský úřad v Brně definitivní rozhodnutí zaslané říšským protektorem, které zpečetilo osud obcí spadajících do první etapy stěhování. Příkaz zněl: „K 1. dubnu 1941 bezpodmínečně vyklidit obce Rychtářov, Lhotu, Pařezovice, Opatovice a Hamiltony a 1. listopadu 1941 obce Radslavice, Radslavičky, Podivice a Zelenou Horu“.⁴³

Tím odpadla možnost ubytovat v prvních dvou obcích etapy 1b ženaté dělníky, kteří se rozhodli vstoupit do služeb vojenské správy (jak se původně uvažovalo), a přesídlovacímu oddělení ve Vyškově tím nastaly nové s hledáním nových ubytovacích prostor. 7. února byla postiženým obcím rozeslána vyhláška, jejíž vyvěšení museli starostové dotčených vesnic ohlásit písemně do 24 hodin okresnímu hejtmanovi.⁴⁴

V té době platil už tři měsíce výnos okresního úřadu ve Vyškově ze 2. prosince 1940, kterým se v obcích určených k vystěhování zakazuje prodej, pronájem, propachtování, přistěhování a provádění jakýchkoliv stavebních změn a oprav nemovitostí. Zákaz pronájmu a propachtování se vztahoval na uzavírání nových nájemních smluv a nových užívacích smluv, zákaz na stavby všeho druhu a zákaz oprav na stavební opravy všech nemovitostí. Výjimku tvořily pouze udržovací opravy sloužící k zabezpečení budov a úrody před povětrnostními vlivy. O provedení takovýchto oprav bylo nutné žádat Pozemkový úřad v Praze a tak se často stávalo, že docházelo ke značně kuriózním situacím. K jedné z nich došlo 21. května 1941 v Krásensku. Toho dne požádala obecní rada přesídlovací kancelář ve Vyškově o udělení povolení k odklizení vyvráceného stromu na návsi u kostela. Přesídlovací kancelář sdělila, že toto povolení nemůže vydat, protože do její působnosti spadá pouze stěhování obyvatelstva z obcí rozšířeného vojenského cvičiště a sociální péče o přestěhovalce. Poradila však, aby se obec v této věci obrátila na komisařského vedoucího Pozemkového úřadu v Praze, 9. sekce ministerstva zemědělství.⁴⁵

⁴² MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/8/1.

⁴³ NA, fond 211, Úřad říšského protektora, karton 547 I.

⁴⁴ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/10/2.

⁴⁵ MÜLLER, František: Krásensko. Brno 1946, s. 16.

Aby zákaz vydaný okresním hejtnanem nabyl právní moci, byl dán současně okresním soudům příkaz, aby provedly patřičné zápisy do pozemkových knih jednotlivých obcí. Protože se ale ukázalo, že poznamenání uvedeného výnosu by muselo být zaneseno asi v 8 000 vložkách, což by si vyžádalo delší dobu ke zpracování, řešil okresní soud ve Vyškově tento problém tak, že na první stránku pozemkových knih obcí Podivice, Zelená Hora, Radslavice, Dědice, Lhota, Opatovice, Rychtářov, Studnice, Nové Sady, Pustiměř, Drnovice, Ježkovice a Ruprechtov nechali vlepit následující zápis: „*Podle návrhů ze dne 2. prosince 1940 a vyhlášky okresního úřadu ve Vyškově ze dne 2. prosince.1940 č. 16-Um/40 se poznamenává zákaz prodeje, pronájmu, zatížení, propachtování a stavebních změn ve prospěch komisařského vedoucího pozemkového úřadu v Praze, a to ohledně všech parcel ležících v katastrálním území obce (Krásensko). Vydáním tohoto usnesení jest zajištění právní účinnosti těchto zákazů vykonáno.*“ (Vepsalo se jen jméno obce.)⁴⁶

Ve dnech 23. a 24. ledna 1941 zjišťoval stav příprav ke stěhování obyvatelstva vyškovského obvodu přímo na místě referent ministerstva vnitra, rada politické správy dr. František Ševčík. Ten se nechal informovat o připravenosti přesídlovacího oddělení ve Vyškově, v jehož čele stál dr. Alois Nováček, jemuž byli zemským úřadem přiděleni potřební úředníci. V té době mělo oddělení k dispozici jednu místnost v bývalém Katolickém domě na Nádražní ulici ve Vyškově, pro jeho potřeby se však počítalo s přidělením čtyř místností v budově vyškovského zámku. Mělo se tak stát v polovině února roku 1941.⁴⁷

Dr. František Ševčík se však na své inspekční cestě dozvěděl značně nemilé informace. Přesídlovací oddělení ve Vyškově začalo narážet na překážky, které se při stěhování vesnic v okolí vojenského prostoru Milovice v Čechách nevyskytovaly. Dne 30. ledna 1940 totiž přišlo z pověření říšského protektora od přednosta pražského Bodenamtů rozhodnutí adresované ministerstvu vnitra.⁴⁸ Bylo v něm uvedeno, že pro obyvatele vystěhované z okolí vyškovského vojenského prostoru je zakázáno se ubytovat ve městě Jihlavě a ve všech ostatních obcích tzv. jihlavského německého jazykového ostrova včetně obce Karlov (Libnisdorf) a města Přibyslav. Dále pak bylo odsunutým obyvatelům zakázáno

⁴⁶ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/7/1.

⁴⁷ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/10/2.

⁴⁸ NA, fond 706, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu, signatura 581.20/7, karton 1060.

stěhovat se do obcí německého jazykového ostrova kolem města Brna, německého jazykového ostrova v okolí Olomouce včetně tohoto města samotného, do soudních okresů Vyškov, Slavkov a Plumlov, kde již měla řada lidí, určených k vystěhování, zabezpečeno náhradní ubytování.⁴⁹

Tyto skutečnosti přinutily vyškovské přesídlovací oddělení řídit stěhování dotčeného obyvatelstva do vzdálenějších okresů, což vedlo k oprávněné pochybnosti, zda bude možné určený termín stěhování skutečně dodržet. Urychlit stěhování měl podpořit výnos ministerstva vnitra z 15. února 1941, rozeslaný do všech politických okresů protektorátu, v němž se mimo jiné uvádělo že: „*Určitá část obyvatelstva politického okresu vyškovského odstupuje svůj pozemkový majetek pro veřejné účely. Část tohoto obyvatelstva zamýšlí zakoupiti si náhradní pozemky ve zdejší okrese. Vlastníci pozemků a domů, kteří mají v úmyslu své nemovitosti prodati, se proto vybízejí, aby tyto nabídli v první řadě přestěhovalcům z vyškovského obvodu.*“⁵⁰ Ovšem i toto opatření příliš nepomohlo. Stěhování se tak začalo protahovat a navíc ho zkomplikoval další německý příkaz z 15. února 1941, který přísně zakazoval stěhování lidí z okolí vojenského cvičiště do vzdálenosti menší než 50 km od evakuovaných obcí.⁵¹

Tímto nařízením doplnila říšská branná moc výnos ze 30. ledna 1941, který zakazoval stěhování českých obyvatel do německých jazykových ostrovů na Moravě. Lidé z dotčených obcí se však mohli vystěhovat teprve tehdy, když oznámili přesídlovacímu oddělení adresu svého nového bydliště, teprve pak obdrželi povolení k vystěhování. I po odchodu z prostoru vyškovské střelnice a příchodu do nového bydliště museli hlásit do Vyškova každou změnu adresy.⁵²

Přípravné období ukončil oběžník Ministerstva vnitra z 9. dubna 1941 adresovaný všem zemským, okresním, vládním a policejním úřadům protektorátu, vládním komisařům měst Brna a Olomouce a primátorovi hlavního města Prahy, v němž se nařizovalo zřízení Přesídlovací kanceláře se sídlem ve Vyškově. Dělo se tak na základě § 10, vládního nařízení bývalé Československé republiky ze dne 6. března 1936, č. 51 Sb., o organizování policejní správy a služby a o některých jiných opatřeních v obvodu vnitřní správy. Hlavním úkolem Přesídlovací kanceláře

⁴⁹ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura III/51/14.

⁵⁰ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura III/51/15.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž.

byla organizace hladkého průběhu stěhování obyvatelstva z okolí vyškovského vojenského cvičiště a péče o ně. Kancelář měla charakter politického úřadu první instance a její působnost se vztahovala na celý obvod brněnského zemského úřadu. Podřízena byla přímo Ministerstvu vnitra v Praze a výjimku tvořily pouze případy, které spadaly do přímé působnosti Ústavu pro péči o přestěhovalce při ministerstvu sociální a zdravotní správy v Praze, kdy se musela podříditi jeho nařízením a předpisům. Přednostu přesídlovací kanceláře i jeho náměstka jmenoval a zároveň je mohl zprostit funkce přímo ministr vnitra. Z jeho příkazu byl kanceláři přidělen i potřebný počet zaměstnanců, který činil koncem roku 1941 patnáct osob. Styk přesídlovací kanceláře s říšskými úřady měl udržovat zástupce pražského Pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu (Bodenamt für Böhmen und Mähren) Werner Stübel.⁵³

⁵³ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/7/1.

4. Činnost pozemkového úřadu (Bodenamtu) v Protektorátu Čechy a Morava

Pozemkový úřad byl obnoven nařízením protektorátní vlády ze 24. dubna 1942.⁵⁴ Na obnovený úřad přešla působnost 9. odboru ministerstva zemědělství a lesnictví a také ostatní příslušnost tohoto ministerstva v e věcech obchodu s pozemky, zvláště pokud šlo o správu hospodářských podniků a dozor nad nimi i o úpravu některých poměrů při zemědělských obchodech. Bodenamt byl prohlášen za ústřední úřad, který byl podřízený bezprostředně předsedovi vlády a právo vydávat právní a správní předpisy v rámci jeho příslušnosti bylo vyhrazeno jak předsedovi vlády, tak i vedoucímu pozemkového úřadu. Rozpočet znovuzřízeného pozemkového úřadu ovšem schvaloval říšský protektor a přezkoumání rozpočtu ústředí Bodenamtu i všech jeho podřízených složek příslušelo účetnímu dvoru Německé říše v Postupimi. Podle nařízení protektorátní vlády ze 17. července 1942 přešla na obnovený pozemkový úřad i správa státních lesů a statků.⁵⁵

Na otázku, proč okupanti donutili protektorátní vládu, aby obnovila pozemkový úřad, když jeho bezprostřední předchůdce, 9. odbor ministerstva zemědělství, měl podle rozhodnutí říšského protektora už od 23. května 1939 komisařského vedoucího SS-oberführera Curta von Gottberga⁵⁶ čili ve skutečnosti podléhal říšskému protektorovi a tím i říšským úřadům, odpovídá rozsáhlý dopis říšského protektora ze 4. června 1942 o nutnosti obnovení pozemkového úřadu v protektorátu Čechy a Morava, který je směřovaný prezidentovi účetního dvora Německé Říše v Postupimi (Rechnungshof des Deutschen Reiches in Postdam), podepsaný Karlem Hermanem Frankem.⁵⁷

V tomto dopisu se výslovně uvádělo, že pozemkový úřad pro Čechy a Moravu má být pod německým vedením a na starost má mít německé politické zájmy, pokud jde o půdu. V čele úřadu zůstal SS-hauptsturmführer Ferdinand Fischer⁵⁸, který se stal už 14. listopadu 1941 komisařským vedoucím 9. odboru ministerstva

⁵⁴ Původní pozemkový úřad byl zrušen 25. dubna 1939.

⁵⁵ NA, fond 706, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu, signatura 4, karton 4.

⁵⁶ BRANDES, Detlef: Češi pod německým protektorátem. Praha 1999, s. 199.

⁵⁷ NA, fond 1005, Úřad říšského protektora, karton 30.

⁵⁸ BRANDES, Detlef: Češi pod německým protektorátem. Praha 1999, s. 285.

zemědělství⁵⁹, stálým zástupcem K. H. Franka, německého státního ministra pro upevňování a posilování německého národa.⁶⁰

Pozemkového úřadu sledoval několik politických cílů. Měl zejména rozrušit jednotné etnické tělo českého národa násilným vytvořením německých jazykových ostrovů v nejhustěji zalidněných částech protektorátu a tím vytvářet z protektorátu pevnou baštu proti východu a spolehlivou základnu Německé říše k dalším výbojům. K provedení těchto svých záměrů zvolili nacisté dvě zdánlivě legální, ve skutečnosti však naprosto bezohledné cesty – uvalování vnucených správ a budování vojenských cvičišť a jiných válečně důležitých zařízení v ryze českých krajích podle zákona č. 25 z roku 1935 o vyvlastnění nemovitého majetku k účelům obrany státu.⁶¹

Tento zákon připouštěl v odůvodněných případech vyvlastnění nemovitostí za mobilizace a ve válce. Mimo tuto dobu dovoloval vyvlastnění k účelům opevnění a jiných vojenských staveb, k vybudování podniků důležitých pro obranu státu a v dalších případech, které měla určovat vláda. Nařízením říšského protektora z 11. dubna 1940 byl obsah tohoto zákona převzat ve prospěch Německé říše v rámci převzaté ochrany Protektorátu Čechy a Morava. Návrh na použití zákona ve prospěch byl přiznán všem říšským orgánům a vládě Protektorátu byla ponechána výše zmíněná možnost použít zákona ve zvláštních případech. Výslovně se stanovilo, že říšský protektor může vyloučit opravné prostředky prostředky proti vyvlastňovacím výměrům. Nařízení říšského protektora ze 23. července 1942 doplnilo ustanovení vyvlastňovacího zákona v tom smyslu, že připustilo zkrácené vyvlastňovací řízení odloučením vyvlastňovacího zákona v tom smyslu, že připustilo zkrácené vyvlastňovací řízení odloučením vyvlastňovacího výměru od rozhodnutí o odškodnění a možnost vydat jednotný vyvlastňovací výměr pro celé katastrální území jedné nebo i více obcí.⁶² Tak byla umožněna rychlá likvidace celých vesnic, městeček i měst.

Německé vojenské úřady navázaly nejdříve na staré vojenská cvičiště, zřízená československou brannou mocí v prostoru Vyškov, Brdy a Milovice. Jejich oblasti

⁵⁹ Vystřídal na vedoucího Bodnamtu Theodora Grosse, který už v roce 1940 nahradil Curta von Gottberga – viz. BRANDES, Detlef: Češi pod německým protektorátem. Praha 1999, s. 199.

⁶⁰ NA, fond 706, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu, signatura 4, karton 4.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² NA, fond 706, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu, signatura 581.20/7, karton 1060.

byly nejen převzaty, ale rozšířeny o další desítky obcí, které muselo tamní obyvatelstvo vyklidit. Kromě toho přikročily vojenské svazy SS ke zřízení nového velkého cvičiště na Benešovsku, Sedlčansku a Neveklovsku. Plány byly projednávány už v létě roku 1939, tedy brzy po zřízení protektorátu a záhy potom se přikročilo k jejich uskutečňování. Plně se však celá akce rozjela až po zřízení pozemkového úřadu (Bodenamtu).⁶³

Technicky vše probíhalo tak, že s majitelem usedlosti, která měla být vyklizena, byla sepsána „dobrovolná“ smlouva o odprodeji jeho movitého majetku i živého a mrtvého inventáře podle ocenění taxačního oddělení pozemkového úřadu na základě směrnic jednotných pro celou Německou říši. Proto zaměstnanci tohoto oddělení nestáli, hned od jeho založení, ve službách ministerstva zemědělství, později pozemkového úřadu, který jediný mohl provést vyvlastnění, ale byli jmenováni a placeni Německou osídlovací společností (Deutsche Ansiedlungsgesellschaft), pověřenou kolonizačními úkoly na celém říšském území.⁶⁴ Vojenská cvičiště nebyla totiž zřizována za účelem obrany říše, nýbrž podle plánu, který byl schválen už v létě roku 1939 a měla posloužit k vyvlastnění české půdy „zákonnou“ cestou, načež po pěti letech měly vojenské oddíly wehrmachtu a ozbrojené složky zbraní SS zabraná území vyklidit. Do takto vyprázdněných oblastí měli být nastěhováni němečtí sedláci z Porýní a Němci, kteří se vraceli „heim ins Reich“ z jižních Tyrol, Dobrušky i odjinud. Proto bylo výslovně nařízeno, že vojenská cvičiště se musí zřizovat v ryze českých krajích s poměrně značnou hustotou zalidnění. Proto byl také zamítnut návrh říšské vojenské správy na zřízení cvičiště jižně od Českého Krumlova tedy v území zabraném Němci už v roce 1938. Pro tyto zvláštní vojenské účely bylo zabráno ve 245 obcích kolem 80 tisíc hektarů půdy.⁶⁵

Pro druhý způsob plnění úkolů Bodenamtu, tj. uvalení vnucených správ, posloužilo jako legální podklad vládní nařízení č. 87 ze dne 21. března 1939, o správě hospodářských podniků a dozoru nad nimi. Toto nařízení mimo jiné stanovilo, že pro hospodářský podnik může ministerstvo, do jehož příslušnosti podnik patří, ustanovit, vyžaduje-li to veřejný zájem, na základě podniku

⁶³ NA, fond 706, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu, signatura 300, karton 422.

⁶⁴ NA, fond 706, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu, signatura 2, karton 1, Organizace a vnitřní správa Bodenamtu.

⁶⁵ NA, fond 706, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu, signatura 4, karton 4.

důvěrníka, nebo jde-li o podnik z hlediska veřejného zájmu zvláště důležitý nebo který jeho držitel opustil, vnuceného správce. Pojem „veřejný zájem“, který opravňoval k uvalení vnucené správy, byl záměrně tak neurčitě definován, aby umožňoval použití tohoto nařízení v kterémkoliv případě. Také vládní nařízení z 10. března 1939, o úpravě některých poměrů při zemědělských pachttech, vládní nařízení z 22. února 1940, o využití pozemků k pěstování užitečných rostlin, vládní nařízení z 29. dubna 1940, o zajištění řádného provozu zemědělských podniků i vládní nařízení z 19. května, o patřeních k zajištění dalšího vedení podniků vyživovacího hospodářství umožňovala značný zásah ze strany protektorátních úřadů do vedení jednotlivých hospodářství. Nacisti ovšem zneužili i §14 náhradového zákona, který zněl: „Jeli místní potřeba půdy naléhavá a nestačí-li pozemky zabrané, anebo žádá-li toho obecné blaho, může pozemkovým vyvlastnit půdu i pod meze stanovené §2“.⁶⁶

Vnucená správa byla dále uvalena na veškerý židovský a na pozemky a budovy vězněných a odsouzených lidí.⁶⁷

Vnucený správce dosazoval pozemkový úřad (před jeho zřízením 9. odbor ministerstva zemědělství), který vykonával také dozor na hospodářství a finance podniků pod vnucenou správou. Vnucený správce měl značnou pravomoc, která se projevovala nejen ve vlastní správě podniku, ale také ve skutečnosti, tím že mohl majetek daný mu do správy prodat nebo propachtovat, a to bez vědomí původního vlastníka. K těmto úkonům ovšem musel dát souhlas pozemkový úřad. Kupcem nemovitostí pod vnucenou správou byla v drtivé většině Německá říše a nájemcem Němec. Za dobu trvání protektorátu uvalily jeho úřady vnucenou správu v 1 316 obcích na víc než 6 000 zemědělských a lesních podniků o celkové rozloze asi 150 tisíc hektarů zemědělské půdy a 200 tisíc hektarů lesní půdy.⁶⁸

Veškeré tyto změny ve vlastnictví půdy, ať z důvodů obranných nebo po linii vnucených správ, se mohly stát pouze prostřednictvím pozemkového úřadu, který zabraný majetek převedl buď vojenským úřadům nebo tzv. podnikům pro válku důležitým nebo jej svěřil do vnucený správy. Půdu, určenou k osídlení německými kolonisty, dal do správy Českomoravské zemědělské společnosti (Böhmisch –

⁶⁶ NA, fond 706, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu, signatura 581.20/7, karton 1060.

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ Tamtéž

Mährische Landgesellschaft), odnoži Německé osídlovací společnosti (Deutsche Ansiedlungsgesellschaft), která nebyla ničím jiným nežli výkonným orgánem říšského komisaře pro upevňování a posilování německého národa (Reichskomissar für die Festigung des deutschen Volkstume). Konec činnosti protektorátního pozemkového úřadu přineslo až osvobození republiky.⁶⁹

⁶⁹ NA, fond 706, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu,

5. Stěhování obcí etapy 1a

Vydáním oběžníku ministerstva vnitra o zřízení Přesídlovací kanceláře se sídlem ve Vyškově skončilo počáteční přípravné období, ve kterém byly vedle již popsaných organizačních opatření, shromažďování podkladů a potřebných materiálů zahájeny i první pokusné kroky plánované akce – stěhování obcí z okolí vojenského cvičiště etapy 1a.

6. ledna 1941 byl vyslán do dotčených vesnic úřední technik, aby zakreslil v katastrálních mapách obecních úřadů hranice rozšířeného vojenského cvičiště. Koncem ledna 1941 zasílá okresní úřad ve Vyškově starostům obcí Hamiltony, Lhota, Rychtářov, Pařezovice a Opatovice již zmíněné popisné archy, které měla každá ze stěhovaných rodin pečlivě vyplnit.⁷⁰ Ačkoliv byli starostové obcí nabádáni k důslednému dohledu nad přesným a pečlivým vyplněním formulářů, aby se tím předešlo nutným opravám, které by brzdily průběh stěhování, obyvatelstvo v řadě případů toto nařízení sabotovalo. 19. února tak musely být popisné archy všem výše jmenovaným obcím vráceny a dohledem nad jejich správným vyplněním byl svěřen aktuárskému adjunktovi Josefu Vavrouchovi.⁷¹

Přestože okresní úřad stále nevydal příslušnou vyhlášku o stěhování, začali úředníci přesídlovací kanceláře vyřizovat první kupní smlouvy, kterými měl být odkoupen nemovitý majetek stěhovaných obyvatel dotčených vesnic. Zástupci říšských a protektorátních institucí přijížděli do dotčených vesnic na obecní úřady, aby tak mohli přímým nátlakem působit na obyvatele, kteří by případně odmítali kupní smlouvu podepsat. V jedné místnosti obecního úřadu tak odkoupení půdy a domů vyřizovali zástupci Bodenamt, ve druhé místnosti pak legalizovali podepsané smlouvy úředníci okresního soudu ve Vyškově.⁷² Přes nátlak německých úředníků však stále zůstávalo dost vesničanů, kteří dlouho odmítali kupní smlouvy podepsat. V tomto případě obdržel odbojný obyvatel vesnice obsílku s tímto zněním:

„Věc – předvolání.

Pro účely německé branné moci bude, jak známo zapotřebí Vaší nemovitosti v Rychtářově (nebo zde byl název jiné vesnice ze stěhování etapy 1a). Přesto, že jste byl předvolán, k jednání jste se nedostavil. Žádám Vás tímto naposled, abyste se

⁷⁰ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/25/5.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura VI/76/25.

*dostavil v úterý dne 4. března v 11:30 do místnosti výkupní komise v Rychtářově za účelem uzavření kupní smlouvy. Upozorňuji Vás, že Vaše nemovitost bude vyvlastněna, nedostavíte-li se v určenou dobu. Následky vyvlastnění jsou Vám jistě známy. Podepsán Aufkaufsamt Vyškov.*⁷³

I přes tuto hrozbu čtyři obyvatelé Rychtářova smlouvu nepodepsali. Proto byli násilně vystěhováni za asistence četnictva a úřady jim nesměly v ničem pomáhat. V té době už mnoho přestěhovaných rodin začalo zoufalou pouť v hledání náhradního ubytování. Po marném pátrání na území celé Moravy se nakonec mnoho z nich vrátilo na Vyškovsko, protože v protektorátu byl nedostatek ubytovacích možností zapříčiněný událostmi v roce 1938 a 1939, kdy se do centra bývalé republiky vystěhovalo mnoho lidí z okupovaného pohraničí.⁷⁴

Situace se ještě zhoršila tím, že Němci prakticky znemožňovali přesídleným obyvatelům zakoupení volných domků, hospodářských stavení, stavebních míst na Vyškovsku i v okolních okresech. Každou takovou koupi totiž musel schválit Oberlandrát a ten, pokud se jednalo jen o alespoň trochu slušnější objekty k bydlení, veškeré žádosti zamítal s tím, že tyto nemovitosti musí být rezervovány pro hrdiny a invalidy z války.⁷⁵

Když byl o těchto problémech informován okresní hejtman dr. Johann Bergman, prý pronesl: *„Pokud tedy na území Moravy nemůže být zajištěno pro vystěhované obyvatele ubytování, měli by být převezeni do Polska, kde je místa dost...“* Tato věta naštěstí neměla žádnou praktickou odezvu. Kvůli zjištěné atmosféře mezi občany dotčených vesnic tu byly zesíleny počty četnictva.⁷⁶

Jak již bylo dříve v této práci zmíněno, vydalo 30. ledna 1941 ministerstvo vnitra z pověření říšského protektora zákaz stěhování na Vyškovsko, Slavkovsko a Prostějovsko. Krátce nato přišel z Prahy další výnos s příkazem stěhovat se pouze do prostorů vzdálených více než 50 kilometrů od evakuované oblasti. Němci tak chtěli přestěhované obyvatelstvo co nejvíce rozptýlit po území protektorátu. Přesto však přestěhovalci neustále podávali žádosti o vystěhování do oblastí v rámci vyškovského okresu. Okupační správa tyto žádosti nejdříve všechny zamítala, ale protože jí bylo záhy zřejmé, že za uvedené situace by nebyly vesnice

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Kol. autorů: *Od okupace k vítězství - Vyškovsko 1939 – 1945*. Vyškov 2005, s. 94 – 95.

⁷⁵ Tamtéž, s. 96

⁷⁶ Tamtéž, s. 97 – 98.

vyklizeny v termínu, tak nakonec povolení vystěhovat se na Vyškovsko vydávala. Bylo na nich ovšem uvedeno, že jde pouze o dočasné řešení.⁷⁷

V té době se snažilo velení vyškovské střelnice získat pro svou potřebu zkušené dělníky, kteří by v jejich prostorách pracovali. 28. února proto okresní úřad ve Vyškově vydal následující vyhlášku: „Říšská vojenská správa – uzavření pracovní smlouvy. Z příkazu vedoucího zaopatřovacího oddělení Pozemkového úřadu oznamuje Přesídlovací kancelář ministerstva vnitra, že říšská vojenská správa uzavře pracovní smlouvu se zkušenými zemědělci, alespoň částečně ovládajícími německý jazyk. Dotyčný obdrží byt a pevnou pracovní smlouvu a snad také nějaké pozemky, případně celé usedlosti zemědělské do svého nájmu. Tito zemědělci zůstanou ve svých dosavadních bydlištích. Zájemci necht' se hlásí v Přesídlovací kanceláři ve Vyškově. Tato vyhláška budiž uvedena v obecnou známost v obci obvyklým způsobem a vyvěšena na obecní tabuli. Podepsán přednosta Přesídlovací kanceláře dr. Alois Nováček.“⁷⁸ Nabídka to byla velice lákavá, avšak už počátkem března roku 1941 zrušilo Ministerstva vnitra tuto vyhlášku svým nařízením.

Začátkem března 1941 začaly vyjíždět z dotčených obcí první povozy se stěhovaným obyvateli a jejich majetkem. Dozor nad hladkým průběhem celého stěhování vykonávaly německé vojenské oddíly poslané k tomuto účelu z vyškovského cvičiště. Vojáci spolu s úředníky z Přesídlovací kanceláře prováděli kontrolu nemovitostí, podle směrnice, kterou na základě požadavků německého vojenského velitelství ve Vyškově vydal zdejší okresní úřad. Každý dům musel být uzamčen a všechna okna musela být uzavřena, hnůj musel být vyvezen na místo k tomu určené za vesnicí, veškerá hospodářská stavení a dvory měly být čistě vymeteny a klíče dosavadní majitel nemovitosti odevzdal veliteli vojenského oddílu, který zrovna v obci vykonával dozor při jejím vystěhování.⁷⁹

Většina obyvatel byla ke 20. březnu 1941 z obcí etapy 1a vystěhována. Majetek, který si vesničané nemohli vzít sebou (šlo především o dobytek, který neměli jeho majitelé kde v místě svého nového působiště ustájit), museli většinou pod cenou prodat náhodným kupcům. Úplně na závěr se v dotčených obcích likvidoval materiál veřejných institucí, spolků a tělovýchovných jednot. Jejich materiál, knihy,

⁷⁷ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/35/7.

⁷⁸ Vyškovské noviny, roč. 49, č. 1/1941, s. 1.

⁷⁹ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/20/5.

nábytek, zařízení a jiné příslušenství se rozdělovalo podle pokynů garanta okresního úřadu Jana Russmana. V obcích nakonec zůstalo jen několik desítek obyvatel, které zaměstnala německá správa vyškovského vojenského prostoru.⁸⁰

O vystěhování jedné z obcí etapy 1a vypovídá vzpomínka Jana Galatíka z Opatovic: „Přesídlovačka, jak říkali kanceláři ve Vyškově, dělala, co mohla. V každé obci zajistila důvěrníka pro informaci o volných nemovitostech z různých obcí, měst i realitních kanceláří. Nedostatek bytů však byl katastrofální. Byty hledaly tisíce utečenců ze Slovenska, Sudet a dalších vystěhovaných území i vybombardovaných domů. Nouzové byty se sháněly jen velmi těžce. Z Opatovic se vystěhovalo ze 137 domů celkem 164 rodin a 683 osob. Otcové rodin putovali po blízkém i vzdáleném okolí a prosili i o nejmenší přístřeší pro své rodiny. Většinou se jim dostalo jen rozpačitého odmítání. Našli se však i dobří lidé, kteří pomohli. Naše pětičlenná rodina byla vystěhována z Opatovic, z domku č. 107. Největší trauma ze stěhování měla tehdy již téměř devadesátiletá stařenka Františka Trnavská. Opouštěla domov, který pracně pomáhala stavět a kde měla svůj výminek. Otec získal příslib zaměstnání u firmy Baťa v Otrokovicích. Zlínský úřad však z vlastní iniciativy zakázal vysídlencům nakupovat nemovitosti v okrese, neboť ta jsou prý jen pro hrdinné německé vojáky a raněné, vracející se z fronty. Pomohl tehdejší ředitel firmy Baťa, Hlavnička. V roce 1941 o Vánocích měl proslov k zaměstnancům, kde naznačil možnou pomoc těm, kteří se vinou válečných událostí dostanou do obtíží. Svůj slib splnil. Dostali jsme byt v tzv. čtyřdomku. Do našeho opatovického domku se nastěhoval německý hajný. Jmenoval se Sladký a pocházel ze Šumavy. Tvrdil, že je potomkem Jana Sladkého Koziny. Německé úřady mu nabídly domek v Opatovicích, neboť potřebovaly zajistit těžbu dřeva. Nabídku uvítal, aby nemusel na frontu. My jsme ho dokonce rádi navštěvovali, neboť nás zásoboval ovocem z naší zahrádky. Nevěřil ve vítězství Němců. Domek zlepšoval jak mohl. Studnu vybavil elektrickou vodárnou a chtěl nám ho předat po válce v dobrém stavu. Když jsme v létě roku 1945 obdrželi klíče od domku zpět, byl již prázdný. V předsínce na stolku byla

⁸⁰ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/35/7.

připravena lahev slivovice a skleničky. Ptali jsme se po jeho německém obyvateli. Dozvěděli jsme se, že byl odsunut do Německa.“⁸¹

23. března 1941 navštívili vyklizené obce etapy 1a v doprovodu přednosta Přesídlovací kanceláře radové ministerstva vnitra dr. Jindřich Andriál a dr. František Ševčík. Oba byli se stavem stěhování spokojeni. 31. března 1941 ve večerních hodinách vykonal projížďku po vystěhovaných obcích přednosta Přesídlovací kanceláře dr. Alois Nováček za účasti zástupců pražského Bodenamtu a říšské branné moci Wenera Stübela a Egona Hochstetlera. Všichni zmínění shledali vyklizení obcí v naprostém pořádku.⁸² Následujícího dne dostalo ministerstvo vnitra tuto informaci o vystěhování obyvatelstva z vesnic etapy 1a: „Hlásím, že dnem 31. 3. 1941 byly vyklizeny obce soudního okresu Vyškovského – Hamiltony, Lhota, Pařezovice, Rychtářov a Opatovice. Téhož dne o 18. hodině odjel jsem spolu s panem Stübelem, přednostou Bodenamtu, všechny jmenované obce, u kteréžto příležitosti bylo zjištěno, že všechno obyvatelstvo se vystěhovalo až na 47 rodin, které dostaly zvláštní povolení k dalšímu pobytu od velitele vyškovského vojenského cvičiště.“⁸³ Podepsán dr. Alois Nováček, přednosta přesídlovací kanceláře ve Vyškově.

Z pěti evakuovaných obcí etapy 1a bylo vystěhováno celkem 699 rodin z 563 domů. Celkem to bylo 2887 obyvatel.

Celkový přehled podává následující tabulka.⁸⁴

Tabulka 1 Evakuované obce etapa 1a

Název obce	Počet domů	Počet rodin	Počet obyvatel
Rychtářov	176	220	851
Lhota	129	153	571
Pařezovice	36	48	213
Opatovice	137	164	683
Hamiltony	85	114	569
Celkem	563	699	2887

⁸¹ Galatík, Jan: Zabránil v roce 1940 dr. Emil Hácha nucenému vystěhování obyvatel vyškovských obcí do koncentračního tábora ve Svatobořicích?. Nepublikováno.

⁸² MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/7/1.

⁸³ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/35/7.

⁸⁴ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura V/66/20.

Dohled nad vyklizenými vesnicemi byl svěřen četnickým hlídkám o dvou mužích a jejich správou byl pověřen garant – tajemník okresního úřadu ve Vyškově Jan Russman. Brzy po vystěhování začali do obcí přijíždět němečtí vojáci, kteří měli za úkol vysadit okenní rámy a bednění u jednotlivých domů. Nová a velká okna odváželi vojáci neznámo kam, ostatní odnesli na určená místa za vesnicemi, kde je posléze zničili. Podobně se dělo i se dveřmi. Němci takto zlikvidovali veškeré vnitřní vybavení domů, které zbylo po bývalých majitelích, až z jednotlivých budov zbyly jen holé stěny se střechou.⁸⁵

Tento stav byl požadavkem velení vyškovského vojenského cvičiště, které chtělo vesnická stavení využít pro cvičnou střelbu německých tanků a děl. Cvičné střely sice neměly uvnitř žádnou výbušnou směs, byly plněné betonem, přesto svojí kinetickou energií domy ve vystěhovaných vesnicích silně poškodily, čemuž za vydatné pomoci počasí některé objekty podlehly úplně. Podobně se Němci chovali také k zahradám u stavení. Všechno, co se dalo přesadit, vyrývali a odváželi pryč. Plodiny, které nezničili němečtí vojáci, pak po odstranění plotů zlikvidovala lesní zvěř.⁸⁶

Sklizeň byla na polích v okolí vystěhovaných vesnic v roce 1941 dobrá, protože jejich obyvatelé ji měli za úkol, ještě před svým odchodem, vzorně obdělávat. Němci pak na sklizeň využívali pomoc žen z vyškovských továren. O tyto záležitosti se staralo přímo velitelství vyškovského vojenského cvičiště, jehož vedoucí hospodář Hans Rampke měl pro tyto účely dokonce k dispozici na Vyškovsku dosud nevídaný stroj – kombajn. Další roky ovšem dělostřelba a pásy tanků pole natolik poškodily, že se na polích neurodilo nic.⁸⁷

Jedním z vystěhovaných obyvatel obcí etapy 1a byl i dosud žijící občan Lhoty František Švec, bytem Lhota 24, narozen 16. 6. 1916, který mi dne 9. května 2008 ve svém bydlišti podal svědectví o svém osudu během druhé světové války: „V roce 1942 přišlo vystěhování obce Lhoty. Všechno, co jsme si nemohli vzít s sebou, nám němci zabavili, ale také do posledního peníze zaplatili. Kdejaký plot a branku přesně přeměřili a podle toho pak vypláceli peníze. Do března roku 1942 jsme museli opustit Lhotu. Naše rodina měla výhodu, že moje nejstarší sestra Stanislava

⁸⁵ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/33/7.

⁸⁶ MARTINÁSEK, Pavel: Paměti obce Rychtářova. Rychtářov 1970, s. 14.

⁸⁷ Tamtéž, s. 15 – 16.

už v té době byla provdaná za sedláka Jana Valu ve vyškovských Vážanech, tak jsme se přestěhovali za nimi. Tam jsme přežili válku až do roku 1945. Při vystěhování ze Lhoty nám Němci nijak nepomáhali. Povozy, na kterých jsme si odváželi náš majetek, jsme si museli zajistit sami. Pomohla nám v tom rodina mé nejstarší sestry, ke které jsme se stěhovali do Vážan u Vyškova. Dobytek jsme museli odprodat, protože ve Vážanech pro něj nebylo místo, vzali jsme si tam jen jednu kravku. Němci nám dokonce dovolili vzít si sebou i seno a slámu, kterou jsme měli uskladněnou pro dobytek, takže jsme si to všechno odvezli do Vážan. Protože jsem celý život pracoval v zemědělství, německé úřady ve Vyškově rozhodly, že musím pracovat u německého sedláka v „německém jazykovém ostrůvku“ u Vyškova.⁸⁸ Konkrétně šlo o službu ve vesnici Terešov. Služba u německého sedláka nebyla zlá. Všichni se tam ke mně chovali velmi slušně. Sedlák i jeho rodina mluvili velmi dobře česky, takže se mnou mluvili v mé mateřštině. Během války, koncem roku 1942, jsem se oženil. Němci, u kterých jsem sloužil v Terešově, mi pro mou ženu někdy přidali i vajíčka na přilepšenou. Jak říkám, nemohl jsem na službu u nich stěžovat. Když přišel konec války a hospodáři, u kterých jsem sloužil, začali tušit, že budou muset naši republiku opustit, tak mě přemlouvali, ať zůstanu v Terešově a převezmu jejich statek. Já ale nechtěl, táhlo mě to zpátky domů, do Lhoty i když jsem věděl, že hospodářství máme válkou poničené a že nás tam čeká hodně práce. Během války jsme se chodili dívat, i když to bylo zakázané, jak to ve vystěhované Lhotě vypadá. Vždycky když byla v Dědicích pout', tak jsme na ni šli a při té příležitosti jsme se potajmu chodili dívat, jak naše vesnice chátrá. Němci tam ale měli svoje hlídače, kteří jednou chytli kousek od Lhoty mého tatínka. Nic mu naštěstí neudělali, jen ho vyvedli na okraj střelnice a pohrozili mu, ať už se nevrací.

Když jsme se vrátili v roce 1945 do Lhoty, naše hospodářství bylo velmi poničené. Všechny věci, které jsme si nemohli vzít při stěhování sebou byly pryč. Těsně před válkou jsme si pořídili dva sporáky, které Němci odmontovali a odvezli někam pryč. Všechno, co bylo dobrý (okna, dveře), všechno bylo pryč. Tatínek byl vyučený zedník, takže jsme naše hospodářství dali společnými silami zase do pořádku...“

⁸⁸ Šlo o obce Hlubočany, Terešov, Kučerov, Rostěnice, Zvonovice, Lysovice, Komořany a Čechyně u Rousínova. Tyto obce tvoří pomyslný pás území jižně od Vyškova, který byl do roku 1945 obydlen etnickými Němci. Ti se zde usídlili už v dobách středověké kolonizace.

Vystěhováním obcí etapy 1a však nebyla pro Němce ještě řada problémů vyřešena. Z Prahy stále nepřicházely instrukce ohledně obecního a spolkového majetku z vystěhovaných vesnic. I když se starostové postižených vesnic snažili už počátkem ledna 1941 dozvědět o tomto problému něco bližšího, úředníci přesídlovacího oddělení ve Vyškově žádné informace neposkytli. Neodbytnost starostů nakonec donutila přednostu Přesídlovací kanceláře dr. Aloise Nováčka zaslat na ministerstvo vnitra dotaz ohledně této věci. Odpověď mu však žádná nepřišla. Proto celou věc bere do svých rukou vojenská správa vyškovského cvičiště. Z příkazu jejího velitele podplukovníka Oskara Hammerschmieda měl být dán spolkový a obecní majetek k dispozici jiným obcím mimo vojenské cvičiště nebo převezen do kasáren a zde zničen. Zlikvidování zejména potkalo úřední dokumenty, jako byly úmrtní knihy, matriky apod.⁸⁹

Teprve tři měsíce po jejich likvidaci, 30. června 1941, přišel z ministerstva vnitra dopis, v němž bylo uvedeno, že o otázce obecního jmění a majetku se bude v Praze teprve jednat. Začátkem září 1941 pak přišlo z Prahy další sdělení, kde se psalo o poradě, která proběhla u zástupce Bodenamtu Wenera Stübela. Na poradě se problém obecního majetku diskutoval, ovšem řešili se pouze obce, které ještě nebyly vystěhovány a jejichž majetek nepřešel do vlastnictví vojenské správy. V dopisu bylo dále řečeno, že ohledně již evakuovaných vesnic se nejdříve bude řešit Milovicko v Čechách a teprve pak přijde na řadu Vyškovsko. Náhradu za obecní majetek byl však Bodenamt ochoten zaplatit teprve až po zaknihování veškerých jeho převodů.⁹⁰

V tu dobu se však už značně přiblížil termín vyklizení obcí etapy 1b. Proto 14. října 1941 sděluje ministerstvo vnitra zemskému úřadu v Brně, aby se v případě obecního majetku těchto vesnic postupovalo stejně jako v případě obcí vystěhovaných v etapě 1a. To znamenalo, aby Přesídlovací kancelář ve Vyškově provedla kontrolu hospodaření v obcích a potom jejich majetek, jmění a písemnosti nechala zlikvidovat.⁹¹

3. prosince 1941 konečně přišli z Brna do Vyškova konkrétnější instrukce, které se ovšem opět týkaly pouze obcí, kde stěhování teprve mělo proběhnout. Zemský úřad

⁸⁹ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/28/6.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

v nich sděloval toto: „Podle ustanovení §1, odstavec 1 vládního nařízení 108/1940 Sb. ve znění vládního nařízení č. 394/1941 Sb. může ministerstvo vnitra slučovat a rozlučovat obce, jejichž území se zabírá pro veřejné účely. Do této skupiny patří obce, jež se vyklizují za účelem rozšíření vojenského cvičiště. Tyto obce lze členit na dvě skupiny:

- obce, jichž část území, případně část majetku se zabírá,
- obce, jejichž území se zabírá pro vojenské účely zcela.

V případě shora uvedených obcí a), jak patrně z dopisu komisařského vedoucího pozemkového úřadu ze dne 8. září č. IV 1.5. Ue-P-Ma-N/r majetek obcí, pokud skýtá výtěžky (např. pole, louky, pastviny, lesy atd.) bude vykoupěn podle zvláštního nařízení, v němž obec je provádějící stranou a pro jejíž formální postup je směrodatné ustanovení § 23 zákona č. 329, 1921 Sb. V případě shora uvedených obcí b), není zatím ještě postup říšských orgánů přesně stanoven. Lze však předpokládat, že majetek tohoto druhu obcí půjde do vlastnictví říšské branné moci na podkladě zvláštní majetkové úpravy, příp. likvidace dodatečně provedené. Kdy a jakým způsobem se tak stane, nelze dosud předvídati.“⁹²

Teprve 23. listopadu 1942 přišlo z ministerstva vnitra konečné rozhodnutí. Prostřednictvím Přesídlovací kanceláře měli být starostové obcí přichystaných k evakuaci vybídnuti, aby svolali valnou hromadu na níž se mělo rozhodnout, kdo odveze obecní majetek, kdy se započne s jeho likvidací, kdy bude likvidace ukončena a také jaké se mají pro tyto účely použít dopravní prostředky. Přitom o povolení svolání valné hromady museli starostové dotčených vesnic požádat na okresní úřad ve Vyškově nejméně 14 dní před jejím konáním. Po ukončení jednání pak museli zaslat následující doklady: opis protokolu o poslední valné hromadě, opis prezenční listiny všech přítomných a zápis o tom, jak bylo rozhodnut s obecním majetkem naložit.⁹³ V podstatě se tím však nic nezměnilo. Uvedenými nařízeními sice Němci dali starostům jakési zdání rozhodování obecních zastupitelstev o naložení se svým majetkem, stěhování obcí to však nijak neovlivnilo.

⁹² MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/29/6.

⁹³ Tamtéž.

První stěhování českého obyvatelstva na Vyškovsku tedy dopadlo pro protektorátní správu poměrně úspěšně. Přesto se ukázala řada problémů, se kterými se nepočítalo. Nacisté museli upustit od svého původního plánu, který počítal s hromadným transportem vystěhovaných obyvatel do Svatobořic na Jižní Moravě, kde byl volný barákový tábor, ze kterého se pak měli jednotlivci stěhovat do nových trvalých bydlišť. Museli také ustoupit od vydaného nařízení, zakazujícího stěhování do určitých okresů a oblastí stejně tak od vzdálenosti 50 km od původních obydlí. V tomto případě se nacisté podřídili realitě a nakonec povolili stěhování v podstatě do nejbližšího okolí. Zajímavá je i skutečnost, že i když Němci původně chtěli zakázat přestěhovaným vzít si sebou zemědělské zařízení, stroje a zásoby krmiva pro zvířata, nakonec i k tomuto nedošlo a vystěhovalci první etapy si mohli sebou prakticky bez omezení odvést vše, co jim původně patřilo.

6. Stěhování obcí etapy 1b

Brzy po vyklizení obcí etapy 1a zahájili protektorátní úřady přípravné práce na přestěhování obyvatel vesnic Radslavic, Radslaviček, Podivic a Zelené Hory, zařazených do etapy 1b. Orgány činné v této věci určily termín jejich evakuace na 31. října 1941, kdy v jednu hodinu odpoledne mělo být vyklizení obcí ukončeno. Stěhování se ovšem podařilo ukončit už o dva dny dříve, tedy 28. října 1941, o čemž přednosta Přesídlovací kanceláře ve Vyškově podal hlášení ministerstvu vnitra a zástupci Bodenamtu Werneru Stübelovi.⁹⁴

Postup evakuace obcí etapy 1b byl velmi podobný předchozímu stěhování. Ve druhé části první etapy vyklizení obcí se už musela Přesídlovací kancelář ve Vyškově obejít bez šesti zaměstnanců, kteří sem byli vysláni pro své zkušenosti se stěhováním obyvatelstva z prostoru Milovic v Čechách. Místo nich nastoupil ve Vyškově 1. dubna 1941 službu komisař politické správy dr. Miroslav Glos a měsíc po něm ještě aktuárský adjunkt Otto Wetzel.⁹⁵ Vzhledem k tomu, že se při přípravě evakuace obcí etapy 1b ukázalo, že ve dvou lidech nejde zdolat zvýšenou úřední agendu spojenou se stěhováním, přišli do Přesídlovací kanceláře ještě další čtyři úředníci. Komunikaci mezi Přesídlovací kanceláří a obcemi, které se měly stěhovat, zajišťoval četnický strážmistr Josef Hrubý. Zvýšený počet úředníků přinesl jisté pozitivní výsledky. Podle dobových dokumentů se jim podařilo zajistit pro přestěhovalce 1607 náhradních ubytovacích prostor, ovšem jak uváděly samotné situační zprávy zpracované Němci, bylo 80 % těchto prostor pro život lidí naprosto nevhodných a zdraví škodlivých.⁹⁶ Vystěhovaní obyvatelé obcí etapy 1b se tak museli spoléhat pouze sami na sebe (podobně jako lidé z etapy 1a) a hledat nový domov u svých příbuzných nebo známých.

Aby byl ve vesnicích určených k evakuaci zajištěn klid a pořádek, okresní úřad ve Vyškově nechal na jejich území zvýšit početní stav četnictva. V Radslavicích a Podivicích byly dokonce zřízeny dva četnické strážní oddíly, každý o počtu čtyřiceti osob. Z tohoto počtu plnilo čtrnáct četníků své úkoly mimo svoji normální bezpečnostní službu ještě v tzv. kancelářích stálých četnických hlídek, které byly zřízené v každé vyklizované obci. Ty vedle aktivní spolupráce s Přesídlovací

⁹⁴ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/10/2.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura IV/63/19.

kanceláři ve Vyškově měly na starost především „odstraňování všeho, co by mohlo ohrozit veřejný klid a pořádek.“⁹⁷

Podrobněji o vystěhování jedné z obcí etapy 1b vypovídá kronika obce Podivice, kterou napsal přímý pamětník těchto událostí Jan Grosman: „Na konci podzimu 1940 začaly velké přípravy na celou akci. V obci se zčista jasna objevila německá komise pro odhad domů, její práci však naštěstí zbrzdila brzká zima. Lidé více z opatrnosti, nežli z přesvědčení o nutnosti jezdili hledat byty a domky v blízkém i vzdáleném okolí. Setkali se s velkými obtížemi a někteří z nich hledali nový domov celé měsíce. V této době se na obecní tabuli objevily nabídky domů, které zprostředkovával úřad „Péče o vystěhované“, tyto nabídky však mnohdy byly směšného rázu (k obývání byla například nabízena i jedna z barokních pevnůstek u Olomouce). Dne 6. března 1941 se do obce vrátila komise pro odhad majetku, jejíž práce byla v minulém roce přerušena brzkým příchodem zimy. Vše se důkladně zapisovalo, ke každému domu byl vyhotoven přesný plán a popis, z jakého materiálu je dům postaven, jaké krytiny bylo použito, kolik oken má stavení, z jakého materiálu atd. Komisaři nezapomněli změřit a zapsat kdejaký chatrný dřevník či kurník se slepicemi. Jak je vidno, starostí měli obyvatelé až nad hlavu, přesto se ze strany okupantů dočkali i takových radostí, jakou byla návštěva německého dělostřelectva, které usedlíky 28. března „uctilo“ ostrou dělostřeleckou palbou na nově budované střelnici. Z důvodu její ostrahy a zamezení údajných krádeží materiálu byli do Podivic povoláni němečtí četníci. Ubytování byli v hostinci U Pospíšilů. V květnu k nim přibyl útvar našich protektorátních četníků. Ti si v Podivicích zřídili četnickou stanici, která zde vykořisťovala svou činnost až do 30. 11. 1942, kdy ostrahu střelnice převzala německá armáda. Čeští četníci se nejprve usídlili v budově radnice, později v budově školy (dnes Smíšené zboží). Když 25. června 1941 dorazila do Podivic tzv. Komise pro výkup nemovitostí, obyvatelé již věděli, že všechny jejich naděje pohasly. Komise úřadovala v ozdravovně Leopoldum a ihned začala uzavírat takzvané „trhové smlouvy“ o výkupu, které ve skutečnosti neznamenal nic jiného, než násilný výkup a uloupení majetku. Podepsáním tohoto ortelu byl osud každého zpečetěn. Podepsali všichni, nepodepsat? Co by to pomohlo? Právo již dávno zemřelo. Vypadalo to, že i počasí tušilo, co se blíží. 14. srpna nastal neodvratně podzim a již

⁹⁷ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/11/2.

brzy po tomto dni opustily nás vlaštovičky, jakoby tušily, jaká neodvratná zhouba se na nás blíží.“

Grosman dále popisuje: „1. srpna 1941 byl do Podivic povolán nový správce církevního majetku páter Josef Ambroz z obce Vnorovy u Strážnice. Na faru do Podivic se nastěhoval 1. září a brzy mu bylo arcibiskupskou konsistoří v Olomouci sděleno, že obec Podivice bude (rozhodnutím říšských orgánů) zahrnuta do dělostřelecké střelnice a vybavení kostela musí být do 31. října 1941 vystěhováno. Akce však byla nakonec o měsíc pozdržena. Pomalu, ale jistě se blížilo ono strašlivé datum. V měsíci říjnu dostali obyvatelé poukazy za své „vykoupené“ pozemky. Cena za jednu měřici byla nižší o cca 8-12 tisíc. Nikdo nepomýšlel na to, že by si za tyto „utržené peníze“ někde postavil nový domek. Nebylo materiálu, obzvláště pak cementu a železa, kterýžto byl v první řadě rezervován pro vojenské účely. Jak bylo stěhování ztíženo, bylo vidět z bubnování dne 10. října o omezení autodopravy pro ubohé vystěhovalce. Seno a sláma se smí stěhovat jen dráhou a ostatní movité věci jen většími nákladními auty s vlečkou a to jen na větší vzdálenosti. Ale přece nám stěhování ulehčili. Dne 11. října bylo nařízeno, že obec Podivice musí odvést do Vyškova 600 g brambor na osobu. Po celý měsíc říjen přicházeli rodáci, aby se s domovem rozloučili. Nejsmutnější den byl Všech svatých. Vesnička ležela ve sněhu jak zakletá, umořená smutným jí uděleným osudem. Když zazvonili v kostele k poslednímu pozdvihání, zněl zvon opravdu jako z hrobu. Opravdu dojemný byl obraz večera, když se přesporní loučili, někteří i po půlnoci. Vypadalo to jako by dušičky opouštěly svůj domov, což panující mlha jen zvětšila.

Po 1. listopadu nastalo nevratně stěhování v plném proudu, neb četnictvo na to dle rozkazů jim daných naléhalo. Dodávám, že stěhování se dělo za dohledu četníků, jak německých tak protektorátních. Před odevzdáním bytu musel býti pečlivě vyčištěn, vybílen, žumpy na močůvky a hnůj vyvezené. Jakoby se to mělo pro někoho připravit, aby se mohl do čistého a teplého baráčku posadit.“

„Německá správa dále požadovala, aby v každém domě zůstaly elektrické vypínače, kohoutky od vodovodu. Z počátku bylo též požadováno, aby v domech zůstala osvětlovací tělesa, ale nakonec bylo obyvatelům „velkoryse svoleno“ odvézt si je s sebou do nového bydliště. Potom, co vystěhovalci odevzdali klíče od svého domu četnictvu a podepsali prohlášení o předání domu, se nadobro rozloučili se

svou rodnou vesnici a odebrali se za nejistým osudem do světa. Všechny domy v obci byly 30. listopadu opatřeny německým nápisem: Vstup do domu je přísně zakázán! Klíče od domů byly uschovány v budově školy (tam byly pod dohledem četníků uloženy pro potřebu okolních obcí). Jen málo se jich dočkalo svého původního majitele. Během stěhování obce se německé úřady pustily do již zmíněného stěhování kostela a fary. Páter Ambroz sestavil seznam věcí, které byly dány do úschovy farnímu úřadu v Pustiměři (jednalo se o archiv farního úřadu, věžní hodiny, varhany, kostelní roucha atd.), nebo byly zabaveny německou armádou (zvony). Vystěhování kostela bylo svěřeno firmě Filip Linger, autodoprava ve Vyškově. Všechny věci z fary a kostela byly odvezeny do 5. prosince 1941. Po tomto dni zůstalo v Podivicích ještě 8 rodin, které byly zaměstnány u vojenské správy, avšak i tito obyvatelé byly nakonec nuceni Podivice v listopadu 1942 opustit a přestěhovat se do blízké Zelené Hory. Jedinými obyvateli, kteří zde zůstali až do osvobození byli lesní zaměstnanci z myslivny č. 1 a hájenek č. 74 a 97. Po vystěhování obce se stav domů zhoršoval. Několik dělostřeleckých nábojů z místní střelnice poškodilo zdivo domů, hlavním ničitелеm se však v případě Podivic staly deště, sníh a nenechavé ruce obyvatelstva okolních obcí, kteří nehlídaná stavení rabovali, zužitkovávajíce vnitřní zařízení, jež si původní majitelé nestačili odvézt. Koncem války bylo v domech ustájeno velké množství ovcí, jež Němci údajně ukradli na Krymu. Starali se o ně ruští hlídači - příslušníci Ruské osvobozené armády tzv. „Vlasovci“. *„Kvůli jejich neodborné péči prý mnoho kusů ovcí zahynulo...“*⁹⁸, dodal Grosman.

Vlastní evakuace obyvatel obcí etapy 1b tedy probíhala pro Němce podobně hladce jako při předešlém stěhování. Dělo se tak za pomoci motorových vozidel, koňských nebo volských potahů a také železnice. Za tímto účelem byla Přesídlovací kancelář ve Vyškově ochotna vydat dokonce 836 potvrzení k dosažení padesátiprocentní slevy na jízdném.⁹⁹ Evakuovaní obyvatelé měli možnost nakládat svůj osobní majetek do vlaků v železničních stanicích Vyškov na Moravě, Ivanovice na Hané a Nezamyslice. Jak je uvedeno v dobových materiálech, mimo železnici se stěhování obcí etapy 1b účastnilo celkem 22 autodopravců včetně stanice Českomoravské dopravy Vyškov. Soukromí autodopravci přestěhovali celkem 214 rodin, ujeli dohromady 31 289 km a spotřebovali 11 000 litrů pohonných hmot. Jen samotná

⁹⁸ GROSMAN, Josef: Kronika obce Podivice II.díl. Podivice 1951, s. 34-39.

⁹⁹ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura VI/76/28.

autostanice Českomoravské dopravy Vyškov přestěhovala 85 rodin, její vozidla ujely 13 500 km a spotřebovaly 14 620 litrů benzínu. Vzhledem k úsporným opatřením v souvislosti s válečným hospodařením s pohonnými hmotami bylo mimo to přestěhováno ještě dalších 59 rodin 324 potahy z okolních vesnic, kterým byla uložena potahová povinnost.¹⁰⁰

Do 1. 11. 1941 tak bylo vysídleno celkem 498 rodin ze 416 domů, které obývalo 1 967 osob z nichž 471 bylo mladších čtrnácti let.¹⁰¹

Přesné počty vystěhovaných obyvatel jsou uvedeny v následující tabulce:

Tabulka 2 Počty vystěhovaných obyvatel

Název obce	Počet domů	Počet rodin	Počet obyvatel
Radslavice	156	192	734
Radslavičky	51	65	255
Zelená Hora	93	139	521
Podivice	86	102	407
Celkem	386	498	1 967

Vystěhováním výše uvedených obcí skončila celá první etapa stěhování. V následujících měsících došlo k výstavbě nových cvičišť a střelnic ve vyškovském vojenském prostoru s využitím zabraných oblastí. Němci vyškovské cvičiště využívali mimo jiné k přípravě tankových vojsk a dělostřelectva k útoku na tehdejší Sovětský svaz, který se uskutečnil 21. června 1941.¹⁰²

V době rychlého postupu a vítězství německých vojsk na východní frontě nechalo velení vyškovské střelnice postavit v jejím prostoru na kótě 483,8 okázalý betonový památník, který měl připomínat vítězství nacistických vojsk. Mohyla dostala název Viktoria Höhe, byla patnáct metrů vysoká a k jejímu úpatí, kde byl prostorný ochoz, vedlo přes čtyři metry široké, pompézní schodiště. Na stěnách památníku byly vytesána jména nejvýznamnějších vojevůdců wehrmachtu a zbraní SS, kteří se vyznamenali při válečných taženích Evropou. Na vrcholu mohly rozepínala svá křídla německá orlice a okraj schodiště a ochozu byl opatřen těžkým ozdobným

¹⁰⁰ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura V/69/22.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Kol. autorů: Od okupace k vítězství. Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005, s. 98 – 99.

řetězem. Ve spodní část památníku nechali Němci vybudovat přes třináct metrů dlouhý železobetonový bunkr, který byl vybaven strojovým zařízením pro řízení modelů bojových situací. Památník Viktoria Höhe sloužil německému velení vyškovského výcvikového prostoru jako pozorovatelna při vojenských cvičeních a také jako místo pro jejich slavnostní začátek a konec.¹⁰³

¹⁰³ Kol. autorů: Od okupace k vítězství - Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005, s. 101 – 102. Také: Kol. autorů: Vysoká vojenská škola pozemního vojska ve Vyškově – Historie a současnost. Praha 2002, s. 7.

7. Stěhování obcí druhé etapy

Brzy po vystěhování obcí první etapy přistoupili úředníci Přesídlovací kanceláře ve Vyškově k oficiálnímu zahájení příprav k evakuaci obcí etapy číslo 2. Seznam vesnic určených k vystěhování byl obsáhlejší než u etapy 1 a byly v něm uvedeny obce, které spadaly k vyšovskému, boskovickému a prostějovskému okresu. Termín pro vystěhování vesnic druhé etapy byly následující: k 1. listopadu 1942 měly být vyklizeny obce Ruprechtov, Podomí, Senetářov, Kotvrdovice, Rogendorf, Krásensko, Studnice s osadou Odrůvky, Kulířov, Lipovec, Marianín, Rozstání, Nové Sady s osadou Březina a Jedovnice. Dalších osm obcí, zařazených do etapy 3, kam patřily Repechy, Bousín, Hartmanice, Drahan, Otínoves, Housko, Mollenburg a Baldovec mělo za termín stěhování určen 1. listopad 1943.¹⁰⁴

V době, kdy ještě zdaleka nebylo dokončeno stěhování obcí první etapy dostávali starostové výše uvedených vesnic první instrukce k jejich evakuaci. 9. května 1941 jim ministerstvo vnitra poslalo oběžník s informací o zřízení Přesídlovací kanceláře ve Vyškově. Tato zpráva se nedopatřením také dostala do Dědic, které bezprostředně sousedí s Vyškovem a vyvolala tu značnou paniku. Místní obyvatelé si mysleli, že i jejich domovy čeká vyklizení pro potřeby vyšovského vojenského cvičiště a až přímá intervence přednosta Přesídlovací kanceláře dr. Aloise Nováčka, že jde pouze o nedorozumění, celou situaci uklidnila.¹⁰⁵

13. května 1941 podnikl dr. Alois Nováček v doprovodu spojovacího důstojníka četnictva poručíka Františka Klapuše cestu do obcí Drnovice, Račice, Jedovnice, Sloup, Ostrov u Macochy a Boskovice, aby se přímo na místě přesvědčil v jaké stavu se nachází území určené ke stěhování v druhé a třetí etapě. 22. května pak oba ještě podnikli cestu za stejným účelem do Drahan, Studnic a Prostějova. I když většina uvedených obcí neměla být vysídlena a přednosta Přesídlovací kanceláře je navštívil jen jako spádové obce území, jehož část měla být evakuována, vyvolala jeho cesta mezi jejich obyvateli značnou nervozitu. Proto místní četnické stanice dostaly příkaz, aby potíraly jakýkoliv náznak šíření poplašných zpráv a místní obyvatelstvo uklidňovaly.¹⁰⁶

¹⁰⁴ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/8/1.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura V/69/22.

Přednosta přesídlovací kanceláře ve Vyškově zároveň zjišťoval jestli starostové obcí, které měli být vystěhovány v druhé etapě, už dostali přesné pokyny ohledně postoupení domů a pozemků pro potřeby německého vojska a jestli je jim znám nový průběh hranic vojenského cvičiště ve Vyškově. V tu dobu již také přicházely obsílky majitelům nemovitostí chystaných k evakuaci, kde byla informace o jejich postoupení vojenské správě cvičiště. Během června 1941 se ukázalo při kontrole úředníků Přesídlovací kanceláře, že oznámení o vystěhování nedostaly vesnice Kotvrdovice, Senetářov a Rogendorf (Krasová). Nápravu v této věci musela sjednat až 9. sekce ministerstva zemědělství, protože tyto obce nepatřily pod okres Vyškov a to poněkud komplikovalo příkazy z Vyškova.¹⁰⁷

3. listopadu 1941 zaslal spojovací poručík Klapuš velitelům četnických stanic v obvodu hranic rozšířeného vojenského prostoru přísně tajný dopis s žádostí o předběžné zjištění počtu obyvatel, rodin a domů v obcích druhé etapy stěhování. Termín splnění tohoto příkazu byl stanoven na 14. listopad 1941, protože už následující den měl tyto údaje dostat na stůl přednosta Přesídlovací kanceláře, který je měl neprodleně poslat na ministerstvo vnitra do Prahy.¹⁰⁸

Krátce na to proběhla 10. prosince 1941 na četnické stanici v již vyklizené vesnici Radslavice porada, která měla za úkol odstranit veškeré případné závady ohrožující průběh stěhování obcí etapy číslo 2. Zároveň se tu taky měly projednat všechny zkušenosti a poznatky získané při evakuaci vesnic první etapy. Schůze se účastnil přednosta Přesídlovací kanceláře ve Vyškově dr. Alois Nováček spolu se všemi svými úředníky. Četníky zastupoval spojovací důstojník poručík František Klapuš a přítomni byli i velitelé četnických strážních oddílů z Radslavic a Podivic s četníky zařazenými do stálých hlídek již vyklizených obcí. Výsledkem jejich jednání byly následující změny v postupu přípravných prací. Do jmenných seznamů druhé etapy nesměly být pod běžná čísla zařazeny neobydlené budovy jako školy, obecní úřady apod. Dříve, než mělo dojít k soupisu výměry zemědělské půdy, měla si Přesídlovací kancelář vyžádat podstatná data od katastrálního měřičského ústavu. Ableiter Werner Stübel měl být požádán o zajištění, aby orgány komisi Bodenamt

¹⁰⁷ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/13/3.

¹⁰⁸ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/8/1.

neinformovaly obyvatelstvo v rozporu s pokyny, které vydávala Přesídlovací kancelář ve Vyškově.¹⁰⁹

Popisné archy, které musel vyplnit každý přestěhovaný z obcí první etapy, byly pro etapu 2 zrušeny. Místo nich měly starostové dotčených obcí zajistit vyplnění tabulky s přehledem o počtu stěhovaných obyvatel. Dohled nad povinností přestěhovalců spojenou s provedením polních prací dostal na starost okresní úřad ve Vyškově. Stejně jako v předcházející etapě se měly i v etapě 2 pořídit přesné plány vyklizovaných obcí. Poslední změnou vzešlou z jednání v Radslavicích bylo, že podle vzoru četnické stanice v Rychtářově měla být v každé vyklizované vesnici zřízena na obecní útraty tabule s háčky na klíče od hlavních dveří jednotlivých usedlostí, aby se tak zamezilo zbytečnému shromažďování klíčů od všech dveří vyklizených budov.¹¹⁰

To ovšem účastníci porady ještě vůbec netušili, že plán okupantů na stěhování obcí druhé etapy není ani tentokrát definitivní. První známky změny v postupu vyklizovacích prací padal 16. prosince 1941 při jednání se spojovacím důstojníkem četnictva poručíkem Františkem Klapušem velitel vyškovského vojenského výcvikového prostoru podplukovník Oskar Hammerschmied. Velitel uvedl, že již brzy očekává z pražského velení příkaz o úplně novém rozdělení stěhovaných vesnic. Některé z nich podle něj měly být evakuovány už k 1. květnu 1942.¹¹¹

Obyvatelé dotčených obcí a dokonce i samotná Přesídlovací kancelář ve Vyškově se však tuto novinu dověděli teprve 7. ledna 1942 od členů výkupní komise Bodenamtu inženýrů Demutha a Schneidera, kteří měli za úkol organizovat výkup nemovitostí a pozemků v obcích etapy číslo 2. Ti přišli s informací, že na přání wehrmachtu by se měly k 1. květnu 1942 vystěhovat, v rozporu s dřívějšími údaji, obce Studnice s osadou Odrůvky, Nové Sady s osadou Březina, Otínoves, Drahaný, Hartmanice, Bousín a Repechy. Oficiální sdělení mělo podle nich přijít z Prahy co nevidět. 8. ledna 1942 vznesl přednosta Přesídlovací kanceláře Aloise Nováček telefonický dotaz na ministerstvo vnitra s tím, že ještě v uvedené věci nedostal žádné oficiální informace ani instrukce. Ministerstvo vnitra sdělení o vstěhování určených obcí k 1. květnu 1942 potvrdilo a 10. ledna 1942 nechalo svolat do Prahy

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/13/3.

¹¹¹ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/8/1.

urychlenou poradu o stěhování obcí této tzv. spěšné etapy. Za Přesídlovací kancelář ve Vyškově se porady zúčastnil speciálně pro spěšnost evakuace vybraný odborný rada dr. Ševčík, za ministerstvo vnitra jeho rada dr. Jindřich Andriál, za Pozemkový úřad vystupoval zástupce Bodenamtu Werner Stübel a jeho administrativní pracovník ing. Josef Vodák. Werner Stübel měl na poradě řeč o tom, že vyklizení devíti výše uvedených obcí do 1. května 1942 je vojenskou nutností a zájem říše prvního řádu.¹¹²

Vzhledem k tomu, že termín spěšné etapy byl stanoven velmi brzké datum, neměla pro přestěhovalce platit žádná omezení, jako byl zákaz stěhování do určitých obvodů, zejména na Vyškovsko, Prostějovsko a Slavkovsko, jak tomu bylo u první etapy. Německým orgánům totiž začalo být jasné, že při tvrdošíjném setrvání na svých požadavcích by se stěhováním nebyli nikdy hotoví. Přesto z ministerstva vnitra přišlo do Vyškova doporučení, aby se vystěhovaní obyvatelé nestěhovali do obcí Moravské Prusy, Dědice, Pustiměř, Vyškov a do obcí německých jazykových ostrůvků v okrese Vyškov pokud neprokáží, že zde mají někoho z příbuzenstva, u něhož mají zajištěno náhradní ubytování. Přednosta Bodenamtu Werner Stübel mimo to naznačil i možnost dočasného ubytování přestěhovalců spěšné etapy v obcích, které měly být evakuovány až k 1. listopadu 1942. Jak se později ukázalo, této možnosti nevyužil nikdo z vystěhovaných obyvatel, protože byla vázána podmínkou, podle níž byla náhrada bývalým majitelům usedlostí vyplácena teprve až po jejich konečném vystěhování z evakuované oblasti.¹¹³

Aby německá armáda dosáhla co nejrychlejšího opuštění území rozšiřující se vojenské stělnice, nabízela vystěhovaným rychlé etapy i určité výhody, které se evakuovaných obyvatel předešlých etap netýkaly. Jednou z výhod například bylo, že vesničané, kteří se přestěhovali do vzdálenosti větší než 10 km od hranic zvětšeného vojenského prostoru, měli nárok na vyplacení stěhovacích výloh. Ten mohli uplatnit až do 31. prosince 1943. Jejich vyplacení měla na starost První moravská spořitelna v Brně a Zemská spořitelna hlavního města Brna.¹¹⁴

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura VI/76/28.

¹¹⁴ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura VI/76/26.

10. ledna 1942 proběhlo na ministerstvu vnitra v Praze jednání mezi zástupci Přesídlovací kanceláře ve Vyškově a ministerstvem vnitra o zřízení odloučených úřadoven Přesídlovací kanceláře v obvodu obcí druhé etapy. Styk s obyvatelstvem u vesnic druhé etapy byl totiž pro vyškovskou kancelář mnohem problematičtější než u dřívějšího stěhování, protože většina obcí ležela mimo obvod okresu Vyškov. Proto se na jednání v Praze dohodl vznik dvou poboček Přesídlovací kanceláře, a to v obci Studnice ležící ještě v okresu Vyškov a v Drahaněch v okrese Prostějov. Vedením pobočky ve Studnicích, která zahrnovala evakuační agendu obcí Studnice, Odrůvky, Nové Sady a Březina, byl pověřen aktuárský adjunkt Wetzel a v Drahanskou pobočku pod níž patřily vesnice Drahaný, Hartmanice, Bousín a Repechy měl na starost aktuárský adjunkt Jan Dadák. Obyvatelé obce Otínovsi, která se nacházela v okrese Prostějov, se mohli rozhodovat mezi oběma úřadovnami.¹¹⁵

Sídla poboček Přesídlovací kanceláře byla záměrně volena tak, aby se shodovala s místem pobytu četnických strážních oddílů, které tak mohly, v případě nepokojů mezi místními obyvateli, okamžitě účinně zasáhnout. O vybavení obou úřadoven a kanceláří četnických strážních oddílů se pak museli postarat starostové Studnic a Drahan. Jednalo se především o vhodné kancelářské zařízení a kancelářské potřeby, jejichž stálý přísun šel na útraty obce.¹¹⁶

Na pražské poradě se také projednávaly otázky spojené se zřízením stálých četnických hlídek a četnických strážních oddílů v obcích spěšné etapy. Novým četnickým důstojníkem, který měl mít na starost zabezpečení této záležitosti byl spojovací poručík Gryc. Ten nastoupil za odvolaného poručíka Františka Klapuše. Četnický strážní oddíl v Drahaněch byl tak pro potřeby stěhování okolních obcí posílen na 20 mužů a ve Studnicích na 22 četníků. Mimo nich nechalo četnické zemské velitelství v Brně zřídit na popud Přesídlovací kanceláře a ministerstva vnitra ve všech obcích spěšné etapy stálé hlídky v počtu dvou až pěti četníků.¹¹⁷

Dne 20. ledna 1942 proběhla v odpoledních hodinách na Přesídlovací kanceláři ve Vyškově další porada mezi jejími úředníky a příslušníky četnictva. Předmětem jednání byla spolupráce četníků a úředníků kanceláře při vyklizování obcí spěšné

¹¹⁵ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/8/1.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura VI/76/28.

etapy. Pro četnictvo tu vzešly následující úkoly: Do 6. února 1942 měli četníci pořídit jmenné seznamy obyvatel chystaných se ke stěhování ve spěšné etapě a do 28. února ještě seznamy podávající přesné informace o jejich povolání. Oba soupisy museli vyhotovit v pěti provedeních. Jedno z nich si měli četníci nechat pro svoje potřeby jedno dostali za úkol dodat do místní úřadovny Přesídlovací kanceláře v Drahaněch nebo Studnicích a další tři se odevzdávali přímo jejich nadřízenému orgánu ve Vyškově.¹¹⁸

Vyplnění popisných archů a modrých kartoték se soupisem majetku evakuovaných obyvatel, které se používaly i v předchozí etapě, dostali také na starost četníci. Úředníci přesídlovací kanceláře totiž měli špatné zkušenosti s jejich vyplňováním. U minulé evakuace totiž docházelo ze strany stěhovaných obyvatel k případům, kdy formuláře vypisovali nepravdivě, neúplně nebo dokonce vůbec. Četníci tak už stejně museli dohlížet na správnost údajů poskytnutých evakuovanými vesničany v etapě stěhování číslo 1. Výše uvedené dokumenty byly vyhotovovány ve třech exemplářích a uzávěrku měly do 15. února 1942. Originál obdržela Přesídlovací kancelář ve Vyškově, jednu kopii si opět nechali četníci pro své potřeby a další kopie byla zaslána Ústavu pro péči o přestěhovalce při ministerstvu sociální a zdravotní správy v Praze. Na rozdíl od předcházející evakuační etapy nemuseli četníci vyplňovat zvláštní formuláře o živnostnících. S nimi byly na úřadovnách v Drahaněch a Studnicích pouze provedeny protokolární šetření, ze kterých si Přesídlovací kancelář ve Vyškově vyžádala zápis.¹¹⁹

V té době už ale probíhaly v Drahaněch a Studnicích přípravy k ubytování strážních četnických oddílů. Oddíl v Drahaněch byl umístěn v budově místní měšťanské školy a obecní rada mu přidělila v jejím přízemí dva kabinety. V prvním byla úřadovna Přesídlovací kanceláře a ve druhém velitelství četnického strážního oddílu. V prvním patře drahanské měšťanky pak sídlilo oceňovací oddělení pozemkového úřadu a v suterénu pak měla ještě stanoviště stálá četnická hlídka. Ve školních třídách našlo ubytování všech 20 četníků určených pro udržování klidného průběhu příprav stěhování obcí spěšné etapy v okolí Drahan.¹²⁰

¹¹⁸ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/25/5.

¹¹⁹ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura VI/B/81/43.

¹²⁰ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/8/1.

Podobně se dělo i ve Studnicích. Tady pobočka Přesídlovací kanceláře spolu s četníky zabrala celé přízemí místní školy. V jeho levé části byly umístěny kanceláře a jídelna a prvá část sloužila jako ubytovna pro mužstvo. O vybavení kanceláří se museli postarat, jak už jsem uvedl dříve, starostové obcí a náklady spojené s jejich vydržováním šly na obecní útraty. Protektorátní úřady se při vydání tohoto nařízení opíraly o ustanovení prvorepublikového §25 zákona č. 28 Sb. ze 13. září 1920, o přechodném ubytování vojska a četnictva. Náklady na ubytování četnictva v Drahaněch a Studnicích nesly přidělené obce společně poměrným dílem podle počtu obyvatel. Takže v obvodu obce Drahaný se tato vesnice podílela 40%, obec Hartmanice také 40%, Repechy 10% a Bousín 10%. Pro území spravované pro evakuaci obcí Studnice připadalo 40% na Studnice, na Otínoves 40% a na Nové Sady 20%. Četnické strážní oddíly zahájily svou činnost v obou obcích 26. ledna 1942.¹²¹

21. ledna 1942 proběhlo na prostějovském okresním úřadu jednání o vyklizení obcí spěšné etapy na náležejících do sféry jeho vlivu. Za přesídlovací kancelář ve Vyškově se zúčastnil její přednosta dr. František Ševčík spolu s komisařem politické správy dr. Aloisem Bulawou, za četnictvo byl přítomen spojovací poručík Gryc. Za okresní úřad v Prostějově na jednání vystupovali jeho hejtman dr. Alois Jura a administrativní rada Václav Viktorin, který měl přímo na starost stěhování obyvatelstva z prostoru rozšířené vojenské střelnice na okrese Prostějov. Přednosta přesídlovací kanceláře dr. Ševčík tu tlumočil rozhodnutí německého velitelství vyškovského vojenského prostoru oběma zástupcům okresního úřadu v Prostějově s tím, že k 1.květnu 1942 musí být vyklizeny v jejich správním obvodu obce Bousín, Drahaný, Hartmanice a Otínoves. Všechny tyto vesnice měly dohromady 687 domů v nichž bydlelo 853 rodin. Aby okresní hejtman vyvinul v tomto směru patřičnou iniciativu, byl varován sdělením, že pokud by se nepodařilo najít pro vystěhovalce včas náhradní ubytování, připravovaly německé úřady řešit celou věc jako hromadný transport. O jeho ubytování by se pak musel postarat opět okresní úřad v Prostějově.¹²²

¹²¹ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura VI/83/66.

¹²² PŘÍVAL, Vojtěch: Prostějovsko za války. Olomouc 1948, s. 37 – 38.

Zástupce pražského Bodenamtu Werner Stübel přijel dne 29. ledna 1942 do Vyškova, aby tu na vlastní oči mohl zkontrolovat stav organizačních příprav ke stěhování obcí spěšné etapy. Werner Stübel slíbil přidělení dalších úředníků vyškovské Přesídlovací kanceláři, aby evakuace mohla proběhnout hladce a v termínu. Současně jejího přednostu dr. Františka Ševčíka upozornil, že název místních úřadoven v Drahanech a Studnicích má být v němčině – tedy Aussenstelle. Úředníci Přesídlovací kanceláře také měli dbát na to, aby styk přestěhovalců spěšné etapy s kanceláří probíhal pouze v těchto úřadovnách. Případy, které by z vážných důvodů nemohly být projednány na místě, měly být podle Wenera Stübela písemně postoupeny ústředí ve Vyškově.¹²³ 4. února přijel do Vyškova zkontrolovat stav věcí i pověřenec říšského protektora pro Vyškovsko Walter Böling, který toho dne navštívil i okresní úřad a Ankaufsamt (pozemkový úřad) ve Vyškově.

Všechny tyto návštěvy německých pohlavárů značily velkou nervozitu, kterou okupanti ze stěhování obcí spěšné etapy měli. Německé velení vyškovského vojenského cvičiště dokonce vedle zvýšeného počtu četnických hlídek a strážních oddílů nechalo zřídit v dotčených obcích z řad zaměstnanců Přesídlovací kanceláře kontrolní a revizní službu. Ta trvala 24 hodin denně a po celou dobu jejího trvání se nesměl službukonající úředník z dotčené vesnice vzdálit. Pokud v určeném čase nedošlo k jeho vystřídání, byl povinen zůstat v obci až do doby, dokud ho někdo nepřišel vystřídat. Hlavním úkolem těchto úřednických hlídek bylo nejméně čtyřikrát denně obejít dotčenou obec a sledovat jakýkoliv případný projev odporu či nespokojenosti u obyvatel, tak aby se mohlo zabránit případným nepokojům a z toho plynoucím komplikacím už v jejich počátcích. Všechny zjištěné „závady“ musel službukonající úředník okamžitě na místě odstranit a pokud to nebylo v jeho silách měl požádat o pomoc místní četníky. Po návratu ze služby na vyškovské ústředí musel každý úředník podat do tří hodin písemnou zprávu o průběhu své služby přednostovi Přesídlovací kanceláře.

V té době měla Přesídlovací kancelář zajištěno pro evakuované obyvatele spěšné etapy celkem tisíc náhradních míst k ubytování. Podobně jako u předchozí etapy sami její úředníci ve svých zprávách pro ministerstvo vnitra uváděli, že 50 % prostor je naprosto nevyhovujících. To ovšem nebyla jediná komplikace. Obě místní úřadovny v Drahanech a Studnicích jen s velkými obtížemi zvládaly

¹²³ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/8/1.

zvýšenou agendu a tak byla 9. února 1942 ještě otevřena jedna jejich pobočka v Otínovsi, do níž byl přidělen kancelářský pomocník jménem Pospíšil podřízený vedoucímu místní úřadovny ve Studnicích.¹²⁴

Ministerský rada dr. Jindřich Andriál přijel ve dnech 16. až 19. února do Vyškova, aby zde z příkazu říšských úřadů osobně dohlížel na postup přípravných akcí. Tlumočil tu také instrukce zástupce Bodenamtu Wernera Stübela. Protože mělo jít o co možná nejrychlejší vyklizení obcí nemuselo jejich obyvatelstvo provádět žádné práce na polích jako u předchozí evakuační etapy. Avšak už 6. března při osobní návštěvě Werner Stübel ve Vyškově se úředníci Přesídlovací kanceláře dověděli, že polní práce je třeba zahájit. Werner Stübel přijel s úplně novou informací o přeložení termínu vystěhování obcí spěšné etapy na 1. červenec 1942 nebo i později. Okupační úřady tím podle něj chtěly dát evakuovaným obyvatelům delší čas na nalezení si slušného náhradního ubytování.¹²⁵

Přestože v březnu ještě neobdržela Přesídlovací kancelář ve Vyškově z Prahy žádné konkrétní instrukce o změně termínu stěhování, sdělil 11. března 1942 aktuárský adjunkt Otto Wetzel formou fonogramu zaměstnancům kanceláře, že v půl dvanácté dopoledne byl předvolán na obecní úřad ve Studnicích velitel tamního četnického strážního oddílu praporčík Jan Nezval, kde mu sdělili členové výkupní komise ing. Václav Schneider a Jaroslav Demuth, že termín evakuace obcí spěšné etapy byl přeložen na 1. červenec 1942. Tuto informaci potvrdil 17. března dopis, který zaslal na Přesídlovací kancelář velitel vojenského cvičiště ve Vyškově nyní již plukovník Oskar Hammerschmied. V dopisu bylo uvedeno, že konečným termínem stěhování obcí spěšné etapy má být až 1. listopad 1942, což vlastně úplně popíralo původní úmysl Němců vystěhovat dotčené vesnice ještě před začátkem léta.¹²⁶ Proč z se tak stalo bohužel nevíme, dostupné prameny o tom mlčí. 20. března pak došel z Prahy dopis s německým textem vyhlášky o odsunu termínu evakuace, která měla být dána do tisku a spolu s českým překladem vyvěšena ve všech obcích chystaných k vystěhování. V odpise s ministerstva vnitra také stálo, že obce tzv. spěšné etapy mají tvořit evakuační etapu číslo 2 a vesnice bývalé druhé etapy, které se měly vystěhovat k 1. listopadu 1942, mají být připojeny k etapě číslo 3 s termínem stěhování v roce 1943. Vzhledem k této změně nechalo vyškovské

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/30/7.

¹²⁶ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/8/1.

ústředí Přesídlovací kanceláře k 30. březnu zrušit své místní pobočky ve Studnicích a Drahanech. 1. dubna 1942 tak byla zřízena pouze jediná samostatná úřadovna pro celou evakuační etapu číslo 2 v Otínovsi. Vzhledem k odsunu termínu stěhování nechal přednosta Přesídlovací kanceláře dr. František Ševčík zprostit funkce všechny nově jmenované úředníky.¹²⁷

S odsunutím evakuačního termínu na podzimní měsíce roku 1942 přišly značné problémy. Řada obyvatel, kteří měli být přesídleni k 1. květnu, si k tomuto datu našla náhradní ubytování, prodala pozemky a přestěhovala část svého majetku. Také okresní úřady na Moravě v oblastech, kam se měli vystěhovaní přemístit, nebyly se změnou termínu nijak nadšené. Do Vyškova neustále přicházely četné dotazy, jestli je nutné pořád pro evakuované obyvatelstvo držet volné ubytovací prostory, kdo bude zatím platit nájemné apod.¹²⁸

Protože Němci měli i přes odsunutí termínu vystěhování nadále eminentní zájem na co nejrychlejší vylidnění plochy rozšiřujícího se vojenského prostoru, dávali těm obyvatelům, kteří se hodlali vystěhovat už na jaře úlevy. Tito lidé nemuseli provádět letní sklizeň a osetí pozemků, ale jejich řádné obdělání měl zajistit starosta obce. Daně a dávky z pozemků ovšem museli platit všichni evakuovaní obyvatelé až do 1. listopadu 1942, i ti, co se už vystěhovali dříve, protože do tohoto data byli úřady považováni stále za jejich vlastníky.¹²⁹

Dne 24. března 1942 dostali velitelé četnických strážních oddílů ve Studnicích a Drahanech rozkaz, aby zabezpečili vyvěšení vyhlášek o odsunu stěhovacího termínu. Četníci také měli po tomto datu pořádit jmenné seznamy osob, které se chtěli vystěhovat do 1. května 1942 a tyto seznamy předat do 30. března. Přesídlovací kanceláři ve Vyškově. Počet těchto lidí však nebyl příliš velký.

V té době úřadovaly v dotčených vesnicích komise, které měly za úkol s jejich obyvateli podepsat kupní smlouvy. S podepisováním smluv se ovšem objevily další problémy a nejasnosti. Teprve teď se ukázalo, že v řadě případů neměli přestěhovalci zaevidován svůj majetek a vlastní tak majetek, který z úředního hlediska vlastně neexistuje. Vyskytly se také případy, že majitel zemřel aniž by po sobě zanechal potomky nebo přímé příbuzné a Přesídlovací kanceláři nebylo

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/30/7.

¹²⁹ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/15/4.

jasné jak se má postupovat. Proto 30. dubna 1942 její přednosta dr. František Ševčík napsal do Prahy na ministerstvo vnitra dopis, kde popsal všechny výše popsané nesrovnalosti. Zástupce Bodenamtů Werner Stübel mu ve své odpovědi sdělil, že řešení takových věcí Přesídlovací kanceláři ve Vyškově nepřísluší a že si je vyřídí samotná vojenská správa cvičiště. Bodenamt pak jednal jen s těmi vystěhovanými obyvateli, jejichž nemovitý majetek byl řádně evidován v pozemkových knihách.¹³⁰

Vzhledem k politické situaci po atentátu na Reinharda Heydricha a vývoji na válečných frontách německé úřady 18. června 1942 dále zredukovaly stěhování obcí bývalé spěšné etapy (nyní etapy číslo 2) na obce Studnice s osadou Odrůvky, Otínoves a Hartmanice s termínem vystěhování k 1. prosinci 1942. Stěhování zbylých obcí druhé etapy – Drahan, Bousína, Repech, Nových Sadů a osady Březiny se přesunuly do etapy číslo 3 s termínem vyklizení 1. listopad 1943.¹³¹

Počátkem června roku 1942 proběhla na pražském Bodenamtů další porada. Projednával se na ní plán organizace vyklizování obcí druhé etapy, který musel být podle příkazu německých vojenských úřadů vypracován do 15. srpna téhož roku. Za vyškovskou Přesídlovací kancelář se jednání účastnil její přednosta dr. František Ševčík spolu s několika svými úředníky a za Bodenamt byl přítomen zástupce jejího přednosty dr. Bähr. Hlavním bodem schůzky se stal způsob přepravy majetku obyvatelstva. V té době začal být v Protektorátě nedostatek pohonných hmot. Veškeré palivo šlo pro potřeby německých vojsk na válečných frontách a tak pro stěhování obcí druhé etapy nepřidělily protektorátní úřady žádné pohonné hmoty. Pomoc mělo zabezpečit nasazení armádních koní z kasáren umístěných ve vyškovském vojenském prostoru. Plukovník Oskar Hammerschmied ovšem nakonec odmítl dát vojenské koně k dispozici. Přesídlovací kancelář tak musela vyřešit celou záležitost tím, že udělila potahovou povinnost obcím nacházejícím se v okolí stěhovaných vesnic.¹³²

V měsíci říjnu a listopadu roku 1942 začalo samotné stěhování obcí druhé etapy. První byly evakuovány osoby, na něž se nevztahovala pracovní povinnost na polích, za nimi šli posléze ostatní. Celkem bylo vystěhováno 665 domů, které

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/17/5.

¹³² Kol. autorů: Od okupace k vítězství - Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005, s. 106.

obývalo 908 rodin, dohromady 3 256 obyvatel.¹³³ Jejich přehled podává následující tabulka.

Tabulka 3 Počet vystěhovaných domů, rodin a obyvatel

Název obce	Okres	Počet domů	Počet rodin	Počet obyvatel
Hartmanice	Prostějov	194	259	965
Otínoves	Prostějov	225	318	1185
Studnice	Vyškov	196	269	901
Odrůvky	Vyškov	50	62	205
Celkem		665	908	3256

Stěhování obcí druhé etapy ukázalo, jak moc je závislé na vývoji politické situace v protektorátu. Příprava ke stěhování probíhala v době nástupu Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora v Praze, následném vyhlášení stanného práva a krutých represálií, které zasáhly i Vyškovsko. Reinhard Heydrich se totiž přímo zasazoval, aby vystěhování proběhlo v co možná nejkratším termínu. Jeho postupné posouvání pak zapříčinil atentát na jeho osobu, následné druhé stanné právo a probíhající represálie vůči českému obyvatelstvu. K posunutí termínu stěhování obcí spěšné etapy také přispěly přípravy německé branné moci k letní ofenzívě na východní frontě, do níž se bezprostředně zapojily i jednotky wehrmachtu vyškolené na vyškovském vojenském cvičišti.

¹³³ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura V/71/24.

8. Stěhování obcí etapy 3a

Počátkem roku 1943 začala Přesídlovací kancelář ministerstva vnitra se sídlem ve Vyškově připravovat stěhování obcí třetí etapy. Původní plán byl, že v roce 1943 měly být vystěhovány všechny obce této etapy, ovšem dne 29. června téhož roku došel z německé komandatury v Praze dopis vedoucímu vyškovského Ankaufsamtu Schneiderovi, v němž bylo uvedeno, že z příkazu nejvyšších vojenských míst byl stěhovací termín obcí Nové Sady s osadou Březina, Drahan, Bousína, Repech, Hamer a Bousína stanoven na 1. listopad 1943 jako etapa 3a. Pro všechny zbývající vesnice a osady třetí etapy, která byla označena etapou 3b, byl vyklizovací termín posunut na 1. květen 1944.¹³⁴

2. července 1943 došla tato informace pracovníkům Přesídlovací kanceláře a následující den ji dostali i starostové jednotlivých obcí. Toto rozhodnutí okupačních úřadů je prostřednictvím Přesídlovací kanceláře 3. července oznámeno také zemskému prezidentovi do Brna, protože ve srovnání s předcházejícími etapami se značně změnila praxe ve vyřizování přestěhovalecké agendy.¹³⁵ Zemský úřad i úřadovna Ústavu pro péči o přestěhovalce při ministerstvu sociální a zdravotní správy v Moravské Ostravě přestaly být hlavním prostředníkem mezi Prahou a Vyškovem a vzhledem k požadavkům na co nejrychlejší a přesné plnění nařízených úkolů řešilo ministerstvo vnitra tyto věci buď návštěvou přednosta Přesídlovací kanceláře v Praze, či návštěvou příslušných úředníků ministerstva vnitra ve Vyškově.

Došlo i k další významné změně. Od poloviny roku 1943 byl pro potřeby německého válečného hospodářství a vojenské správy prováděn z rozkazu nejvyššího velení v Praze nucený výkup zemědělského nářadí a strojů a od 8. října téhož roku i zemědělských produktů, hospodářského zvířectva a zařízení řemeslnických dílen.¹³⁶ Jen s velkými potížemi tak získávali rolníci povolení k odvozu malého množství obilí potřebného k setí. Podle příkazu německých úřadů museli lidé chystající se k vystěhování v etapě 3a nechat v původním stavu ve všech budovách všechna elektrická zařízení včetně svítidel, vybavení koupelen a

¹³⁴ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/9/1.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Kol. autorů: Od okupace k vítězství - Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005, s. 108 – 109.

všechno hasičské nářadí s veškerým příslušenstvím. Dne 7. prosince 1943 tato nařízení doplnil ještě výnos o nuceném výkupu psacích strojů.

Celkem zde bylo vystěhováno 760 domů, 957 rodin a 3 671 obyvatel. Podrobný přehled opět podává následující tabulka.¹³⁷

Tabulka 4 Vystěhované obce

Název obce	Okres	Počet domů	Počet rodin	Počet obyvatel
Bousín	Prostějov	62	82	379
Březina	Vyškov	38	45	204
Drahany	Prostějov	206	299	1050
Nové Sady	Vyškov	57	82	337
Repechy	Prostějov	59	65	289
Hamry	Prostějov	91	98	317
Rozstání	Prostějov	247	286	1095
Celkem		760	957	3671

Jak je vidět v této etapě převažovaly obce prostějovského okresu a jen dvě patřily do okresu Vyškov.

V době, kdy byly stěhovány vesnice etapy 3a, došlo k událostem, které silně rozbouřily veřejné mínění obyvatel v širokém okolí, už tak rozhořčené prožitými a ještě očekávanými zkouškami. V průběhu října roku 1943 byly totiž dost brutálním způsobem vyrabovány obce etapy 3b, které se měly stěhovat k 1. květnu 1944. Jednou z těchto obcí bylo i Krásensko. Celou událost celkem dobře popisuje její očitý svědek krásenský farář, páter František Müller, ve své knize Krásensko: „6. října 1943 zabavili němečtí Besarabci¹³⁸ v Krásensku téměř polovinu všeho dobytka. Někteří maloročníci museli si nechat „odebrat“ svou jedinou kravičku, celé své živobytí. Němečtí zloději jim říkali, že se stejně budou z jara stěhovat a tak

¹³⁷ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura V/71/24.

¹³⁸ Šlo o obyvatele hlásící se k německé národnosti, kteří byli usazeni v rumunské Besarábii. Po začátku druhé světové války se mnoho z nich přestěhovalo blíže Říši a po dobu války se usadili na území Protektorátu Čechy a Morava. Viz. BRANDES, Detlef: Češi pod německým protektorátem. Praha 1999, s. 353.

nebudou dobytek potřebovat. Zabavená zvířata musel každý odvést na své útraty do Vyškova na nádraží. Část dobytka šla na statky německých sedláků, usazených na Hané a část odvážely německé nákladní automobily na jatky pro německou armádu.“

„Večer 18. listopadu 1943 přijelo do Krásenska 60 vozů s německými besarabskými sedláky usedlými na Moravě. Koně ustájili v chlévech krásenských hospodářů. Časně z rána 19. listopadu 1943 přijelo do Krásenska ještě asi 80 párů koní s Němci s vozy i bez nich, takže vesnice od prvního čísla pod Kojálem¹³⁹ až na dolní konec byla plná vozů a pro provoz úplně uzavřená. Četnictvo hlídalo silnice vedoucí do Krásenska z obou stran. Z obce se nikdo nesměl vzdálit. Křiku bylo jako o soudném dni. Ozbrojené zlodějské bandy se pustily do své ďábelské práce. Vpadly do každého stavení a kde bylo zavřeno, násilím dveře a vrata vyrazily a braly vše, co se jim hodilo. Němečtí Besarabci házeli nakradené věci na vozy, které však všechno nedokázaly uvést a tak brali krásenským hospodářům i jejich povozy. Marné bylo volání o pomoc...“ *„Teprve před večerem ztichl ve vesnici křik a sprosté hulákání německých zlodějů. Na 150 vozech si odváželi nakradené věci z Krásenska na své statky.“*¹⁴⁰ uvedl autor.

Podobně jako Krásensko byly 18. listopadu 1943 vyrabovány i jiné obce chystané k vystěhování v etapě 3b – Lipovec, Kulířov, Marianin, Housko a Molenburk. Je otázka proč k této události došlo. V archiváliích protektorátních úřadů totiž není o rabování mnoho zmínek. Všechna vysvětlení tak jsou jen pouhé spekulace. Chtěli snad Němci tímto činem ve svůj prospěch odlehčit majetku obyvatel, jejichž vystěhování se s dlouhotrvající válkou stávalo stále problematictější? Nebo šlo jen o potřebu německých sedláků, přilepšit si na úkor českého obyvatelstva? Přes všechny tyto otázky je ovšem zcela jasné, že nešlo o žádnou živelnou a neorganizovanou akci. Protektorátní úřady o ní museli vědět dopředu, protože se rabování fyzicky účastnili jak němečtí, tak čeští četníci, kteří svými zbraněmi zajišťovali, aby ze strany krásenských starousedlíků nedocházelo k bránění jejich majetku.¹⁴¹

¹³⁹ Kopeck s názvem Kojál je dominantou celého kraje, dnes o to větší, že je na něm umístěn jeden z nejvyšších telekomunikačních vysílačů v naší republice. Obec Krásensko se nachází v těsné blízkosti vrcholu tohoto kopce.

¹⁴⁰ MÜLLER, František: Krásensko. Brno 1946, s. 171 – 175.

¹⁴¹ Kol. autorů: Od okupace k vítězství - Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005, s. 102 - 103.

Rabování německých sedláků v obcích připravovaných ke stěhování s sebou přineslo takovou vlnu nevole obyvatel, že protektorátním institucím nezbylo nic jiného, než lidi poškozené rabováním alespoň symbolicky odškodnit, což se dělo až po dvou měsících od popsané události. Náhrada za škodu pak byla ve srovnání s odcizeným majetkem naprosto nepatrná.¹⁴²

V ovzduší této neblahé události začala probíhat příprava stěhování posledních obcí, které mělo proběhnout na jaře roku 1944. Bez ohledu na stále horší situaci německých vojsk na frontě trvaly protektorátní úřady na evakuaci dalších vesnic. Přitom pokračující přípravy narážely na stále větší nedostatek ubytovacích možností. Ty se rapidně zmenšily kvůli předchozím evakuacím, takže všechny volné budovy byly již obsazené vystěhovalci předešlých etap. Z těchto důvodů se obrátil přednosta Přesídlovací kanceláře ve Vyškově dr. Alois Nováček na ministerstvo vnitra. Dopisem ze 6. prosince 1943 poukazoval na to, že katastrofální ubytovací situace neumožňuje uskutečnit v určeném termínu stěhování dalších obcí. Během tří dnů mu však přišla jednoznačná odpověď, aby byly bezpodmínečně ve stanoveném termínu všechny k tomu určené obce vystěhovány. V listu z ministerstva také stálo, že nejvyšší vojenské velení v Berlíně hodlá do evakuované oblasti přesunout důležitou vojenskou techniku.¹⁴³

Přesto, aby určitým způsobem stížnosti přece jen řešily, zavedly okupační úřady spolu s protektorátním ministerstvem vnitra další novinku v organizaci stěhování. Šlo o tzv. četnické létací komise.¹⁴⁴ K jejich vzniku došlo počátkem ledna roku 1944 a byly zřízeny ve všech politických okresech na území celé Moravy. Všechny tyto komise podléhaly přímému velení úředníků Přesídlovací kanceláře ve Vyškově. V praxi to vypadalo tak, že v každém okrese se vybrali dva četníci, kteří dostali motocykl se sajdkou a s ním projížděli všemi vesnicemi okresu. Pokud zjistili, že je někde volný byt, ihned informovali svůj „domovský“ okresní úřad a ten ubytovací prostor okamžitě zabavil pro potřeby vystěhovalců z okolí vyškovského vojenského prostoru. Přesto ani toto opatření nebylo příliš úspěšné. Jak se ukázalo při revizi těchto bytů, kterou prováděli pracovníci vyškovské Přesídlovací kanceláře, byla většina z nich pro bydlení naprosto nevyhovujících. V jednom ze zápisu z jihomoravské vesnice Šebetov se uvádí: „Ubytovací prostor

¹⁴² MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/11/2.

¹⁴³ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/9/1.

¹⁴⁴ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/11/2.

č. 48 jehož majitelem je František Staněk, který byl zajištěný a navržený jako byt pro domkaře s menším hospodářstvím se k tomuto účelu absolutně nehodí, protože ho tvoří tři tmavé a vlhké místnosti bývalé pekařské provozovny. Ve všech místnostech je cementová podlaha a co víc, střední místnost, bývalá pekárna, je neobyvatelná“. Podobný zápis je i u domu č. 9, kde byl zajištěn jednopokojový byt patřící jakési Anně Bláhové. Zdi bytu jsou tu popisovány jako mokré od povrchové vody, která stéká štěrbinami a prasklinami ve zdech domu.¹⁴⁵

Dalším příkladem nevyhovujícího stavu ubytovacích prostor může být i toto hlášení úředníků Přesídlovací kanceláře: „Šetřením bylo zjištěno, že místnost v domě číslo popisné 24 v Malém Hradisku, do níž se měla nastěhovat podle zdejšího výnosu č. 6754/44 Anežka Trunečková z Kulířova, jest bez komínu a vzhledem na stav budovy jest jakákoliv oprava nemožná.“¹⁴⁶ Takových nebo podobných můžeme v Moravském zemském archivu najít stovky, všechny uvádějí, že zajištěné ubytovací prostory naprosto nevyhovují.

Přípravou na stěhování ovšem nebyli postižení jen obyvatelé obcí z rozšířeného výcvikového prostoru, ale i lidé, kteří s tím neměli naprosto nic společného. O svá obydlí přišli následně v souvislosti se zajišťováním bytů pro zaměstnance vojenské správy. Jako příklad můžeme uvést nařízení, které bylo dodané Adolfu Paléníkovi v Křenůvkách v okrese Prostějov v němž se psalo: „Z příkazu pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu, výkupní oddělení Vyškov ze dne 5. 5. 1944 musí být domy č. p. 55, 64, 66 v Křenůvkách do 15. května 1944 vyklizeny. Vzhledem k tomu jste povinen ze svého dosavadního bytu do 15. 5. 1944 se vystěhovat. Jako náhradní byt přiděluje se Vám ubytovací prostor v domě ad/1 č. p. 43 v Křenůvkách (majitel Antonín Nezval, ad/2 č. p. 11 v Křenůvkách (majitel Jan Řehulka), ad/3 č. p. 35 v Křenůvkách (majitel František Ježek), pakliže nejste s to vlastním přičiněním obstarat si jiný byt, vhodnější. Majitel tohoto ubytovacího prostoru jest povinen Vás do bytu přijmout. Proti tomuto příkazu jest jakékoliv odvolání vyloučeno.“¹⁴⁷

Dalším příkladem může být příkaz Wilhelmu Křuplovi v Malém Hradisku u Prostějova: „Podle článku 3 org. 125/1927 Sb. a vzhledem k ustanovení §8 a §9 výnosu ministerstva vnitra ze dne 9. 4. 1941 o zřízení Přesídlovací kanceláře

¹⁴⁵ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura IV/51/15.

¹⁴⁶ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura IV/51/16.

¹⁴⁷ Tamtéž.

ministerstva vnitra ve Vyškově, nařizují Vám, abyste ubytovací prostory, které obýváte v domě č. 25 v obci Malé Hradisko uvolnil pro pana Jana Janečka z malého Hradiska č. 94, který musí zase svůj nynější ubytovací prostor uvolnit pro jednoho zaměstnance německé vojenské lesní správy Vyškov v Plumlově. Jako náhradní byt přiděluje se Vám ubytovací prostor v domě č. 17 v Malém Hradisku, který jest toho času obýván Janem Klementem, pakliže nejste s to vlastním přičiněním si obstarat jiný byt vhodnější. Majitel tohoto ubytovacího prostoru jest povinen Vás přijmout. Své přestěhování proveďte nejpozději do 10. dubna 1944. Tento přesídlovací příkaz se odůvodňuje následovně: V důsledku rozšíření vojenského cvičiště u Vyškova k účelům říšské branné moci jest ve veřejném zájmu, aby jistý počet obcí byl vyklizen a obyvatelstvo bylo přesídleno. Z příkazu Pozemkového úřadu pro Čechy a Moravu v Praze musí být shora jmenovaný zaměstnanec vojensko lesní správy, který je také přestěhovalec, ubytován v domě č. 94 v Malém Hradisku. Jelikož jde o nutný a neodkladný případ, přichází v úvahu použití speciálních předpisů, které byly vydány v rámci bytové péče, jelikož tato ustanovení nepostačují k dosažení účelu tohoto přesídlovacího příkazu, tj. odstranění nebezpečí, které hrozí v důsledku bytové nouze ohrozit veřejný pořádek a klid. Proti tomuto příkazu jest jakékoliv odvolání vyloučeno.¹⁴⁸

Průběh příprav stěhování obcí třetí etapy probíhal v době, kdy se prohlubovaly neúspěchy německých vojsk. V červnu roku 1944 otevřeli spojenci frontu na západě Evropy a každý trochu soudný člověk si dokázal spočítat, že nacistické válečné plány nebudou nikdy naplněny. Němci přesto nepolevili v přípravách evakuace moravských vesnic.

Přes tyto všechny skutečnosti se u lidí v obcích, které se měly vystěhovat v etapě číslo 3 objevovali jisté známky optimismu. Napomáhaly jim necenzurované válečné zprávy, které čeští obyvatelé poslouchali z nacisty zakázaného zahraničního rozhlasu. Mnoho lidí z vesnic třetí etapy si tak začalo myslet, že ke stěhování jejich vesnic nakonec vůbec nedojde. Také u obyvatel z již vystěhovaných obcí se šířila naděje v brzký konec války, a tím i v návrat do jejich původních domovů. Někteří obyvatelé se dokonce, pokud měli to štěstí a bydleli poblíž vystěhovaných vesnic, chodili tajně dívat na svá pole a domy, aby byli stále

¹⁴⁸ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura IV/64/19.

informování, jak na vypadá situace na zabraném území. Mnoho z nich začalo věřit v porážku Německa a v obnovení samostatného Československa.¹⁴⁹

Přípravy k evakuaci ovšem probíhaly dále. Podmínky stěhování se z předchozími etapami rapidně zhoršili. V době, kdy se Německo začalo zmítat ve válečné krizi přestali mít nacisté jakékoliv ohledy k českým obyvatelům. Je sice pravda, že vystěhovalci prvních etap na tom byli špatně, protože na ně při evakuaci přišla řada jako na první, ale na druhou stranu měli alespoň to „privilegium“, že si mohli vzít sebou do nových domovů prakticky veškerý svůj inventář i dobytek. Navíc ještě přece jen měli možnost získat slušnější ubytování. Naopak lidé vystěhovaní až na konci války přišli prakticky o vše, kromě osobních věcí museli v evakuovaných vesnicích zanechat úplně všechno pro potřeby říšské branné moci. Tito vystěhovalci měli také mnohem větší problémy najít nové bydliště. Někteří z nich se museli stěhovat dokonce dvakrát až třikrát. Například do Rozstání se nastěhovalo 35 rodin z obcí vyklizených už dříve a k 1. listopadu 1943 se museli stěhovat znovu. Podobně tomu bylo i v dalších vesnicích.¹⁵⁰

V této době nechali nacisté ve vyklizené obci Rozstání zřídit tzv. „Gutsbezirke“, což byl německý velkostatek, který měl svojí výrobou zásobovat německou brannou moc. Tyto statky pak vznikaly v roce 1944 na území celého protektorátu na základě výnosu říšského protektora. Na „Gutsbezirke“ v Rozstání pracovali jako totálně nasazení i místní hospodáři, kterým byly jejich pozemky vyvlastněny a tento německý statek dodával potraviny a další produkty wehrmachtu a jednotkám SS až do samotného konce druhé světové války.¹⁵¹

¹⁴⁹ Kol. autorů: Od okupace k vítězství - Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005, s. 111.

¹⁵⁰ JANČÍK, Josef: Rozstání a Baldovec. Brno 1947, s 31 – 32.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 34.

9. Stěhování posledních obcí – etapa 3b

Z německého plánu evakuace okolí vyškovského vojenského prostoru zůstávalo vystěhovat posledních 13 obcí - Lipovec, Senetářov, Rogendorf (dnes se tato vesnice jmenuje Krasová), Mollenburk, Marianín, Kulířov, Jedovnice, Housko, Kotvrdovice, Baldovec, Krásensko, Podomí a Ruprechtov, což z celkového počtu vystěhovaných obcí tvořilo víc než jejich jednu třetinu. Přesídlovací kancelář sice zahájila všechny potřebné práce, ale v dotčených vesnicích rostly nálady a snahy stěhování zpomalit nebo úplně oddálit. Starostové těchto obcí se tajně dohodli, že k tomu podniknou všechny potřebné kroky a využijí dostupné legální prostředky a instituce. Hlavním organizátorem této činnosti se pak stal starosta Lipovce Eduard Ševčík.¹⁵²

Už koncem ledna 1944 se starostové všech třinácti ohrožených obcí obrátili dopisem na protektorátní ministerstvo vnitra a žádá o pomoc a podporu. V závěru dopisu byl vysloven požadavek, aby vzhledem ke špatné situaci, tzn. malé možnosti získat náhradní ubytování pro vystěhovalce, získat dopravní prostředky pro přestěhování apod., bylo stěhování odloženo na dobu po „pro Německo vítězném skončení války“ nebo aby bylo alespoň podstatně omezeno.¹⁵³

13. února 1944 se delegace zástupců ze třinácti dotčených obcí setkala v Brně při osobní audienci s protektorátním ministrem zemědělství Adolfem Hrubým, který pobýval v jihomoravské metropoli na oficiální návštěvě. Delegace mu vyličila, že termín vystěhování se velmi rychle blíží (stanoven byl na konec dubna) a jen třetina z 9 000 obyvatel chystaných k evakuaci má zabezpečené náhradní bydlení. Ministr Adolf Hrubý slíbil, že věc projedná přímo s K. H. Frankem, který už v tu dobu byl státním ministrem – na území protektorátu tak měl fakticky největší moc.¹⁵⁴

Aby ministr Adolf Hrubý náhodou na svůj slib „nezapomněl“, zaslali mu starostové obcí 18. února 1944 písemně vyličené všechny problémy, které mu sdělili při schůzce v Brně. 3. března pak nahlásila četnická stanice v Jedovnicích, že se část místních obyvatel odmítá přestěhovat a to ovlivňuje veřejné mínění v obci tak, že se nakonec nechce stěhovat nikdo. Mezitím poslal 9. března 1944 starosta obce

¹⁵² PRŮCHA, V.: Paměti Lipovce. Lipovec 1970. s. 59–61.

¹⁵³ Tamtéž, s. 63.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 64.

Lipovec jménem všech třinácti dotčených vesnic dopis s podrobným popisem problémů, které již vyličil ministru Hrubému. Tentokrát list adresoval zplnomocněnci wehrmachtu u říšského protektora a v opisu K. H. Frankovi.¹⁵⁵

Tento dopis způsobil horečné jednání, korespondenci, telefonáty a dálnopisy mezi představiteli v Praze, mezi Prahou a Berlínem a Prahou a Vyškovem. Konečně bylo dne 13. března 1944 na poradě starostů vyhlášeno rozhodnutí samotného státního ministra K. H. Franka: „Stěhování nelze odložit na dobu po válce a evakuace musí pokračovat.“¹⁵⁶

K tomu, aby byly pro vystěhování vytvořeny lepší podmínky, vyslovili nacisté souhlas s rozložením poslední etapy na delší období. Nové termíny byly stanoveny takto:

k 1. 5. 1944 vystěhovat obce Lipovec, Baldovec, Kulířov, Marianín a Krásensko;

k 1. 7. 1944 vystěhovat obce Kotvrdovice, Rogendorf (Krasovou) a Senetářov;

k 1. 9. 1944 vystěhovat obce Podomí, Ruprechtov, Housko a Molenburk.¹⁵⁷

Němci současně nechali stanovit, aby všichni obyvatelé jmenovaných vesnic, kteří si už stačili zajistit náhradní ubytování, byli povinni vystěhovat se rovněž do 1. května 1944 bez ohledu na to, že jejich obec měla stanoven pro evakuaci pozdější termín. Nacistické orgány dále sdělili, že stěhování obce Jedovnice bylo prozatím odloženo na neurčito. Toto nařízení písemně potvrdil pražský Bodenamt a současně ho doplnil sdělením, že pokud vystěhování obyvatelé nenajdou včas jiné náhradní byty, mohou se ti, kteří se mají vystěhovat do 1. května 1944 dočasně ubytovat v obcích, které se budou stěhovat v pozdějších termínech.¹⁵⁸

Následovala porada úředníků Přesídlovací kanceláře se starosty dotčených obcí, která se konala 25. března 1944 v Ruprechtově a seznamovala zástupce vesnic s pomocí, kterou měli obce Ruprechtov a Podomí poskytnout pomocné ubytování prvním vystěhovaným lidem v etapě 3b. Obec Ruprechtov se na této poradě uvolila ubytovat 40 rodin a Podomí 30 rodin z vesnic, které měli být evakuovány k 1. květnu 1944. Členové těchto rodin byly většinou pracovníci říšského zbrojního průmyslu, což pro tyto obce hrálo později velkou úlohu. Na poradě sdělili úředníci Přesídlovací kanceláře také požadavek vyškovského vojenského cvičiště

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 65-67.

¹⁵⁶ NA, fond 543, Německé státní ministerstvo v Praze, signatura 433, karton 6.

¹⁵⁷ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/14/3.

¹⁵⁸ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura IV/61/18.

plukovníka Oskara Hammerschmieda, aby byla v první řadě vystěhována obec Lipovec, kde německá vojenská správa předpokládala umístit své lesní a zemědělské dělníky.¹⁵⁹

Po těchto opatřeních se situace ve vesnicích etapy 3b poněkud uklidnila. U jejich obyvatel totiž stále sílila naděje, že kvůli problémům německých vojsk na válečných frontách nakonec ke stěhování vůbec nedojde. Přípravy k němu ovšem pokračovaly a nakonec přece jen nezbylo nic jiného než se vystěhovat. Tak přes všechny problémy a potíže byly vystěhovány k 1.květnu 1944 obce Baldovec, Kulířov, Marianín a Lipovec, všechny přináležející k politickému okresu Prostějov. Současně s nimi se za dohledu protektorátních orgánů stěhovali z ostatních vesnic ti, kteří už měli dříve zajištěné náhradní byty.¹⁶⁰

Výjimku tvořila pouze obec Krásensko, kde se přes všechna opatření úřadů nepodařil termín stěhování dodržet a evakuace tu byla dokončena teprve k 1. červenci 1944. Čím později byla tato vesnice na severním cípu okresu Vyškov vystěhována, tím více byla později zničena. Skoro všechny vystěhované obce byly více či méně Němci poničeny, ale Krásensko dopadlo ze všech nejhůře. Během čtyř měsíců po vystěhování srovnala obrněná vozidla wehrmachtu tuto obec prakticky se zemí.¹⁶¹ K 1. červenci 1944 byly také vystěhovány obce Kotvrdovice, Rogendorf (Krasová) a Senetářov v boskovickém okrese, tak jak nacisté určili ve svém časovém rozvrhu.

Němcům teď tedy zbývalo vystěhovat poslední čtyři obce etapy 3b, pro které byl určen termín 1. září 1944. Jenže i tu došlo ke změnám. Už na poradě ze 6. června 1944 tlumočili důstojníci vyškovské německé posádky požadavek plukovníka Oskara Hammerschmieda, aby stěhování vesnic Podomí a Ruprechtov bylo zahájeno až od 1. září 1944, tedy po původním termínu ukončení jejich vystěhování, což nacistické ústředí v Praze schválilo. To bylo také poslední vystoupení plukovníka Oskara Hammerschmieda v celé stěhovací akci, protože byl jako mnoho jiných německých důstojníků v poslední fázi války, kteří ještě neprošli

¹⁵⁹ CELÝ, Jan: Násilné vystěhování Lipovce za nacistické okupace, Almanach 2005. Lipovec 2005, s. 11-13.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ MÜLLER, František: Krásensko. Brno 1946, s. 186 – 187.

bojovým křestem, odvolán ze své funkce a odvelen na východní frontu. Za krátkou dobu po jeho odjezdu přišla zpráva, že zahynul v boji.¹⁶²

Na jeho místo nastoupil válečný invalida generálmajor Gerhard Müller, který se do stěhování českého obyvatelstva z okolí vyškovského vojenského cvičiště zapojil stejně intenzívně jako jeho předchůdce. Úřední kolotoč a přípravy k evakuaci posledních obcí pokračovaly dál, i když jejich účinnost slábla a celé stěhování se stávalo stále více nepřehledným. Když se přiblížil první zářijový den roku 1944, tedy datum, kdy už měly být všechny obce vystěhovány, protektorátní úřady konstatovaly, že termín stěhování nebyl zase dodržen. K tomuto datu byla vystěhována jen část osad s názvem Housko a Molenburk. Vesnice Ruprechtov a Podomí se k evakuaci teprve připravovaly. Stěhování osady Housko bylo dokončeno až koncem října a u ostatních pokračovalo velmi pomalu.¹⁶³

Roku 1944 přišla velmi brzy zima a nepříznivé povětrnostní podmínky situaci ještě ztížily. Přes všechny námitky českých obyvatel, jejich poukazování na nedostatek náhradního ubytování a prostředků ke stěhování vydávala Přesídlovací kancelář ve Vyškově ještě ke konci roku 1944 nařízení k potahové povinnosti v okolních obcích, které hraničily s pozemky rozšiřovaného vojenského cvičiště, aby tak vystěhování urychlila.¹⁶⁴

Starostové dotčených obcí se přesto neustále snažili stěhování brzdit, jak se dalo. Tak například starosta obce Doubravice Antonín Kala píše v dopise ze dne 2. prosince 1944, že přepis okresního úřadu Boskovice ze 30. listopadu 1944 s rozkazem o vyslání pěti žebříňáků ve dnech 4. a 5. prosince, které mají vystěhovat jistého Antonína Zouhara, není ve stanoveném termínu možné splnit, protože v osadě Molenburk je sníh a náledí a koně doubravických sedláků nejsou ještě okovány na zimu...¹⁶⁵ Ale takové ani podobné vytáčky nepomáhaly a stěhování přece jen pokračovalo.

Přesídlovací kancelář ve Vyškově poslala počátkem prosince roku 1944 na okresní úřad v Boskovicích přepis s tímto textem: „...Zaříd'te, aby z obcí Ostrov u Macochy, Vavřinec, Petrovice, Sloup a Veselice denně, počínaje 11. prosincem 1944 až včetně 16. prosince 1944, odjelo v ranních hodinách 5 povozů z každé obce

¹⁶² Kol. autorů: Od okupace k vítězství - Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005, s. 115.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura IV/64/19.

¹⁶⁵ Tamtéž.

do vesnice Molenburk a tam se hlásilo k převozu přestěhovaleckých svršků. Podepsán přednosta Přesídlovací kanceláře dr. Alois Nováček.“¹⁶⁶

Osada Molenburk tak byla do konce roku 1944 přece jen přestěhována. Pro její obyvatele to byly velmi smutné poslední válečné Vánoce. Přesto ještě zbývalo vystěhovat na 500 rodin ze zbylých obcí etapy 3b. Na poradě v Přesídlovací kanceláři ve Vyškově konané během 5. až 7. prosince 1944 konstatovali protektorátní úředníci, že „konečný termín evakuace ještě nelze stanovit, protože v prostoru stěhování jsou mimořádně nepříznivé povětrnostní podmínky“. Přijaté stanovisko bylo sděleno ministerstvu vnitra do Prahy. Jeho úředníci ovšem obratem odpověděli, že rozšíření vojenského výcvikového prostoru Vyškov a stěhování obyvatelstva je vrchním velitelstvím pozemního vojska wehrmachtu hodnoceno jako „válečně rozhodující“, a proto trvá na jeho rychlém dokončení.¹⁶⁷

V této situaci ještě zasáhl nový velitel výcvikového prostoru generálmajor Gerhard Müller se svým dopisem pražskému Bodenamt z 19.12.1944, ve kterém se ptal, proč se ještě nestěhuje obec Jedovnice. Tuto otázku vznesl, přestože byl seznámen s rozhodnutím z března 1944, že se stěhování Jedovnic přesouvá na neurčito. Hned 20.12.1944, jako reakce na Müllerův dopis, nechalo nacistické ústředí v Praze svolat poradou, na které se mělo rozhodnout o osudu Ruprechtova, Podomí a Jedovnic.¹⁶⁸ Nastalo tak poslední dějství hry, kterou bychom mohli nazvat fraškou, kdyby to současně nebyla tragédie tisíců odsunutých českých obyvatel.

Na poradě se konstatovalo, že část obce Jedovnice, která měla být vystěhována, představuje 160 domů, bylo to celkem 203 rodin o počtu 670 osob. Z toho již dříve 70 rodin dostalo náhradní ubytování, které však po zastavení stěhování Jedovnic převzali přesídlenci obcí 3b vystěhovaných už dříve. Přitom bylo v Jedovnicích navíc ubytováno 40 rodin dělníků pracujících ve zbrojním průmyslu pro potřeby wehrmachtu. Pokud se týkalo posledních dvou obcí, pak v Ruprechtově 228 rodin a v Podomí 106 rodin ještě se stěhováním nezačalo. Jak uvedli sami protektorátní orgány na prosincové pražské poradě: „Těžko možno očekávat, že za současných podmínek se bude ve vyklizení pokračovat.“¹⁶⁹

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/19/5.

¹⁶⁸ NA, fond 706, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu, signatura 581.20/7, karton 1060.

¹⁶⁹ Tamtéž.

Do hry však ještě vstoupil ještě další partner, a to zplnomocněnec pro zákopové práce v Říši, který přes Zemský pracovní úřad požadoval, aby také obce Jedovnice, Ruprechtov a Podomí dodaly jako „totálně nasazené“ pracovní síly ke kopání zákopů, které měly pomoci zastavit blížící se spojenecká vojska. Přestože úředníci Přesídlovací kanceláře vznesli na poradě konané 10. ledna 1945 požadavek na vyjmutí jmenovaných obcí z plánovaného „totálního nasazení“, rozhodli zástupci wehrmachtu i přes jejich námitky, o vyslání určeného počtu pracovníků ze všech tří obcí.¹⁷⁰ To samo o sobě svědčí o začínajícím kolapsu centrálního nacistického velení, takže se jednotlivé nacistické orgány v protektorátu začaly dostávat do rozporu a každý z nich měl jiný názor, co je pro říši momentálně „válečně nejdůležitější“.

Této situace využili obyvatelé dotčených obcí k protestům. Opět úředníkům Přesídlovací kanceláře ve Vyškově argumentovali tím, že nedostatek náhradních bytů, nepříznivé povětrnostní podmínky a nyní i totální nasazení na zákopové práce naprosto vylučuje ve stěhování pokračovat.¹⁷¹

Přesídlovací kanceláři nezbylo nic jiného než podat návrh ministerstvu vnitra a pražskému Bodenamt, aby se stěhování Podomí a Ruprechtova prozatím na čas zastavilo. Představitelé nacistického ústředí v Praze se na základě této žádosti rozhodli navštívit Vyškovsko osobně. Proto do Vyškova vyslali zástupce Bodenamt Waltera Krolziga, který tu ve dnech 16. až 19. ledna 1945 opět přednesl, že vyklizení Ruprechtova a Podomí je „Kriegsentscheidende Angelegenheit (válečně rozhodující záležitost)“. Dále upozornil, že pokud se týká obce Jedovnice, nebylo rozhodnutí o stěhování zrušeno, ale jen pozastaveno a že pravděpodobně v jarních měsících roku 1945 bude dokončeno. Závěr celé Krolzigovy návštěvy byl jednoznačný – pokračovat ve stěhování Ruprechtova a Podomí všemi prostředky.¹⁷²

Den po Krolzigově odjezdu, tedy 20. ledna 1945, přišel do Přesídlovací kanceláře, ve Vyškově přímo z Bodenamt v Praze dopis, ve kterém se psalo, že se pravděpodobně Ruprechtov stěhovat nebude a že se čeká v této věci na rozhodnutí přímo nejvyššího velitelství wehrmachtu v Berlíně. Současně ovšem v nacisté

¹⁷⁰ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/24/5.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/15/4.

v dopisu psali, aby se pokračovalo ve stěhování obce Podomí všemi prostředky. Tento záměr pak potvrzoval další dopis z pražského Bodenamtu, datovaný 23. lednem 1945¹⁷³, který tlumočil rozhodnutí zplnomocněnce wehrmachtu u německého státního ministra pro Čechy a Moravu. V listu se ukládalo dočasně odložit vyklizení Ruprechtova pro nepříznivé povětrnostní podmínky. Výslovně se tu však poukazovalo, že po oblevě má být se zvýšeným nasazením všech prostředků stěhování obce dokončeno. Urychleně dokonči vyklizení Podomí nasazením všech dostupných prostředků. Pracovníci zbrojního průmyslu měli zůstat v obci bydlet jen do té doby, než pro ně budou dokončeny prováděné přestavby v obci Jedovnice. Urychleně vystěhovat zbytek obyvatel dosud bydlících ve vesnici Rogendorf (Krasová). Dělníky zbrojního průmyslu umístit v Jedovnicích. Zastavit další stěhování obce Jedovnice.¹⁷⁴

Dále se rozhodnutí nacistů v celé této věci střídaly ze dne na den. Je to snad důkaz počínající agónie nacistického aparátu v zemi? Ke 30. lednu 1945 přišel do Přesídlovací kanceláře fonogram z Prahy, že musí být urychleně dokončeno stěhování Podomí. Příkaz zněl rychle zlikvidovat místní školu a zásobovací organizace (obchody) a vše převézt do sousedního Ruprechtova. Tím se mělo podomské obyvatelstvo přinutit k vystěhování. Zároveň bylo ve fonogramu uvedeno, že se má pokračovat ve vystěhování určené části obce Jedovnice.¹⁷⁵

V této době napsal starosta obce Podomí Jan Gottwald znovu dopis vedoucímu Přesídlovací kanceláře a také Bodenamtu do Prahy, ve kterém žádal, aby se stěhování vesnice odložilo, protože všestranně tíživá situace evakuaci znemožňuje.¹⁷⁶

Porada na pražském ministerstvu vnitra svolaná na dny 28. ledna až 3. února 1945 se zabývala mimo jiné i dopisem starosty Podomí. Zástupci Bodenamtu jeho žádost opět zamítli s vysvětlením, že vystěhování vesnice je z vojenského hlediska bezpodmínečně nutné. Pokud se týká Jedovnic, na poradě bylo rozhodnuto, že se z nich má vystěhovat 33 rodin, které zabírají byty určené pro zaměstnance zbrojního průmyslu.¹⁷⁷

¹⁷³ NA, fond 706, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu, signatura 4, karton 4.

¹⁷⁴ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/14/3.

¹⁷⁵ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/18/5.

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura IV/56/18.

Dne 6. února 1945 pak následovala další porada, která měla vyřešit situaci v obcích Podomí a Rogendorf (Krasová), kde se místní občané dobrovolně odmítali vzdát svých domovů. Bodenamt tu dal návrh na jejich násilné vystěhování. Na tomto příkladu je zjevné, že se situace začala přirostávat. Nervozita nacistů narůstala se stále více se přibližující frontou, která neodvratně ukazovala na brzký pád nacistického Německa. Přesto ale byrokratická protektorátní mašinerie bez ohledu na situaci stále úřadovala. Aby se v Podomí, kde ještě fungovalo obecní zastupitelstvo, zamezilo kolektivnímu rozhodování, nechal okresní hejtmán ve Vyškově obecní úřad zrušit a dosavadního starostu Jana Gottwalda jmenoval vládním komisařem, osobně odpovědným za dokončení vystěhování.

Avšak ani to nepomohlo. Už 12. února 1945 hlásila četnická stanice v Podomí, že vládní komisař spolu s jedním z bývalých zastupitelů obce odjel do Prahy intervenovat za zrušení stěhovacího příkazu.¹⁷⁸

Dopoledne 12. února byl o návštěvě delegace z Podomí telefonicky z pražského Bodenamtu informován přednosta Přesídlovací kanceláře dr. Alois Nováček s tím, že žádosti jmenovaných nelze vyhovět, a proto se má ve stěhování Podomí pokračovat. V odpoledních hodinách ovšem z Prahy volali opět z nacistického ústředí, že po šestihodinovém jednání s představiteli wehrmachtu bylo dohodnuto stěhování Podomí na dobu lepších povětrnostních podmínek.¹⁷⁹ Zdálo by se, že tím je tedy vše konečně vyřešeno.

Fanatičtí Němci ovšem vše opět změnili spisem z 15. února 1945, tedy den po jednání delegace z Podomí v Praze, kterým Bodenamt oznámil, že zplnomocněnec říšské branné moci trvá na svém původním rozhodnutí a Podomí je nutno bezpodmínečně vyklidit. Mezitím byla Přesídlovací kancelář požádána o zjištění skutečného stavu vystěhování v obci Podomí. Koncem února sdělila Přesídlovací kancelář do Prahy, že do této doby se z vesnice vystěhovalo 71 rodin (210 osob), 29 rodin (135 osob) je ve stěhování a 25 rodin (104 osob) ještě se stěhováním nezačalo. Dále v Podomí ještě zůstalo 43 rodin (190) z různých jiných důvodů.¹⁸⁰

¹⁷⁸ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura VI/81/48.

¹⁷⁹ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura II/19/5.

¹⁸⁰ Tamtéž.

Začátkem března znovu přijel do obce Ruprechtov zástupce Bodenamt Krolzig doprovázený přednostou vyškovské Přesídlovací kanceláře dr. Nováčkem a dalšími funkcionáři. Při jednání s ruprechtovským starostou Martinem Grycem Krolzig opětovně zdůraznil, že u Ruprechtova se jedná jen o odklad stěhování, které bude pokračovat, jakmile přijde jaro a zlepší se počasí.¹⁸¹

Konečně 20. března 1945 přišel z Prahy fonogram, ve kterém Bodenamt sděloval, že nejvyšší vojenská místa v Berlíně upozorňují, že je nutno dokončit stěhování Ruprechtova a Podomí co nejdříve, což dále potvrzoval přípis ze 21. března. Protože však ke stěhování stále nedocházelo, přišli nacisté s přímými hrozbami. 22. března 1945 oznámil velitel vyškovského výcvikového prostoru generálmajor Gerhard Müller, že jeho posádka wehrmachtu obdržela z Berlína rozkaz bezodkladně ukončit stěhování Ruprechtova a Podomí. Podle generála Müllera měl být každý odpor stěhovaných obyvatel zlomen silou a podle potřeby chtěli Němci k dokončení vyklizení obcí nasadit četnictvo nebo dokonce wehrmacht.¹⁸²

Přestože se fronta přibližovala každým dnem blíž Moravě, sdělovala Přesídlovací kancelář ve Vyškově ještě 29. března 1945 na Bodenamt do Prahy, že stěhování dotčených obcí postupně pokračuje. V Podomí k tomuto datu ovšem ještě nezačalo s evakuací 15 rodin (v celkovém počtu 59 osob) a v obci zůstalo i dalších 34 rodin (161 osob), jejichž členové byli zaměstnáni v německé zbrojní výrobě. V Ruprechtově bylo k tomuto datu vysídleno 50 rodin (135 osob), 66 rodin (294 osob) bylo ve stěhování a 206 rodin (768 osob) se stěhováním ještě nezačalo.¹⁸³

Situace byla pro nacisty už naprosto beznadějná, ale přesto ještě jejich pražské ústředí vydávalo naprosto nesmyslné rozkazy. Ještě k 16. dubnu 1945 tak Bodenamt vyžadoval hlášení o situaci v obou obcích. K tomuto datu se také dochovala poslední zpráva Přesídlovací kanceláře ve Vyškově, která se vztahovala k evakuaci obcí z oblasti wehrmachtem rozšířeného výcvikového prostoru ve Vyškově.¹⁸⁴ Z této zprávy je patrné, že se většina obyvatel obcí Ruprechtov a Podomí nakonec vůbec nestěhovala. V této poslední etapě stěhování, označované

¹⁸¹ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura V/72/24.

¹⁸² MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/9/1.

¹⁸³ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura V/72/24.

¹⁸⁴ Tamtéž.

jako etapa 3b, bylo dohromady vystěhováno 1314 domů, 1723 rodin a 6775 obyvatel.

Podrobný přehled opět podává následující tabulka.¹⁸⁵

Tabulka 5 Poslední etapa stěhování

Název obce	Okres	Počet vystěho- vaných domů	Počet vystěho- vaných rodin	Počet vystěhova- ných obyvatel
Lipovec	Boskovice	228	273	1228
Senetářov	Boskovice	133	168	708
Rogendorf (Krasová)	Boskovice	69	98	342
Mollenburk	Boskovice	111	168	685
Marianín	Boskovice	29	30	143
Kulířov	Boskovice	127	154	646
Jedovnice	Boskovice	61	87	234
Housko	Boskovice	56	81	328
Kotvrdovice	Boskovice	197	259	1034
Baldovec	Prostějov	57	75	290
Krásensko	Vyškov	157	205	775
Podomí	Vyškov	52	74	226
Ruprechtov	Vyškov	37	51	136
Celkem		1314	1723	6775

V poslední etapě tak bylo vystěhováno nejvíc obcí ze všech etap. Jak je vidět v tabulce šlo o 9 obcí boskovického, o 3 vyškovského a o jednu prostějovského okresu. Poslední etapa v sobě měla jeden nový moment, a to že některé obce – jako byly Jedovnice, Rogendorf (Krasová), Ruprechtov a Podomí nebyly vystěhovány zcela, ale jen z části. Němci v nich nechali možnost bydlení těm rodinám, jejichž

¹⁸⁵ MZA, fond B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově, signatura I/9/1.

členové pracovali v německých zbrojních továrnách, které byly ukryty v jeskyních blízkého Moravského krasu před bombardováním spojeneckých letounů.¹⁸⁶

Rudá armáda vstoupila na území vyškovského okresu dne 23. dubna 1945 v rámci Bratislavsko – Brněnské operace. Severní část okresu, kde se nachází i vyškovské vojenské cvičiště ovšem spojená sovětská a rumunská vojska dobyla až 9. května 1945. V lesích cvičiště se totiž nacházela 19. obrněná divize generálmajora Hanse Joachima Deckerta, která spojencům komplikovala postup svou účinnou dělostřelbou. Tato divize se stáhla ze svých pozic až na přelomu 8. a 9. května 1945 směrem k Boskovicím, kde byla většina německých vojáků zajata Rudou armádou.¹⁸⁷

¹⁸⁶ Kol. autorů: Od okupace k vítězství - Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005, s. 118.

¹⁸⁷ MIKŠ, Josef: Na vyškovském směru. Vyškov 1986, s. 88 – 90.

10. Návrat do vystěhovaných vesnic

Osvobození a přechod k mírovému životu přinesl zároveň otázky, co s vystěhovanými a rozbořenými vesnicemi. Bylo jasné, že vojenské prostory a objekty budou znovu obsazeny československou armádou. Přesto prakticky hned po skončení války se začali bývalí obyvatelé vystěhovaných vesnic vracet do svých původních domovů. Jejich nadšení zpočátku zmrazily snahy staronového velitele vyškovského vojenského cvičiště plukovníka Jana Veselého, aby vojenský prostor zůstal zachován ve své rozšířené velikosti. Mezi lidmi tak opět zavládly obavy, jestli se budou vůbec moci do svých bývalých domovů vrátit.¹⁸⁸

Uklidnění napjaté situace nakonec zajistila směrnice Ministerstva národní obrany vydaná 29. května 1945 v následujícím znění: „Ministerstvo národní obrany oznamuje bývalým obyvatelům obcí, které byly zabrány a vyvlastněny Němci za jejich okupace českých zemí k rozšíření anebo k novému zřízení vojenských střelnic a výcvikových táborů, že hodlá pro své potřeby udržeti vojenské střelnice a výcvikové tábory všeobecně jen v tom rozsahu, v jakém byly roku 1938 používány tehdejší čs. vojenskou správou. Území obcí zabraná a vyvlastněná pro vojenské střelnice a výcvikové tábory v době německé okupace, budou až na obec Lipník u Milovic ministerstvem národní obrany uvolněna a jejich bývalí obyvatelé se mohou do nich vrátit. Návrat jejich řídí příslušné okresní národní výbory.“¹⁸⁹

Původní obyvatelé, kteří se vraceli do svých vystěhovaných vesnic, mnohdy nacházeli své domy rozbořené. Stavení byla rozbitá jak německou cvičnou dělostřelbou, tak počasím. Proto se také do obcí nevrátili všichni původní obyvatelé, někteří se totiž už zabydleli v novém prostředí a ti, kteří během války ztratili veškerý svůj majetek a neměli tak žádné prostředky k obnově svých příbytků, našli svůj nový domov ve vesnicích tzv. „vyškovského jazykového ostrůvku“, jehož německí obyvatelé byly na základě dekretů prezidenta Edvarda Beneše odsunuti do Německa.¹⁹⁰

Přesto většina vystěhovaných obyvatel měla zájem o obnovu svých válkou zdevastovaných obcí. I proto byla v srpnu roku 1945 zřízena v Brně Úřadovna ministerstva ochrany práce a sociální péče, vedená dr. Aloisem Nováčkem,

¹⁸⁸ Kol. autorů: Od okupace k vítězství - Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005, s. 120-121.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ MARTINÁSEK, Pavel: Paměti obce Rychtářova. Rychtářov 1970, s. 46.

bývalým přednostou Přesídlovací kanceláře ve Vyškově. Jeho osoba nebyla po válce perzekuována, ba naopak, mnozí z přestěhovalců zpětně oceňovali jeho lidský přístup a snahu zajistit všem z vystěhovaných obyvatel důstojné náhradní bydlení i když tím mnohdy vyvolával nevoli německých úřadů a vojenského velení. Dr. Alois Nováček byl pro tuto funkci také zvolen proto, že znal dokonale problematiku přestěhovalců a dokázal tak organizovat jejich návrat do původních domovů. Brněnská Úřadovna měla nezastupitelnou roli v právním poradenství, pomoci a ochraně přestěhovalců – pomáhala řešit jejich mnohostranné válečné škody a vyřizovala osobní a sociální problémy jednotlivců.¹⁹¹

Tragédie druhé světové války, ve které přišly o život desítky miliónů lidí, postihla jako žádná jiná válka předtím civilní obyvatelstvo. Neblahý osud všech 18 558 lidí, kteří byli vystěhováni z okolí vyškovského vojenského prostoru tak přispěl svojí nemalou měrou ke všem útrapám, které sebou válka přinesla. Původní záměr nacistů, vystěhovat všech 33 obcí do 31. října roku 1942, se naštěstí nepodařilo splnit. Celá evakuace byla ukončena až koncem roku 1944, přičemž obce Jedovnice, Ruprechtov a Podomí byly vystěhovány jen zčásti a jejich úplné evakuaci zabránil blížící se konec války. Jestliže stěhování obcí první, druhé a 3a etapy přímo souviselo s rozšiřováním vojenského cvičiště, pak u posledních evakuovaných obcí tento argument pokulhává. Posledních třináct vesnic, stěhovaných v době, kdy už bylo naprosto jasné, že nacistické Německo nemá šanci zvítězit, se evakovalo pravděpodobně jen z důvodů ryzího fanatismu a setrvačnosti německé válečné mašinerie.¹⁹²

Z dochovaných archivních materiálů se dá jakžtakž rekonstruovat samotné stěhování všech 33 obcí, avšak dokumenty mlčí v případě zabraných pozemků obcí, které sami nebyly evakuovány, ale s vystěhovanými vesnicemi sousedily. O rozloze půdy, která patřila obcím Ježkovice, Pustiměř, Drnovice, Dědice, Holštejn, Vilémov, Protivanov, Malé Hradisko, Vícov, Žárovice, Prostějovičky, Stínava, Hamry, Myslejovice a Krumsín nemáme ponětí. Mnoho dokumentů totiž stačily zlikvidovat sami Němci při opouštění vyškovského výcvikového prostoru a také vojáci československé lidové armády v průběhu padesátých let 20. století.¹⁹³

¹⁹¹ Kol. autorů: Od okupace k vítězství - Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005, s. 122-123.

¹⁹² Tamtéž

¹⁹³ Kol. autorů: Od okupace k vítězství - Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005, s. 124 – 125.

Škody, které byly v zabraných obcích způsobeny se vyšplhaly na částky mnoha set miliónů korun. Nejhuř dopadly vesnice Krásensko, Otínoves, Hartmanice, Pařezovice, Studnice a Bousín. V Krásensku, Hartmanicích a Otínovsi nezůstal zachovalý ani jeden dům. Obec Bousín, která sloužila jako tzv. „cvičná bojová obec“, se změnila v rumiště. Rovněž v Pařezovicích a Studnicích po sobě nechal wehrmacht značné škody. Ve vesnici Rychtářov bylo patnáct domů úplně zbořených, pět neschopných opravy a ostatní různým způsobem poškozeny. Jedině obec Rozstání, ve které sídlil německý hospodářský dvůr, byla poškozena méně, stejně tak jako obce, které se stěhovaly až na konci války.¹⁹⁴

Jen díky snaze československých úřadů, ale hlavně samotných starousedlíků se podařilo do všech vystěhovaných vesnic brzy vrátit jejich původní život a dříve či později obnovit rozbořená obydlí nebo postavit místo nich úplně nová stavení.

Pokud dnes zmíněnými obcemi budete projíždět, stopy druhé světové války už nikde nenajdete. Jen v okolí vesnic Ruprechtov, Rychtářov, Pařezovice a Lhota, ležících severně od Vyškova, jsou v poli vidět betonové kvádry bunkrů, které tu Němci postavili jako pozorovatelný při svých vojenských cvičeních a také jako strojovny pohánějící terče pro dělostřelectvo a tanky. Stojí tu jako memento na jedno z mnoha hrůz druhé světové války.

¹⁹⁴ JANČÍK, Josef: Rozstání a Baldovec. Brno 1947, s. 98.

Také - MÜLLER, František: Krásensko. Brno 1946, s. 186 – 187.

Také - MARTINÁSEK, Pavel: Paměti obce Rychtářova. Rychtářov 1970, s. 47.

11. Místo závěru – malé srovnání s vystěhovanými oblastmi na Milovicku, v Brdech a Benešovsku

Vystěhované vesnice v okolí vyškovského vojenského prostoru nebyly v protektorátu jediným případem evakuace českých obyvatel z území využívaného německými vojsky. Oblastmi s podobným osudem byly již existující vojenské prostory v Brdech a v okolí obce Milovice ve středních Čechách, které wehrmacht během druhé světové války také rozšířil pro svoje potřeby. Nejrozsáhlejší akcí tohoto druhu byl ovšem vznik cvičiště zbraní SS tzv. „na zelené louce“ kousek od středočeského města Benešov.

Je otázkou jestli Němce vedla při těchto akcích pouze potřeba zajištění vhodného výcviku pro své vojáky nebo tu šlo částečně i o politický tah. Je pravda, že nacisté při rozšiřování vojenských prostorů (a tvorbě jednoho úplně nového) využívali, nebo spíš zneužívali, už dříve zmíněného prvorepublikového zákona č. 25 z roku 1935 o vyvlastnění nemovitého majetku k účelům obrany státu. Podle některých autorů tak připravovali svým způsobem legální cestou totální germanizaci Protektorátu Čechy a Morava, o které mluvil už Reinhard Heydrich a později i K. H. Frank.¹⁹⁵

První oblastí v protektorátu, kde Němci projeví zájem cvičit svá vojska, byly Milovice. Vojenský prostor v okolí této obce vznikl už v době první republiky. Protektorátní úřady tu také poprvé využily už dříve zmíněného zákona č. 25 z roku 1935 o vyvlastnění nemovitého majetku k účelům obrany státu. Okupanti se rozhodli na podzim roku 1939 milovické vojenské cvičiště rozšířit o cca 5 300ha, což znamenalo vystěhovat pět obcí se třemi osadami v jeho okolí úplně a dvě obce částečně.¹⁹⁶ V té době ještě neexistoval Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu (Bodenamt), takže celou evakuaci řídil 9. odbor protektorátního ministerstva zemědělství spolu s ministerstvem vnitra. Přímo v místě pak byla (stejně jako později ve Vyškově) zřízena Přesídlovací kancelář ministerstva vnitra se sídlem v Benátkách nad Jizerou. Ta měla stejné úkoly, jako při stěhování obcí na Vyškovsku – tedy řídit evakuaci přímo na místě a řešit veškeré problémy s ní spojené. Vystěhování obcí v okolí milovického vojenského prostoru proběhlo velmi

¹⁹⁵ Zejména pak Josef Mikš a Dagmar Stryjová tuto myšlenku velmi obhajují v kapitole s názvem Ztracené domovy v publikaci *Od okupace k vítězství, Vyškovsko 1939 – 1945*.

¹⁹⁶ Šlo o obce a osady Jiřice, Benáteckou Vrutici, Struh, Lipník, Zelenou, Radenice, Kbel, Újezdec, Bratronice a Vlkava.

rychle a hladce, všechny byly vyklizeny k 31.říjnu 1940. Scénář jejich evakuace se stal vzorem pro další stěhování vesnic na Vyškovsku, v Brdech a Benešovsku.¹⁹⁷

U vystěhování obcí v oblasti Brd šlo také o rozšíření už stávajícího vojenského prostoru. K 1. lednu 1941 byla vystěhována dolní část obce Padrt' (19 domů, 60 obyvatel), v dubnu pak její horní část (49 domů, 84 rodin - tj. 213 obyvatel). K 1. listopadu roku 1941 nechali Němci vystěhovat obce Štítov, Příkosice, Vísky, Trokavec, Kolvín, Skořice a osadu Myt'. V roce 1942 Němci zřídili v prostoru dnešní střelnice Kolvín-sever kárný pracovní tábor pro válečné zajatce a politické vězně.¹⁹⁸

Jinak tomu ovšem bylo v případě vybudování cvičiště zbraní SS na Benešovsku. Na místě jeho vzniku nikdy před tím (ani potom) žádné vojenské cvičiště nestálo, proto bych se tu chtěl o jeho vzniku zmínit trochu více. O vybudování cvičiště zbraní SS na území protektorátu Čechy a Morava uvažoval už v roce 1939 Heinrich Himmler. V této době byl ovšem říšským protektorem Konstantin von Neurath, který neprojevoval pro realizaci tohoto plánu příliš porozumění. Cvičiště zbraní SS by znamenalo vytvoření „státu ve státě“, jenž by se vymknul protektorátní kontrole. V době, kdy v protektorátu probíhal úporný boj o moc mezi protektorem, říšskými politickými představiteli a župními vedoucími NSDAP, nemohl Neurath připustit jakékoliv oslabení své moci.¹⁹⁹

První konkrétní jednání o vybudování cvičiště tak probíhala až v březnu 1941. Pro jeho vznik byl dalším příznivým faktorem příchod zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha do protektorátu. Po jeho smrti v červnu roku 1942 pak na uskutečnění plánu dále pracoval říšský komisař pro upevnění německví v Praze Karl Hermann Frank. O vybudování cvičiště zbraní SS v blízkosti Prahy bylo definitivně rozhodnuto v Himmlerově štábu v létě roku 1941.²⁰⁰ Název cvičiště – SS Truppenübungsplatz Beneschau – již prozrazoval jeho přesné umístění.

¹⁹⁷ NA, fond 706, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu, signatura 250, karton 480, Vysídlení Milovicka.

¹⁹⁸ NA, fond 706, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu, signatura 269, karton 23, Vysídlení Brd.

¹⁹⁹ DRDÁČKOVÁ, E. - JANEČEK, P.: Vznik cvičiště zbraní SS na Benešovsku - Neveklovsku, Historie a plastikové modelářství, 2/2005, s. 22.

²⁰⁰ Zřizování cvičiště zbraní SS Benešov a poválečná obnova území. Ed. Hoffmanová, J. - Juněcová, J. Praha 1985, s. 3.

Samotné zřízení cvičiště zbraní SS u Benešova probíhalo velmi podobným způsobem jako stěhování obcí na Vyškovsku. Dne 14. března 1942 dal okresní hejtman v Benešově v obcích určených k vystěhování vyvěsit vyhlášku, která nařizovala jejich vyklizení do 15. září 1942. Zároveň tato vyhláška zakazovala v dotčených obcích jakékoliv majetkové přesuny týkající se nemovitostí. Při vyvlastňování měl klíčový význam Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu (Bodenamt) a přesídlování obyvatelstva měla realizovat, stejně jako ve Vyškově, pro tento účel tento účel zřízená Přesídlovací kancelář Ministerstva vnitra v Benešově.²⁰¹

Pozemkový úřad prováděl v přenesené působnosti převzetí nemovitostí při současném výmazu všech břemen, a to buď uzavíráním trhových smluv s nevýhodnými podmínkami pro prodejce (jako na Vyškovsku) nebo pro případ vyklizování Benešovska typičtější přímé vyvlastnění. Přesídlovací kanceláři příslušelo zejména učinit opatření, aby se přesídlení dělo v klidu a včas, postarat se o případné přechodné ubytování obyvatel a umístění jejich movitého majetku. Vybrané území bylo převážně zemědělského charakteru, bez větších průmyslových podniků, s poměrně malou hustotou zalidnění a až na výjimky s českým obyvatelstvem.²⁰²

Vyklizení území probíhalo podobně jako na Vyškovsku po etapách (při evakuaci obcí na Benešovsku jich bylo pět). Heinrich Himmler původně určil termín přípravy cvičiště do 20. března 1942, kdy jej měl využívat zesílený pěší regiment včetně dělostřelectva s ráží do 100 mm. Při cvičení měla být používána ostrá munice. Pokud by se měl dodržet tento termín, znamenalo by to evakuaci asi 25 000 lidí během několika dní. Z určeného prostoru mělo být také odklizeny a přesídleny plicní sanatorium s 300 pacienty. Tato rozsáhlá a rychlá akce vyžadovala přidělení mimořádných prostředků a tak byl termín dokončení vyklizení posunut na 15. květen 1942.²⁰³

Podobně jako při evakuaci vesnic na Vyškovsku vyvstalo mnoho problémů, protože jak zainteresované úřady vyčíslily, na přestěhování 25 000 lidí bylo potřeba

²⁰¹ NA, fond 706, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu, signatura 302, karton 424, Vyklizení prostoru na Benešovsku.

²⁰² KOKOŠKA, Stanislav: Cvičiště zbraní SS Böhmen 1942 – 1945. in: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 27/1986, s. 271.

²⁰³ DRDÁČKOVÁ, E. - JANEČEK, P.: Vznik cvičiště zbraní SS na Benešovsku - Neveklovsku, Historie a plastikové modelářství, 2/2005, s. 23.

asi 1 milión litrů pohonných hmot, 300 nákladních automobilů a zálohy 20 miliónů říšských marek. Tyto prostředky nebylo možné v tamním prostoru opatřit a tak jejich dodání zajistilo až vrchní velitelství SS v Berlíně. Termín první fáze evakuace se tak opět posunul, a to na 15. září roku 1942, k vysídlení celého prostoru pak došlo až v dubnu roku 1944.²⁰⁴

V první fázi vysídlování nebyl vyřešen problém s pohonnými hmotami, kterých už začal být v protektorátu nedostatek, protože byly přednostně určeny pro potřeby německých vojsk na frontě. Evakuace tak byla prováděna pomocí kravských a koňských potahů. Nakonec se vyklizení první zóny dotklo 1403 rodin, což bylo dohromady 5 403 lidí.²⁰⁵

Po dokončení první fáze stěhování ztratil protektorát pod svou kontrolou území, která mimo jiné ročně produkovalo 20 000 tun obilí, navíc se evakuace časově kryla s připravovaným snížením potravinových dávek českému obyvatelstvu, takže špatnou náladu v protektorátu celá akce ještě více prohloubila. Podobným způsobem proběhlo vyklizení obcí i v dalších etapách.

Konečné výsledky realizace plánu na zřízení cvičiště přináší následující tabulka.

Tabulka 6 Konečné výsledky realizace plánu na zřízení cvičiště

Etapa	Termín vyklizení	Počet evakuovaných obyvatel
1	15. září 1942	5 403
2	1. duben 1943	6 751
2b	15. květen 1943	435
3	31. prosinec 1943	7057
4	31. říjen 1943	7770
5	1. duben 1944	3570
Celkem		30 986

Po skončení druhé fáze stěhování, v říjnu 1943, byl název cvičiště změněn z „Beneschau“ na „Böhmen“. Od podzimu 1943 sídlilo velitelství cvičiště

²⁰⁴ Tamtéž, s. 24 – 25.

²⁰⁵ NA, fond 706, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu, signatura 302, karton 424, Vyklizení prostoru na Benešovsku.

na zámku Konopiště, v Benešově a Sedlčanech byly umístěny posádkové správy.²⁰⁶ Vznikem cvičiště bylo postiženo dohromady 65 obcí, 144 osad, 8 619 rodin, 30 986 osob a vyklizeno zůstalo 5 682 domů. Do 31. května 1944 se pokoušela Přesídlovací kancelář v Benešově zajistit přesídlencům náhradní zdroje bydlení. Evakuovaní obyvatelé z etapy 5 zůstali odkázáni v této věci sami na sebe. Přibližně 40 % obyvatel z celkového počtu postižených zůstalo ve vysídleném prostoru jako námezdní pracovníci. Většinou ovšem nezůstávali ve svých domech, ale byli přesídleni na jiná místa.²⁰⁷

Čeští zaměstnanci na území cvičiště spadali pod pravomoc německých soudů, protože celé území Truppenübungsplatz Beneschau podléhalo ne protektorátní ale říšské jurisdikci. V Benešově se usídlilo také gestapo, němečtí četníci a kriminální policie.²⁰⁸ Na cvičišti zbraní SS u Benešova zůstaly zůstalo mnoho prázdných domů, z nichž některé se staly cílem cvičné palby. Vybrané vesnice sloužily pro ubytování a zásobování jednotek SS, na okrajích cvičiště měla pokračovat hospodářská činnost tak, aby napomáhala zásobovat posádku. Sloučením selských usedlostí a dosazením německých předáků vznikly dvory SS (zvané SS-Hof), bylo také zřízeno osm polesí, několik rybníkářství a speciální útvary pro pěstování jahod a chov ovcí.²⁰⁹

Vedla tedy Němce k těmto všem evakuačním akcím ryzí vojenská potřeba nebo tu šlo o postupné vytlačování českých obyvatel z české a moravské kotliny na základě nacistické politiky? Domnívám se, že obojí tvrzení má svojí částečnou pravdu. Je zřejmé, že Němci, po záboru zbytku území Čech a Moravy v březnu roku 1939, chtěli využít nejen části zbrojního arzenálu bývalé československé armády, ale i jejich prostor k dalšímu výcviku wehrmachtu pro válečné výboje v Evropě. Vylidněné vesnice v okolí těchto cvičišť pak sloužily jako skvělé cíle německých tanků, dělostřelectva a letectva.

U všech výše uvedených evakuačních akcí (Milovice, Brdy, Vyškov, Benešov) Němci využili (nebo spíše zneužili) prvorepublikového zákona č. 25 z roku 1935 o vyvlastnění nemovitého majetku k účelům obrany státu, ve všech případech

²⁰⁶ Zřizování cvičiště zbraní SS Benešov a poválečná obnova území. Ed. Hoffmanová, J. - Juněcová, J. Praha 1985, s. 3.

²⁰⁷ NA, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu, signatura 302, karton 424, Cvičiště SS Benešov.

²⁰⁸ KOKOŠKA, Stanislav: Cvičiště zbraní SS Böhmen 1942 – 1945. in: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 27/1986, s. 271.

²⁰⁹ NA, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu, signatura 302, karton 424, Cvičiště SS Benešov.

dostal na starost přesídlení obyvatel 9. odbor ministerstva zemědělství v Praze (od roku 1942 ho nahradil Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu – Bodenamt) a při všech evakuacích nechalo protektorátní ministerstvo vnitra zřídit poblíž místa vysídlení svoji Přesídlovací kancelář. Postup německých i protektorátních úřadů probíhal tedy ve všech případech ne-li stejně, tak alespoň velmi podobně.

V drtivé většině případů také evakuované české obyvatelstvo dostalo jistou finanční náhradu za svůj nemovitý majetek a mělo možnost si najít náhradní bydlení v rámci území protektorátu (kromě jazykových ostrůvků u Jihlavy a Vyškova). Domnívám se tedy, že tu proto nelze ze strany Němců mluvit o totální likvidaci českých obyvatel, tak jako se dělo například s židovským obyvatelstvem. Zvláště pak vybudování vojenského cvičiště zbraní SS na Benešovsku, v místech, kde žádné vojenské cvičiště nikdy nebylo, ale přitom velmi blízko hlavnímu městu Protektorátu Čechy a Morava, s sebou určitě nese snahu Němců mít oblast pevně ve svých rukou a pod absolutní vojenskou, politickou i hospodářskou kontrolou. Zároveň pak chtěli přítomností jednotek SS vnášet mezi české obyvatelstvo neustálý strach.²¹⁰

Německé politické orgány, zejména pak po nástupu Reinharda Heydricha na místo zastupujícího říšského protektora, zvýšily svoji činnost v oblasti osídlování protektorátního území etnickými Němci z Besarábie, jižní Bukoviny, Dobružďe apod. Jejich usídlování začalo od roku 1941 na zemědělských statcích okresu Mělník.²¹¹ Nikdy ale nešlo o nějakou masovou záležitost, dá se tu hovořit o stovkách, maximálně pár tisícovkách Němců. Lze tak souhlasit s tvrzením Detlefa Brandese v jeho knize *Češi pod německým protektorátem*: „...*Všechna vysídlení a dosídlení se prováděla opatrně, krok za krokem. Na Čechy, kteří byli považováni za „žádoucí národní přírůstek“, se měl prostřednictvím pozvolného omezování kulturní autonomie vyvíjet nátlak, aby změnili národnost, neměli k tomu však být nuceni...*“²¹²

Tak i závěrečná fáze evakuace obcí na Vyškovsku dokladuje tento ryze nacistický politický záměr osvobozený od jakéhokoli racionálního vojenského cíle.

²¹⁰ FREMUND, Karel: Dokumenty o nacistické vyhlazovací politice. in: Sborník archivních prací 2/1963, s. 24.

²¹¹ AMORT, Čestmír: Nacistické plány na poněmčení středních Čech. in: Středočeské kapitoly z dějin okupace 1939-1945 Praha 1965, s. 44.

²¹² BRANDES, Detlef: Češi pod německým protektorátem. Praha 1999, s. 202 – 203.

Při pohledu do mapky zobrazující průběh stěhování vesnic, (která je součástí přílohy této práce) je totiž naprosto jasné, že při poslední etapě stěhování obcí v okolí vyškovského vojenského cvičiště, byly stěhovány vesnice, které s výcvikovým prostorem přímo nesousedí a jsou od něj poměrně hodně vzdáleny. Zajímavý je pak i fakt, že k jejich vystěhování došlo v době, kdy muselo být i těm nejzarytějším nacistům jasné, že je pro Německo válka prohraná. Z toho je zřejmé, že při kombinaci těchto dvou faktorů nemohla mít poslední etapa rozšiřování vyškovského cvičiště pro Německo z vojenského hlediska absolutně žádný význam.

Resumé

Vysídlení vesnic na Vyškovsku 1939 – 1945. Rozšiřování vyškovského vojenského prostoru pro potřeby německých okupačních vojsk

Vyškovský vojenský prostor vznikl pro potřeby československé branné moci v roce 1935 na území bývalých lesních pozemků olomouckého biskupství. Do roku 1938 zde bylo vytvořeno učiliště pro tankisty, vojenská kasárna a několik tankových jednotek. Po okupaci zbytku Československa německou armádou v roce 1939 přešel vyškovský vojenský prostor pod správu wehrmachtu. Jeho velení ve spolupráci s německými protektorátními úřady rozhodlo, že vyškovský vojenský prostor rozšíří pro své potřeby na úkor okolních vesnic. Okupanti k vyvlastnění území v okolí prostoru využili prvorepublikového zákona č. 25 z roku 1935 o vyvlastnění nemovitého majetku k účelům obrany státu. Celou akci dostal na starost protektorátní Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu (tzv. Bodenamt) se sídlem v Praze, který nechal zřídit přímo ve Vyškově Přesídlovací kancelář podřízenou protektorátnímu ministerstvu vnitra. Stěhování obcí v okolí vyškovského vojenského prostoru začalo na jaře roku 1941 a bylo ukončeno na konci roku 1944. Celá evakuace měla tři etapy z nichž první a třetí byla ještě rozdělena na dvě podetapy. Okupantům se podařilo vystěhovat celkem 33 obcí a osad (16 z vyškovského okresu, 8 z prostějovského okresu a 9 z boskovického okresu). Své domovy muselo opustit 18 558 obyvatel, z nichž většina mohla hledat nové ubytování jen za velmi omezených, válečných podmínek. Přestože Němci dokázali mnoho vystěhovaných vesnic během vojenských cvičení poničit, podařilo se všechny obce po skončení druhé světové války znovu obnovit. Podobně neblahý osud jako vesnice v okolí vyškovského vojenského prostoru potkal během druhé světové války také obce sousedící s milovickým vojenským prostorem v Čechách a vojenským prostorem v Brdech. Největší evakuaci tohoto druhu pak znamenal vznik cvičiště zbraní SS poblíž středočeského města Benešov, kde muselo své domovy opustit přes 30 000 osob. Historický výzkum v dnešní době ukazuje, že všechny tyto evakuační akce měly pro okupanty význam jak z vojenského hlediska, tak také pomáhaly nacistické, protičeské politice vnášet strach a nejistotu mezi obyvatele Protektorátu Čechy a Morava.

Resume

The Evacuation of Villages in Vyškov Region in 1939-1945. The Broadening of the Vyškov Military Area for the Needs of German Occupying Army.

The Vyškov Military Area was established for the needs of the Czechoslovak military forces in 1935 in the area of former woodland of the Olomouc Bishopric. There was established the training centre for tankists, the casern and a few tankist units by the year 1938. After the occupation of the rest of Czechoslovakia by German army in 1939 the Vyškov Military Area passed over to the control of wehrmacht. Its command with cooperation of German Protectoral Offices decided the broadening of Vyškov Military Area for its needs to the prejudice of surrounding villages. Germans for the expropriation of the surrounding area used the law of the First Republic number 25 from 1935 about the expropriation of the real estate for purpose of the defence of the state. The whole action was the responsibility of the Protectorate Land Office for Bohemia and Moravia (Bodenamt) – the seat in Prague – which established in Vyškov the Office of Relocation. It was subordinated to the Protectorate Department of Home Affairs. The moving of villages in the zone around Vyškov began in spring in 1941 and finished in the end of 1944. The whole evacuation had three parts. The first one and the third one were divided into other two parts. Germans evacuated 33 villages (16 from Vyškov district, 8 from Prostějov district, 9 from Boskovice district). 18558 inhabitants had to leave their homes. Looking for new homes was in very limited conditions. Although that Germans achieved nearly destruction of many villages during the military exercises after the second world war all villages were rebuilt. Similar destiny like villages in surroundings of Vyškov Military Area had during the war the villages near Milovice Military Area in Bohemia and near Military Area Brdy. The largest evacuation was near the town Benešov because of the formation of the exercising ground for the SS arms. More then 30000 inhabitants had to leave their homes. Historical research in these days shows that these actions ment for Germans more things. It had the importance in term of the military but it also helped nazism politics to bring the fear and uncertainty among the inhabitants of the Protectorate of Bohemia and Moravia.

Prameny a literatura k diplomové práci

Archivní prameny

Moravský zemský archiv, Brno, fond: B 326, Přesídlovací kancelář ve Vyškově.

Národní archiv v Praze, fond 706, Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu.

Národní archiv v Praze, fond 211, Úřad říšského protektora.

Národní archiv v Praze, fond 1005, Úřad říšského protektora (dodatky s priority).

Národní archiv v Praze, fond 445, Ministerstvo práce a sociální péče 1938 – 1951.

Dobový tisk

Vyškovské noviny, ročník 1941 – 1945.

Edice dokumentů

BIMAN, Stanislav: Německá bezpečnostní politika v Protektorátu Čechy a Morava. in: Sborník archivních prací, č. 22, Praha 1972, s. 297 - 355.

BIMAN, Stanislav: Vznik tzv. německého státního ministra pro Čechy a Moravu. in: Sborník archivních prací, č. 18, Praha 1968, s. 237 – 305.

ČELOVSKÝ, Boris: So oder so. Řešení české otázky podle německých dokumentů. Ostrava 1995.

FREMUND, Karel: Dokumenty o nacistické vyhlazovací politice. in: Sborník archivních Prací 13, č. 2/1963, s. 3 – 45.

KÁRNÝ, M. - MILOTOVÁ, J. – KÁRNÁ, M.: Protektorátní politika Reinharda Heydricha. Praha 1991.

KÁRNÝ, M. – MILOTOVÁ, J.: Od Neuratha k Heydrichovi. Na rozhraní okupační politiky hitlerovského Německa v „Protektorátu Čechy a Morava“. in: Sborník archivních prací, 1989, s. 281 – 394.

LITERATURA

AMORT, Čestmír: Nacistické plány na poněmčení středních Čech. in: Středočeské kapitoly z dějin okupace 1939-1945. Praha 1965, s. 39 – 53.

BARTOŠ, Josef: Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938 – 1945. ČSPB Praha 1986.

BRANDES, Detlef: Češi pod německým protektorátem. Praha 1999.

BRANDES, Detlef: Kolaborace v protektorátu Čechy a Morava. Dějiny a současnost, 1/1994, s. 25 – 29.

CELÝ, Jan: Násilné vystěhování Lipovce za nacistické okupace, Almanach 2005. Lipovec 2005.

ČERNÝ, E. - ZOUHAROVÁ, D.: Drahanskou vrchovinou. Podomí 1998.

DOLEŽAL, Jiří: Česká kultura za Protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie. Praha 1996.

DOLEŽAL, Jiří – KŘEN, Jan: Bojující Československo 1938 – 1945. Praha 1964.

DRDÁČKOVÁ, E. - JANEČEK, P.: Vznik cvičiště zbraní SS na Benešovsku-Neveklovsku, Historie a plastické modelářství, 2/2005, s.21-25.

DRDÁČKOVÁ, E. - JANEČEK, P.: Cvičiště Waffen SS v Benešově v letech 1944-1945, Historie a plastické modelářství, 3/2005, s.30-34.

GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: Dramatické i všední dny protektorátu. Praha 1996.

GEBHART, Jan: Migrace českého obyvatelstva v letech 1938 – 1939. (Poznámky ke stavu výzkumu). ČČH, 1998, č. 3, s. 561-573.

GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XV.a, 1938 – 1945. Praha 2006.

GRŇA, Josef: Sedm roků na domácí frontě. Brno 1968.

GROSMAN, Josef: Kronika obce Podivice II. díl. Podivice 1951.

HEJL, Vilém: Rozvrat. Mnichov a náš osud. Praha 1990.

HOUSER, J.: Fašistická „sociální“ politika v době okupace. in: Právněhistorické studie 9, 1963, s. 113 – 127.

CHMELA, Leopold: Hospodářská okupace Československa. Její metody a důsledky. Praha 1946.

JANČÍK, Josef: Rozstání a Baldovec. Brno 1947.

JANEČEK, Jiří: Historie vojenských lesů a statků na Plumlově 1936-1996. Prostějov 1997.

KLENOVSKÝ, Jaroslav: Dokumenty k partyzánskému hnutí na Moravě v letech 1944 a 1945. Časopis Moravského muzea. 1958, s. 124 – 140.

KOKOŠKA, Stanislav: Cvičiště zbraní SS Böhmen 1942 – 1945. in: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, 27/1986.

Kol. autorů: Od okupace k vítězství - Vyškovsko 1939 – 1945. Vyškov 2005.

Kol. autorů: Protifašistický odboj na Vyškovsku v letech 1939 – 1945. Vyškov 1985.

Kol. autorů: Vojenské újezdy Armády České republiky. Praha 2006.

Kol. autorů: Vysoká vojenská škola pozemního vojska ve Vyškově – Historie a současnost. Praha 2002.

KOPEČNÝ, P. - SCHILDBERGER, V.: Letecká válka nad Dražanskou vrchovinou. Blansko 1983.

KÁRNÝ, Miroslav: Logika Mnichova. K politice hitlerovského Německa vůči Československu od Mnichova k „Protektorátu Čechy a Morava.“ Československý časopis historický 1987, s. 189 – 213, s. 371 - 403.

KÁRNÝ, Miroslav: K otázce sociální demagogie v Heydrichově protektorátní politice. in: Slezský sborník 82, 1984, s. 1 – 22.

KRÁL, Václav: Pravda o okupaci: Praha 1962.

KRÁL, V. – REMUNDA, B.: Chtěli nás vyhubit. Praha 1961.

KUKLÍK, Jan: Němci očima Čechů v období protektorátu a druhé světové války. in: Přednášky z XLIV. běhu Letní školy slovanských studií. Praha 2001.

KUKLÍK, Jan: Vnímání „německé války“ českou společností. Československá historická ročenka. Praha 2004, s. 104 – 108.

KURAL, Václav: Místo společenství konflikt! Češi a Němci ve Velkoněmecké říši a cesta k odsunu. Praha 1994.

MAINUŠ, František: Totální nasazení. Češi na práci v Německu 1939 – 1945. Brno 1970.

MARŠÁLEK, Pavel: Protektorát Čechy a Morava. Praha 2002.

MARTINÁSEK, Pavel: Paměti obce Rychtářova. Rychtářov 1970.

MEZIHORÁK, František: Hry o Moravu. Separatisté, iredentisté a kolaboranti 1938 – 1945. Praha 1997.

MICHL, J.: Nacistické zásahy do české pozemkové držby za okupace (normativní obraz). in: Právněhistorické studie 13, 1967, s. 229 – 258.

MIKŠ, Josef: Na vyškovském směru. Vyškov 1986.

MILLWARD, Alan S.: Die deutsche Kriegswirtschaft 1938 – 1945. Stuttgart 1966.

MÜLLER, František: Krásensko. Brno 1946.

NESVADBA, František: Poslední bitva s německou fašistickou armádou v Československu. in: Vlastivědný sborník z Podbrdsko, 4/1970, s. 122 – 154.

NĚMEC, Petr: Český národ a nacistická teorie germanizace prostoru. Český časopis historický, 1990, s. 535 – 558.

OLIVOVÁ, V. - KVAČEK, R.: Dějiny Československa od r. 1918 do r. 1945. Praha 1967.

PASÁK, Tomáš.: Český fašismus 1922 - 1945 a kolaborace 1939 – 1945. Praha 1999.

PASÁK, Tomáš.: JUDr. Emil Hácha (1938 - 1945). Praha 1997.

PASÁK, Tomáš: Pod ochranou Říše. Praha 1998.

PEŠA, Václav: Osvobození Brna Rudou armádou. in: Brno v minulosti a dnes, 7/1965, s. 303 – 365.

PEŠA, V. – ŠTĚPÁNEK, Z.: Těžké počátky. K dějinám hnutí odporu v Brně. Historie a vojenství, 1968, s. 517 – 541.

PRŮCHA, Václav: Československé hospodářství za nacistické okupace. Dějiny a současnost, 4/1966, s. 33 – 36.

PRŮCHA, Václav: Paměti Lipovce. Lipovec 1970.

PŘÍVAL, Vojtěch: Prostějovsko za války. Olomouc 1948.

RADIMSKÝ, Jiří: Chronologie partyzánských a jiných bojových akcí na Moravě 1943 – 1945. in: Sborník archivních prací, č. 1, Praha 1965.

RICHTER, Karel: Češi a Němci v zrcadle dějin. Květen 1938 – do dnešní doby Třebíč 1999.

ROBEK, Antonín: Lidé bez domova. Praha 1980.

SLÁDEK, Milan: Němci v Čechách. Německá menšina v českých zemích a v Československu 1848 - 1946. Hodokvičky 2002.

SLÁDEK, Oldřich: Ve znamení smrtihlava. Praha 1991.

SOBOTA, Emil: Co to byl protektorát. Praha 1946.

ŠEVČÍK, Antonín: Germanizační činnost brněnských nacistických úřadů v letech 1939 – 1945. Brno v minulosti a dnes, 7/1965, s. 26 – 34.

ŠEVČÍK, Antonín: Příspěvek k dějinám okupační správy v Brně v letech 1939 – 1945. Brno v minulosti a dnes, 4/1964, s. 127 - 137.

ŠISLER, Stanislav: Příspěvek k vývoji a organizaci okupační správy v českých zemích v letech 1939 - 1945. in: Sborník archivních prací, č. 13, Praha 1963.

TESAŘ, Jan: Poznámky k problémům okupačního režimu v tzv. Protektorátě. Historie a vojenství, 1964b, s. 153 – 191, s. 209 – 244,

TESSIN, Georg: Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und der Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939-1945. 14 Bände + 3 Registerbände in mehreren Teilen. Osnabrück 1967-1998. Lwd.

TOMÁŠEK, D. - KVAČEK, R.: Causa Emil Hácha. Praha 1996.

TOMEŠ, Josef: Historie v letech zkoušky. ČSPB Praha 1961.

TVARŮŽEK, B.: Okupace Čech a Moravy a vojenská správa (15. březen až 15. duben 1939). Historie a vojenství, 3/1992, s. 30 – 64.

TVARŮŽEK, B.: Wehrmacht v Protektorátě Čechy a Morava do roku 1941 (od dubna 1939 do podzimu 1941). Historie a vojenství, 5/1992, s. 66 – 100.

TVARŮŽEK, B.: Wehrmacht proti českému lidu za upevnění německví v protektorátě. Historie a vojenství, 2/1994, s. 87 – 131.

UHLÍŘ, J. B.: Ve stínu říšské orlice. Protektorát Čechy a Morava, odboj a kolaborace. Praha 2002.

VAŠEK, F. – ŠTĚPÁN, Z.: První a druhé stanné právo na Moravě. Brno 2002.

VESELÝ-ŠTAINER, Karel: Cestou národního odboje. Praha 1947.

ZIMMERMANN, Volker: Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938 - 1945). Praha 2001.

Seznam tabulek

Tabulka 1	Evakuované obce etapa 1a	35
Tabulka 2	Počty vystěhovaných obyvatel	45
Tabulka 3	Počet vystěhovaných domů, rodin a obyvatel	58
Tabulka 4	Vystěhované obce	60
Tabulka 5	Poslední etapa stěhování	75
Tabulka 6	Konečné výsledky realizace plánu na zřízení cvičiště	83

Přílohy

P I

Vesnice Lhota, vystěhovaná v etapě 1a, ve stavu těsně po odchodu německých vojsk v roce 1945.

Takto vypadala většina domů v obci.

P II

Co nezničily cvičné granáty wehrmachtu, to poškodilo počasí.

Některé domy ve Lhotě už nemělo cenu opravovat.

P III

Zdemolovaný interiér školy ve Lhotě.

Němečtí vojáci odnesli vše, co se jim hodilo.

P IV

Poškození neunikl ani kostelík v Pařezovicích, osadě vzdálené asi 1,5 km od Lhoty.

P V

